

ANARKISM: ORGANISING

ANARKISTISKA STUDIER

Syftet med Anarkistiska Studier är att genom bland annat studiecirklar, föredrag och utgivning av böcker och texter sprida anarkistiska idéer.

Anarkistiska Studier vill inspirera människor till att organisera sig utifrån sina behov och sin vardag och tillsammans skapa ett samhälle baserat på frihet, rättvisa och jämlikhet.

Tidigare delar av skriftserien Anarkism:

Organisering, första upplagan 2008

Feminism, första upplagan 2012

Anarkistiska Studier Förlag

Box 4060, 102 61 Stockholm

Plusgiro: 47 36 68-2

Org. nr. 802441-0196

Anti-copyright 2012, Anarkistiska Studier Förlag. Texten är fri att sprida och kopiera så länge detta inte sker i vinstintresse. Om du kopierar eller återger material, ange alltid källa och informera författare och förlag.

Redaktion Gustavo Bengtsson, Alexander Bergman, Sonia Hedstrand, Amalthea Sandahl

Kontakt redaktionen@anarkism.nu

Grafisk form Katrin Holmberg

Illustrationer Amalthea Sandahl och Gustavo Bengtsson

Tryck andra upplagan, Totem, Polen 2012

ISBN 978-91-977631-0-3

KÄRA LÄSARE,

Det du håller i din hand är den första boken i en skriftserie om anarkism. Här har vi samlat kunskap om organisering i Sverige och världen, i dag och i går. Och en del idéer om framtiden.

Världen över avlöser kriserna varandra. Oavsett om de kallas klimatförändringar, krig eller korruption så har de samma grund: den ojämlika fördelningen av social, politisk och ekonomisk makt. Vi tror inte att vägen till ett annat samhälle går genom partier, oavsett om de kallar sig socialistiska eller liberala, eller genom att vara klimatsmart och köpa kravmärkta bananer.

Anarkister vill förändra samhällets strukturer i grunden. Det blir svårt att genomföra den förändringen utan att människor sluter sig samman. Hur vi organiserar oss borde vara ett medvetet val och diskuteras mer, eftersom det är en del av kampen. Det är också viktigt att prova olika strukturer för att ha en praktisk grund när det blir dags att agera på ett större plan.

Några av oss i redaktionen har tidigare arrangerat föreläsningar och studiecirklar under namnet Anarkistiska studier. Från början tänkte vi återuppta utgivningen av Anarkistisk tidskrift, som existerade under 1980- och 90-talen. Men det blev en egen skriftserie i stället.

Vår önskan är att få igång ett samtal om anarkismen som verkligt alternativ till dagens politik. Det här är vårt bidrag. Vi hoppas att ni som läser blir stärkta och inspirerade.

Välkomna!

TILLÄGG TILL ANDRA UPPLAGAN 2012

Sedan denna bok först trycktes har en hel del hunnit hända. Vissa organisationer har omformats, försvunnit eller bytt namn. Huset Cyklopen har bränts ned och börjat byggas upp igen. Vardagsorganiseringen i förorter runt om i Sverige har vuxit. Med detta sagt är redaktionen ändå övertygad om att de grundläggande frågeställningarna är lika aktuella, och viktiga, som år 2008.

INNEHÅLL

Det jämlika samhället finns redan. Anarkistisk antropologi	7
Ordning i anarkin. Fyra olika former.	11
Kort & historiskt: Piratsamhället.	23
Med vardagen som bas. Befrielseologi i Hammarkullen.	24
Papperslösa kliver fram. Registret är tillbaka.	32
Konsensus. En metod för direkt demokrati.	37
Professionalitet är att föredra. Om vänskap och aktivism.	45
Kort & historiskt: Pariskommunen 1871.	47
En komplicerad kärlekshistoria. Anarkisten och syndikalismen.	48
Kort & historiskt: Makhnovisterna.	55
Anarkister i världen. Intervjuer om organisering.	56

Jorden är platt. Peoples Global Action.	63
Demokrati för oss. I Uratari är alla med.	68
Livet bakom barrikaderna. Vardagen under spanska revolutionen.	71
Kort & historiskt: Mexikos zapatister.	81
Redan de gamla anarkisterna ... Åsikterna gick isär även 1907.	82
Att bygga en frizon. Cyklopen i Högdalen.	88
Kort & historiskt: Arbetsstyrelsen i Argentina.	91
Kollektivt boende eller beroende. Från schackpjäser till spädgrisar.	92
Vill du veta mer? Böcker, filmer, tidskrifter...	98

DET JÄMLIKA SAMHÄLLET FINNS REDAN

Skeptikern: Tja, jag skulle kunna ta hela den där anarkism-idén mer på allvar om du kunde ge mig någon anledning att tro att det skulle fungera. Kan du nämna ett enda praktiskt exempel på ett samhälle som har existerat utan regering?

Anarkisten: Visst. Det har funnits tusentals. Jag skulle kunna nämna ett dusin på rak arm: Bororo, Baining, Onondaga, Vintu, Ema, Tallensi, Vezo...

Skeptikern: Men det där är ju bara en massa infödingar! Jag menar anarkism i ett modernt, teknologiskt samhälle.

Anarkisten: Okej då. Det har funnits en massa olika framgångsrika experiment: arbetares självförvaltning, som Mondragon. Ekonomiska experiment baserade på gåvo-ekonomi, som Linux. En massa olika politiska grupper som bygger på konsensus och direkt demokrati ...

Skeptikern: Visst, visst, men det är små, isolerade exempel. Jag pratar om hela samhällen.

Anarkisten: Det är inte så att folk inte har försökt. Se på Pariskommunen, Spanska revolutionen...

Skeptikern: Ja, och kolla hur det gick för dem! De blev ju dödade allihop!

Känner ni igen er i den här dialogen? Liknande diskussioner brukar uppstå så fort ordet anarkism kommer på tal. Här är den återgiven i en liten teoretisk skrift som heter *Fragments of an anarchist anthropology* (Fragment av en anarkistisk antropologi), skriven av den före detta Yaleprofessorn, antropologen och anarkisten David Graeber.

År 2005 tog Yaleuniversitetet det kontroversiella beslutet att inte förnya Graebers kontrakt som lärare. Kollegor och studenter protesterade och menade

att beslutet var en bestraffning för David Graebers radikala politiska åsikter och hans engagemang i studenternas fackförbund.

Men åter till ordväxlingen ovan. Måste anarkisten vara den eviga förloraren i denna diskussion? Ja, för när skeptikern säger ordet samhälle så menar han eller hon en stat. Och eftersom en anarkistisk stat är en motsättning i sig själv så kommer det troligtvis aldrig att finnas några sådana. Ungefär så går Graebers resonemang. Hans lilla spretiga och lite svårlästa bok rymmer en mängd intressanta infallsvinklar på hur anarkistiska samhällen kan se ut, och ser ut redan i dag.

David Graeber förundras över att så få akademiker skrivit om ämnet hittills. Han konstaterar att det finns ytterst få anarkister på universiteten, medan de kryllar av marxister. Hårddraget beror det på att anarkister är mer intresserade av praktik, medan marxister är intresserade av teorier. Men det betyder inte att anarkistisk teori är omöjlig. Antropologi är en bra utgångspunkt eftersom den studerar samhällen och analyserar deras underliggande logik. Till skillnad från hur marxismen hittat på teorier och sedan försökt tillämpa dem på samhället, ofta med förödande resultat, menar Graeber.

Han tar upp några föregångare inom antropologin som varit intresserade av att lära sig om andra samhällens strukturer, som alternativ till den västerländska kapitalismen och parlamentarismen. En av dem var Marcel

Mauss, en fransk antropolog som drev en kooperativ matbutik i Paris och arbetade för att bygga upp ett nätverk av Kooperationer runt om i världen. År 1925 författade Mauss sin bok "En essä om gåvan", där han argumenterade för att i samhällen där man inte använder pengar finns inte uppdelningen mellan egenintresse kontra altruism, person kontra egendom eller frihet kontra tvång. Det revolutionerande i Mauss analys, menar Graeber, är att innan han skrev sin bok om gåvoekonomi så ansåg alla andra västerländska teoretiker att samhällen som inte baserades på pengar var bytesekonomier. Det betyder att invånarna där skulle ha ungefär samma vilja att sko sig själva och bli rikare än andra, som är normen i det kapitalistiska samhället. Mauss menade istället att gåvoekonomierna baserades på ett annat etiskt synsätt, där det skulle anses mycket fult och ont att profitera på någon annan. En sådan moral skapar ett mer hållbart samhälle, då äregiriga personer inte skulle kunna bygga ett klass-samhälle genom att samla på sig makt och egendom, utan tvärtom skulle de ju vilja ge bort mest av sina tillgångar ...

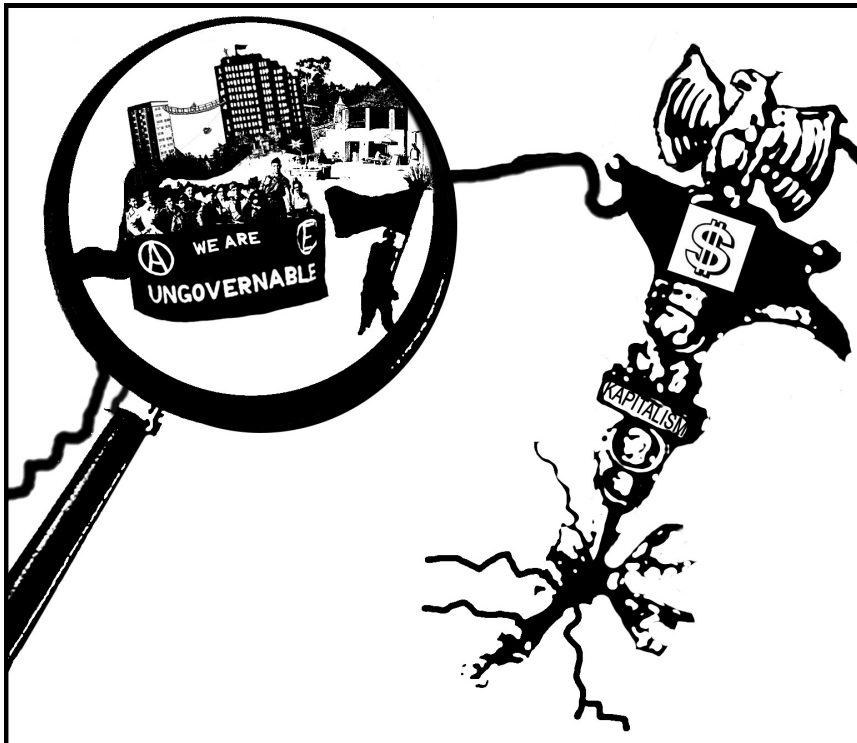
Västerländska samhällsteoretiker har i historien nästan uteslutande utgått från att västerlandets stat, parlamentarism och kapitalism är mer högtstående samhällsformer än så kallade "primitiva samhällen". Detta ifrågasätter Graeber helt och hållet. Han menar i stället att många av de små samhällen som finns överallt på jorden, och som vi aldrig hör talas om, är mycket medvetna om

hur en hierarkisk samhällsstruktur som vår ser ut. Men att de inte vill ha en stat med våldsmonopol, eftersom de tycker att det är moraliskt förkastligt.

På ungefär samma sätt svarar han på den eviga frågan som sysselsatt så många akademiker så länge: "Vad var det som gjorde Västeuropa så överlägset

som västeuropéerna gjorde när de förslavade och mördade miljoner människor, i jakt på silver i Sydamerika till exempel.

Graeber nämner en mängd exempel på samhällen med varierande grad av jämlikhet och fredlighet som han och andra antropologer studerat. En tydlig

att det kunde erövra och förslava resten av världen?" Här drar Graeber upp en mängd argument för att flera andra samhällen var mer välutvecklade både när det gäller stridskonst, handel och annat, men att det aldrig skulle fallit dem in att bete sig så övermåttan grymt

tendens utifrån tillgänglig forskning, skriver Graeber, är att ju större ojämlikhet mellan könen, desto mer våldsamt är ett samhälle.

Piaroafolket som lever vid Orinocofloden beskrivs av antropologen Joanna Overing som anarkister. I deras

särdeles jämlika samhälle läggs enormt värde vid individuell frihet och autonomi. De är mycket medvetna om att se till att ingen människa följer någon annans order och att ingen ska få ekonomisk makt över någon annan. Att bli vuxen för dem innebär att lära sig kanalisera och kontrollera sina vilda begär, genom humor, eftertänksamhet och hänsyn till andra. Mord existerar inte i Piaroa-samhället. Samtidigt insisterar de på att hela Piaroa-kulturen skapades av en ond kannibalisk gud med två huvuden.

Ett annat exempel är Tiv-stammen i centrala Nigeria, som ser makt som något ont som människor får genom att konsumera andras kraft. Den som blir rik ses per definition som en häxa.

Men det betyder inte alls att dessa samhällen är perfekta. Hos Tiv-folket är till exempel kvinnorna underställda männen.

Graeber beskriver också sina egna erfarenheter från norra Madagaskar, där han bodde på landsbygden under två år på 80-talet och skrev en avhandling om Malagasy-samhället. De boende där är ättlingar från slavar som i det dolda byggde upp ett jämlikt samhälle under kolonialstyret, för att sedan bara fortsätta som vanligt när det britter och fransmän försvann från ön. I teorin finns en centralregering och marknadsekonomi på ön, men de har i praktiken helt dragit sig tillbaka från landsbygden, som styr sig själv. Alla beslut tas med konsensus, och ledarskap betraktas som ytterst suspekt. På grund

av erfarenheterna från slaveriet anses det fel att ge andra order. Lönearbete och värnplikt betraktas som slaveri. Samhället är märkbart fridfullt, skriver Graeber.

Men alla samhällen är i någon mån i krig med sig själva, och fredliga samhällen har ofta en mycket våldsam mytologi eller kosmologi, skriver Graeber. I sin analys lägger han grunden för en teori om "revolutionär motmakt", en typ av institutionaliserad kritik mot makt och ojämlikhet som hela tiden är aktiv i samhället för att förhindra att en stat eller en marknad uppstår. Graeber jämför Malagasy-samhället med anarkistiska grupper eller kollektiv i västvärlden, som försöker bygga upp en jämlik struktur inom det hierarkiska samhället. Han menar att det är så en revolution måste gå till, som på Madagaskar, utan att regeringen knappt märkte något, förrän den insåg att ingen brydde sig om den längre.

David Graeber vill få oss att släppa den arroganta idé vi bär på om att skillnaden är så stor mellan oss som lever i ett modernt teknologiskt samhälle, och de människor som lever, och har levt, i ickeindustrialiserade samhällen under människans historia. Han tror inte på att revolutionen är ett totalt brott med det som varit tidigare. Istället menar han att revolutionen kommer att ta lång tid, och att den faktiskt redan har börjat.

Sonia Hedstrand

ORDNING I ANARKIN

De flesta anarkister är överens om att vi behöver någon form av organisering för att nå våra mål. Men vilken form är den rätta? Den här texten redogör för fyra olika sätt att organisera sig anarkistiskt och ger exempel på anarkistiska grupper i Sverige under 2000-talet.

Anarkistisk organisering bör vara demokratisk och platt. Vi kan inte kopiera exempelvis ett politiskt partis uppbyggnad, då vi inte vill bygga vårt samhälle på det sättet. Men, våra organisationer måste också vara någorlunda effektiva, kunna genomföra saker, ge resultat. Dessutom vill vi locka många människor att aktivera sig. Samtidigt som vi vill hålla hårt på säkerheten för att undvika trakasserier från allehanda motståndare.

Uppenbarligen finns det problem i detta; tar det lång tid att fatta beslut i demokratisk ordning kan gruppen bli mindre effektiv, släpper den in vem som helst kan säkerheten hotas, och så vidare. Vad man ser som viktigast ligger ofta till grund för hur man väljer att organisera sig.

I Sverige i dag är dock de flesta anarkistgrupper ganska lika varandra i sin

uppbyggnad. Då är det lätt att människor bara går in i de grupper som redan finns, även om man egentligen skulle föredra en annan sorts organisering.

Vi anser att Sveriges anarkiströrelse behöver flera olika former av organisering än de vi ser i dag. Det är ett faktum att många lämnar anarkiströrelsen i relativt unga år. Vissa känner sig bittra, andra utbrända, många båda delarna. Vi kan inte bara tänka att det är fel på människorna som lämnar rörelsen. Det måste också finnas något konstruktionsfel i själva rörelsen. Vari består detta fel? Den frågan måste upp till diskussion.

Den utomparlamentariska vänster-rörelsen har generellt varit dålig på att dokumentera sig själv. Troligtvis beror detta på en blandning av ovana, säkerhetstänkande, brist på struktur och underskattning av vår egen betydelse.

Kampanjer och organisationer avlöser varandra, utan att vi inser att det kommer nya generationer som kan ha stor nytta av att lära sig av såväl misstag som segrar.

Det är alltid svårt att beskriva historiska skeenden som ännu pågår. Men genom att försöka göra en sammanfattning av 2000-talet kan vi förhoppningsvis själva få en bättre överblick, och därmed en annan grund för diskussion.

"Demonstrationerna i Göteborg år 2001 blev för många vänsteraktivister en brytpunkt."

Demonstrationerna i Göteborg år 2001 blev för många vänsteraktivister en brytpunkt. Det som hände kan kort sammanfattas med att vänstern samlades i en stor protest mot ett EU-toppmöte, en av demonstrationerna slutade i kravaller, och polisen var nära att skjuta ihjäl flera demonstranter. Efteråt utfärdades ovanligt hårda domar mot många av dem som deltagit i demonstrationerna, samtidigt som ingen polis fälldes. Många anarkister och andra vänsteraktivister kände sig svikna av den etablerade vänstern, partierna och de större organisationer som deltagit. Samtidigt blev vissa skillnader tydliga också bland vänsteraktivisterna själva. Diskussioner uppstod där anarkister hamnade på olika sidor. När vi något genom upplöpp, eller motverkar de vårt syfte? Hur hade vi bättre kunnat samarbeta med de olika sociala rörelser, både svenska och utländska, som fanns med i protesterna mot toppmötet? Ska

vi samarbeta brett, eller skilja oss tydligt från icke-anarkister? Dessa diskussioner handlade till stor del om olika organisationsprinciper.

Hösten 2005, drygt fyra år efter Göteborgshändelserna, intervjuade några av oss som gör den här skriftserien ett antal vänsteraktivister i ett annat sammanhang. De flesta intervjuade var anarkister och de flesta var från Stockholm. Många kände också att något

hade förändrats efter Göteborgshändelserna.

Flera av de intervjuade tyckte att den utomparlamentariska vänsterrörelsen, om det alls gick att tala om "en rörelse", var ganska splittrad. Det var svårt att veta exakt vad andra som ändå arbetade för samma mål gjorde. Samtidigt ansåg de flesta att formen av nätverk och att agera utan formella ledare var en styrka.

Vissa aktivister slutade vara aktiva efter Göteborgshändelserna. Andra ändrade i stället sin inriktning. Både aktivister och forskare vi intervjuade ansåg att aktivismen hade rört sig åt två håll: dels åt en mer öppen, folkrörelseliknande inriktning (vilket ledde till att en del gick in i större, redan existerande föreningar i stil med Jordens vänner eller Attac), dels åt en mer sluten och aktionsinriktad kultur. Vissa lokalgrupper av Antifascistisk aktion och den då relativt nystartade Revolutionära fron-

ten nämndes som exempel på slutna grupper. Viktigt är här att påpeka att ingen av dessa grupper betecknar sig som anarkistiska, även om en del av medlemmarna är anarkister.

Med tanke på de domar som utfärdades efter Göteborgshändelserna var

det ganska logiskt att grupper blev mer slutna och säkerhetsstänkande, så flera av de intervjuade. De ansåg samtidigt att de slutna aktivistgrupperna behövde kompletteras av öppna politiska organisationer, för att lättare få med sig nya sympatisörer. Några av aktivisterna

pratade om den ständiga slutenheten inom vänstern som ett stort problem. Samtidigt hoppades de att utvecklingen snart skulle vända mot öppnare och mer välkomnande organisationer.

Det har gått ganska många år sedan "Göteborg 2001" nu och läget inom den utomparlamentariska vänstern har så klart förändrats sedan dess. Men vi anser att problemen med öppenhet kontra slutenhet, liksom en hel del andra problem som anarkiströrelsen kämpar med, är lika aktuella idag och till stor del har att göra med hur vi organiserar oss.

Här följer en redogörelse för de fyra största strömningarna inom anarkistisk organisering. Både uppdelningen och själva benämningarna på de olika riktningarna har vi lånat från de senaste årens internationella diskussion om organisering, som varit betydligt livligare än den svenska.

Det finns ett myller av grupper som inte kommer att nämnas; vi har valt att fokusera på några få, eller att beskriva fenomen i stora drag. Framförallt vill vi visa på de olika former av utomparlamentarisk organisering som faktiskt finns, eller har funnits, i Sverige de senaste åren.

MASSORGANISERING

En organisation som bygger på principen "att organisera massan" skulle kunna vara en sådan öppen organisation som de intervjuade aktivisterna menade behövdes. I Sverige finns i dag ingen anarkistisk organisation med

denna inriktning. Det närmaste exemplet är fackföreningen SAC-Syndikalisterna. Många anarkister är med i SAC, men fackföreningen är inte ideologiskt anarkistisk.

Grupper i denna tradition kännetecknas av fasta strukturer och av att de till stor del liknar andra organisationer i samhället, som politiska partier eller intresseföreningar, i sin uppbyggnad. För anarkistgrupper finns dock två viktiga skillnader: organisationen är plattare och mer demokratisk, och direkt action (att utan ombud gå till direkt handling för att lösa eller synliggöra ett problem) är en av de främsta arbetsmetoderna.

En utbredd syn inom denna massorganiseringsinriktade anarkism är att anarkisterna bara ska behöva *en* organisation (i de flesta fall just en fackförening). Anarkister ska inte behöva vara aktiva i flera andra grupper samtidigt. Vissa anarkosyndikalister har denna idé. Exempel på massorganisationer i andra länder är Industrial Workers of the World i USA och Confédération Nationale du Travail i Frankrike.

Fördelarna med massorganisering går att utläsa i själva ordet. Organisationen vill, och kan, organisera massor av människor. Du måste inte redan känna andra anarkister för att gå med. Organisationen är öppen för nya medlemmar och lätt att hitta. Om medlemmarna verkligen blir många ses det som en styrka: ju fler vi är desto lättare är det att förändra och påverka samhället. Just genom sin öppenhet kan organisationen också vinna förtroende bland

människor som är vana vid traditionella organisationsformer men skeptiska mot hemliga, slutna grupper. Av samma anledning kan organisationen också få en viss tyngd i sina uttalanden och aktioner. Det är svårare för medier och politiker att bortförklara eller förkasta en organisation som är bred, öppen och liknar vanliga partier eller intresseorganisationer.

Nackdelarna har dock att göra med samma sak. Kritiker menar att masorganiseringens struktur kopierar det rådande systemet och anpassar sig till staten och samhället. En anarkistorganisation som blir för allmänt accepterad har lätt för att börja spela med i spelet, i stället för att förändra reglerna till det bättre. Organisationen kan bli rädd för att förlora stödet i medierna eller bland allmänheten och då bli mindre radikal. Det finns risk för byråkrati och toppstyre. En organisation som existerar decennium efter decennium blir lätt fast i gamla tankegångar, och de som var med från början blir auktoriteter som ogärna släpper i från sig makten.

Dessutom är de anarkistiska massorganisationer som finns främst fackföreningar. Det är svårt att få anarkismens alla frågor att rymmas i en sådan. En fackförening utgår främst från förhållandena på arbetsplatsen, och största delen av våra liv lever vi i Sverige utanför den.

PLATTFORMISM

Denna inriktning liknar till viss del massorganiseringen. Plattformister

menar att det finns ett behov av uttalat anarkistiska organisationer. Man ska utgå från en gemensam ideologisk plattform, och medlemmarna ska vara överens om idé och praktik och ta kollektivt ansvar. Organisationen ska vara involverad i de sociala rörelser som finns och sprida anarkismens idéer inom dem, men inte gå in och försöka ta över dessa rörelser.

Uppbyggnaden kan variera, men ofta handlar det om en federation, alltså en sammanslutning av självständiga grupper (och ibland individer). Grupperna har gemensamma stormöten där beslut som gäller hela federationen fattas, som stadgar och plattform. Sin egen verksamhet styr grupperna fritt, så länge de inte bryter mot de regler som bestämts gemensamt. Många länder har en sådan här anarkistfederation, och vissa länder har två eller flera. Anledningen är då oftast att alla anarkistgrupper inte har kunnat samsas under en plattform, i stället har en ny plattform formulerats och bildat grunden för en ny federation.

Plattformismen har sitt ursprung i ”de frihetliga kommunisternas organisationsplattform”, som skrevs år 1926 av anarkister som flytt från Sovjet. De kritiserade den dåtida anarkiströrelsen för att romantisera kaos och vara rädd för organisering, och fackföreningarna för att begränsa sig till industriarbetare. En ”rörelse” utan ett enhetligt program och en genomtänkt politisk linje kommer att krossas när den väl möter verkligheten, menade de. Därför ville de

organisera sig utifrån en plattform, och dessutom utarbeta ett färdigt program för hur anarkisterna skulle ta itu med den första dagen efter revolutionen.

Plattformismen har diskuterats en del i Sverige, men en anarkistisk organisation som verkligen bygger på plattformism har inte funnits på senare år. Ett närliggande exempel är dock Demokratiskt Alternativ. Deras ideologi kallas k o m m u n a -

lism, och de är framförallt inriktade på

direkt demokrati och har bland annat en idé om att verka parlamentariskt inom de existerande kommunerna.

Däremot existerade Sveriges Anarkistfederation, SAF, ungefär från vintern efter Göteborgshändelserna och två och ett halvt år framåt. SAF föddes mer eller mindre direkt ur den diskussion om brist på struktur, öppenhet och ideologisk tydlighet som uppkom efter Göteborg.

SAF var från början tänkt att fungera plattformistiskt. En ganska kort anarkistisk plattform skrevs gemensamt under ett första landsmöte i Stockholm, som var öppet för alla intresserade anarkister. Därefter anslöt sig anarkistgrupper runt om i Sverige. Problemet var att många av de grupper som anslöt sig bildades med syftet att gå med i SAF, de hade inte existerat innan. Detta ledde till att många grupper hade svårt att komma i gång med sin egen verksamhet. Samtidigt var många av de existerande anarkistgrupperna skeptiska till

att ansluta sig, att gå upp i något större som teoretiskt kunde hota deras självbestämmande.

I praktiken kom SAF att fungera som ett kontaktnätverk för anarkistgrupper i olika städer i Sverige. Grupperna var helt självstyrande och man gjorde inte uttalanden i SAF:s namn.

Det andra landsmötet skulle fastslå gemensamma stadgar och på så sätt

"Många anarkister värjer sig mot tanken att samsas under en enda plattform."

strukturera organisationen mer. I stället föll stora delar av SAF ihop, mycket beroende på konflikter om huruvida formen skulle vara en regelrätt federation eller ett lösare nätverk. Efter ett tredje landsmöte ett år senare lades SAF ner, även om vissa av dess medlemsgrupper levde vidare på egen hand.

Denna historia illustrerar ganska tydligt problemen med plattformismen. Många anarkister värjer sig mot tanken att samsas under en enda plattform. Anarkismen innehåller för många olika tankar och åsikter för att sammanfattas så lätt, och en organisation kan inte tala för anarkister i allmänhet. En stor federation/landsorganisation riskerar att bli för stel och byråkratisk. En del vill inte ens kalla anarkismen för en ideologi, eftersom ordet "ideologi" för tankarna till en bestämd och oföränderlig uppsättning idéer.

Fördelarna med plattformism liknar massorganiseringens fördelar. Strukturerad organisering ger trovärdighet.

Kampanjer som samordnas och genomförs över en hel region kan ge bättre resultat än enskilda gruppers aktioner. En anarkistfederation visar tydligt att anarkismen finns, och den är öppen för alla anarkister att gå med i. Även om det inom federationen skulle finnas viss oenighet om plattformen så är den i varje fall en grund att visa upp. En plattform gör att de som är intresserade av anarkism, men inte aktiva än, lätt kan ta ställning till idéerna och sedan gå med i någon av de grupper som ställt upp på plattformen.

SYNTESORGANISERING

Den typ av organisering som de flesta existerande anarkistgrupper i Sverige måste räknas till är syntesorganisering. Denna organisering innehåller drag av plattformism, men skiljer sig också från den på många punkter. Anhängarna menar att anarkister behöver organisera sig i uttalat anarkistiska organisationer, men att medlemmarna inte behöver vara eniga om en gemensam plattform eller ta gemensamt ansvar. Anarkism kan vara många saker, och att exempelvis anarkosyndikalister och individualanarkister ingår i samma grupp ses inte som ett problem. Små, självständiga grupper eller lösare, mer informella nätverk är att föredra framför organisationer eller federationer med fasta strukturer. Syntesorganisationer har till exempel inga gemensamma landsmöten där stadgar bestäms. De använder i allmänhet inte röstning som beslutsmetod, utan i stället konsensus

(att genom diskussion nå enighet, se artikel på sidan 37). Att rösta kan ses som att köra över minoritetens vilja, och det är inte demokratiskt.

Nämnda SAF kallade sig federation, men fungerade till stor del som en syntesorganisation, eftersom det främst byggde på nätverkande. Kanske lyckades inte SAF fungera plattformistiskt delvis eftersom syntesorganiseringen varit så utbredd och invand i Sverige. Förenklat kan man säga att anarkistgrupperna här är ganska små och att den gemensamma nämnaren är att medlemmarna antingen bor eller verkar i samma område (som en anarkistgrupp på en skola eller i en viss stadsdel) eller att de brinner för samma sak (som att ordna gatufester eller ockupera hus). Hur slutna grupperna är varierar, men ytterst få är helt öppna för nya medlemmar eller har personer som uttalar sig med riktiga namn i medierna. Grupperna har viss kontakt med varandra, särskilt om de är aktiva i samma stad, och samarbeten sker i bland.

Fördelarna med syntesorganisering är flera. Grupperna är helt självstyrande, organiseringen och beslutsfattandet sker direkt bland de berörda (alltså själva anarkistgruppen). Teoretiskt finns inga hierarkier inom eller mellan grupperna. Vill en grupp utföra en aktion är det bara att göra det i sitt eget namn, man behöver inte bry sig om vad andra grupper anser.

Dock är problemen med denna sorts organisering också många. De ovanstående fördelarna är ganska teoretiska.

Gruppernas självstyre och handlingsfrihet fungerar inte alltid i praktiken. Utan några som helst formella strukturer för gruppernas förhållande till varandra uppstår lätt informella strukturer i stället. En viss grupp kanske dominerar och sätter upp normer för vilka aktioner som är okej eller inte att utföra, och då rättar sig de andra grupperna efter det trots att inga demokratiskt tagna beslut finns. På samma sätt kan några få individer inom själva gruppen dominera den starkt. Det är svårt för andra anarkister att avgöra hur bra en grupp fungerar om det inte finns någon formell insyn.

Ett besläktat problem är våldet. Om en grupp börjar använda sig av mycket våldsamma metoder så påverkar det alltid medlemmarna på något sätt. När grupper är helt självstyrande och gör vad helst den slutna gruppen vill, kan det gå överstyr. Vi är inte oemottagliga för sekttendenser.

Ytterligare ett problem är att det är svårt för den som inte redan umgås med anarkister att gå med i sådana här grupper. Dels blir grupperna lätt slutna och hemliga, dels hamnar de som inte har tid att gå på möten och göra aktioner hela tiden ofta utanför. Detta är inget syntesorganisationerna själva vill, och många är medvetna om problematiken. Men uppenbarligen finns problemen kvar ändå.

Två av aktivisterna vi intervjuade år 2005 menade att gatufester var ett exempel på mer öppna aktiviteter som kan locka nya människor till anarkis-

men. Gatufester var något som anarkisterna i Sverige använde sig mycket av i början av 2000-talet, och som det förts mycket debatt om. Reclaim the Streets, en miljö- och civil olydnad-inriktad grupp, gick i dvala någon gång innan Göteborgshändelserna. Redan innan dess tog dock Gatans Parlament, som anordnade Reclaim the City-festerna, över de flesta gatufestarrangemangen i Stockholm. Reclaim the City-manifestationerna fick mycket uppmärksamhet och rörde sig mellan folkfest och upplopp. Andra grupper, som anarkistiska Peppbrigaden, har senare också börjat ordna gatufester. I regel har dessa grupper blivit kritiserade internt. Antingen för att politiken försvunnit i festandet samtidigt som nästan varje fest ändå slutat i upplopp, eller för att de hållit sig mer inom lagens ramar och exempelvis ordnat fester i en park, och därmed böjt sig för makten.

Kanske speglar diskussionen det faktum att det är svårt för syntesorganisationer att finna fungerande former för att vara öppna.

INSURREKTIONALISM /ANTI-POLITIK

Engelska *insurrection* betyder ungefär "uppror". Insurrektionalister vill synliggöra konflikterna mellan förtryckta och förtryckare, och driva dessa konflikter till sin spets. Detta skulle nog många anarkister hålla med om teoretiskt, men skillnaden ligger i *hur* problemen ska synliggöras. Insurrektionalister menar att upproret kan startas, eller

inspireras att starta, och sedan sprida sig genom samhället, utan att exempelvis massorganisera alla arbetare. Insurrektionalister är mycket kritiska mot traditionella organisationsformer, som de menar blir stela, byråkratiska och hierarkiska. Stora, strukturerade och beständiga organisationer är inte nödvändiga, utan tvärtom dåliga för anarkiströrelsen. Den organisering som förespråkas är smågrupper, kallade *affinitetsgrupper* (bildat av engelska *affinity*, samhörighet eller likhet). Affinitetsgrupperna är mindre samman slutningar av människor som bildas för ett speciellt mål (som att ordna en manifestation eller för den delen ge ut en bok) och ska upplösas när målet är nått. Kort sagt: insurrektionalister vill organisera sig runt praktiska behov snarare än ideologi.

Detta gör att det blir svårt att ge exempel på insurrektionalistiska anarkistgrupper. Det finns flera mindre grupper, men de kan mycket väl vara upplösta långt innan den här boken gått i tryck. Gränsen mellan syntesorganisationer och insurrektionella grupper kan också vara väldigt flytande. Flera mindre anarkistiska aktionsgrupper runt om i landet skulle kunna kallas insurrektionella i sin praktik, även om de inte direkt har tagit ställning för eller emot någon av de fyra organiseringsteorierna. På samma sätt skulle man kunna kalla redaktion för den här boken en affinitetsgrupp, även om de flesta av oss ideologiskt inte är insurrektionalister.

En grupp som har influerats mycket

av insurrektionalismen är Batkogruppen. Gruppen startades år 2003 och ger ut den teoretiska tidskriften *Dissident*. Batkogruppen startades av en samling anarkister som då var influerade av plattformismen. Gruppen kallar sig numera "odogmatiska kommunister som utgår från den anarkistiska idétraditionen".

Osynliga Partiet, OP, är ett annat fenomen som verkar ha inspirerats av insurrektionalismen och använt sig mycket av "anti-politiska" slagord. OP (som inte på något sätt var ett politiskt parti i vanlig mening; namnet var snarast ironiskt) kom ut i medieljuset lagom till valrörelsen 2006. OP:s aktiviteter kan sammanfattas som en kampanj för att sätta fokus på vissa frågor i den politiska debatten. När OP uttalade sig i medierna var de noga med att påpeka att ingen organisation egentligen fanns – organisationer hade överhuvudtaget spelat ut sin roll i politiken – utan "alla och ingen" var med. Vem eller vilka som helst kunde göra en aktion i OP:s namn. Därför kunde ingen svara på frågan vilka de osynliga egentligen var. Frågan är dock om OP kan räknas till insurrektionalismen då verksamheten inte verkar ha byggts på mindre affinitetsgrupper, utan snarare på en slags masskampanj, även om ingen visste hur stor massan var.

Fördelarna med insurrektionalismen är bland annat att organisationsformen är så fri som över huvud taget är möjligt, och att beslutsfattande sker på lägsta möjliga nivå. På så sätt skulle insurrektionalism kunna vara det mest

demokratiska sättet att verka anarkistiskt på. Dessutom kanske insurrektionalisterna har rätt i att gamla organisationsformer och ideologier är döda och ofruktsamma, att vi behöver något nytt för att engagera människor.

På många sätt liknar både för- och nackdelar syntesismens, men draga ett steg längre. Bland syntesorganisationer finns trots allt någon slags insyn och teoretisk kontakt mellan grupperna. Bland affinitetsgrupper som ständigt ombildas blir detta i det närmaste omöjligt, och sekttendenser en ännu påtagligare fara. Dessutom kan insurrektionalismen i värsta fall bli en verklighetsflykt. Cyniskt kan man säga att en människa som är besviken på att anarkismen inte är större och anarkis-

"Har man ännu inga anarkistvänner blir det svårt att vara sin egen affinitetsgrupp."

terna inte fler blir insurrektionalist och därmed, teoretiskt, helt kan strunta i frågan om hur många anarkister det krävs för att förändra samhället. Så länge jag är aktiv i min affinitetsgrupp gör jag vad jag kan, och det kan finnas hur många anarkister som helst därute i andra likadana grupper, ingen vet.

Dessutom kommer vi så klart tillbaka till problemet med slutenheten. Även om insurrektionalismen teoretiskt är öppen för alla, bygger grupperna i praktiken ofta på vänskap. Har man ännu

inga anarkistvänner blir det rätt svårt att vara sin egen affinitetsgrupp.

VAR STÅR VI NU?

Det nuvarande läget för anarkiströrelsen i Sverige kan sägas vara en slags blandning av, eller en samexistens mellan, syntesorganisering och insurrektionalism. Vi organiserar oss delvis i uttalat anarkistiska grupper, men det är mindre, lokala grupper. Vi har ingen anarkistisk plattformorganisation och samarbetet mellan grupperna lämnar mycket att önska. Samtidigt finns det också många smågrupper som arbetar med en sakfråga och inte kallar sig ideologiskt anarkistiska. Dessa smågrupper är på många sätt lika affinitetsgrupper, men målen är ofta inte så klart definierade, och det är vanligt att grupperna upplöses på grund av att engagemanget tryter snarare än för att målet är uppnått.

I Sveriges anarkiströrelse är också ålderssegregationen större än i många andra länder, och vi tror inte att detta enbart beror på att Sverige är ett ålderssegregerat samhälle i allmänhet. Om vi bortser från att anarkismen för vissa personer är ett slags ungdomsstadium man passerar (dessa brukar också passera igenom väldigt snabbt), så kommer vi fram till att den unga medelåldern måste ha mycket med organisationsformerna att göra. För att konkretisera problemen vill vi ge ett exempel:

En ung aktivist är med överallt till en början, springer på sju olika aktionsgruppsmöten i veckan. Som mest håll-

ler detta i några år. Sedan börjar hon jobba heltid, flyttar, får kanske barn, och varken hinner eller orkar vara med överallt.

Hon har tappat kontakten med sitt gamla kompisgäng, som ofta när man blir äldre (och aktionsgrupperna byggde ju mycket på kompisgäng för att alla skulle kunna lita på varandra.) Men om hon får för sig att försöka vara aktiv i åtminstone *en* grupp, och lyckas hitta en på egen hand, så kan det hända att hon inte alls välkomnas i gruppen. Hon tillhör inte kompisgänget. Nya, yngre, lika säkerhetstänkande aktivister har tagit över. Och om hon ändå blir aktiv i gruppen, är det inte ovanligt att hon hela tiden känner sig otillräcklig. Hon hinner bara hålla på med det som just den gruppen sysslar med (ordna gaturfester, studiecirklar, blockera McDonalds) och anarkismen innehåller ju så mycket mer! Inte konstigt om dessa situationer leder till utbrändhet och bitterhet så småningom.

Insurrektionalismen har den senaste tiden lockat många anarkister och andra vänsteraktivister i Sverige. Det kanske inte är så konstigt att människor förlorar tron på såväl stora organisationer som ideologier. Samtidigt finns ju frågan där, kan en oorganiserad anarkiströrelse någonsin utgöra ett verkligt hot mot staten och kapitalet? Och är den verkligen effektiv i att sprida sitt budskap? Vad insurrektionalismen praktiskt kommer att leda till för anarkiströrelsen i Sverige vet vi ännu inte.

Många anarkister i dag önskar ock-

så, i motsats till insurrektionalisterna, att det fanns mer strukturerad organisation. Öppna grupper där människor som inte varit aktiva tidigare lätt kan gå med, och där styrkan till stor del ligger i att vara många. Problemet med att folk ofta faller ur syntesorganisationerna när de är några år över 20 beror till stora delar just på hur dessa grupper fungerar. Hur hade samhället sett ut i dag om en stor del av de anarkister som verkade från mitten av 1900-talet och framåt i Sverige hade fortsatt vara aktiva? Det finns många därute som har kvar sina åsikter, men inte vet hur de ska kanalisera dem. Vi kan hoppas att många av dessa anarkister trots allt har fortsatt argumentera för sina åsikter med arbetskamrater, släkt och vänner. Men vad hade hänt om de helt enkelt hade kunnat säga "låter det intressant det här med anarkism? Här, kontakta Anarkisterna" och räcka fram en folder... Samtidigt är en enda massorganisation inte heller att föredra. Vi behöver olika former som passar olika människor.

Vissa personer inom SAC anser att aktivister från den utomparlamentariska vänstern, både anarkister och andra, på senare år medvetet har gått in i fackföreningen för att driva helt nya frågor. Vi tror inte att de anarkister som vill ha mer strukturerade och öppnare organisationer ska sätta allt sitt hopp till SAC. Anarkismens alla frågor rymms inte i en fackförening (särskilt inte en icke-anarkistisk sådan), även om facket är en väldigt viktig del i kampen. Och är det ens fruktbart att gå in i en redan

existerande organisation för att försöka förändra den?

Vi i redaktionen anser att flera olika sorters organisering behövs parallellt. Med detta menas inte att individerna ska vara tvungna att aktivera sig i tre eller fyra grupper samtidigt, tvärtom. Däremot vore det bra med en stor, öppen, plattformistisk/massorganisation och därtill, helt eller delvis fristående, mindre aktions- eller affinitetsgrupper. Självklart måste mycket ansträngning då läggas på kommunikation mellan dessa olika grupper för att undvika elitism och/eller sektarism på båda hållen.

Oavsett om man instämmer i detta eller ej, går det knappast längre att blunda för att hur vi organiserar oss

kommer att vara avgörande för anarkiströrelsens framtid. Det är dags att verkligen ta tag i diskussionen om organisering. Är det ett mål för anarkister i dag att skapa öppna organisationer som inkluderar äldre, barnfamiljer, boende i glesbygd? Eller är det en alltför optimistisk bild, behöver vi snarare aktivera oss i mer militanta aktionsgrupper till dess att tiden är mogen? En sak kan vi i alla fall säga: i de historiska skeden som lett till en samhällsomvandling, en revolution, så har det inte varit till anarkisternas fördel om de varit oorganiserade och splittrade.

Redaktionen

PIRATSAMHÄLLET

Under 1600-talet rådde stenhård disciplin och dåliga arbetsförhållanden inom flottan. Ett sätt att komma undan detta och samtidigt bli en del av en världsomspännande gemenskap var att bli pirat. Ett piratskepp bildades ofta genom kapning eller myteri, då besättningen avsatte kaptenen.

Under piraternas storhetstid, mellan år 1715 och år 1726, kapades cirka 40 000 skepp. Då piraterna kapat ett skepp samlade de besättningen för att ta reda på hur stämningen var ombord. De som ville fick då "skriva på listan", alltså underteckna de artiklar som piraterna hade satt upp. De flesta som gjorde detta visste att det innebar ett liv i frihet, rättvisa och självförvaltning, men också ett liv under dödshot. Vissa grupper av pirater använde sig av en avancerad form för att fatta beslut, genom stormöten där alla i besättningen hade rätt att tala och rösta. Piratskeppet utgjorde ett litet jämlikt samhälle på haven, som inte löd under något lands lagar. Där arbetade före detta slavar sida vid sida med förrymda tjänsteflickor. De mest kända och fruktade kvinnorna är nog Anne Bonney och Mary Read, som båda under perioder levde förklädda till män. På vissa skepp var över hälften av besättningen av afrikanskt ursprung, något som sällan visas i piratfilmer.

Kaptenen utsågs av besättningen genom ett stort rådslag ombord. Till kapten valdes någon man ansåg vara modig och rättvis. Att bli kapten var en stor ära men innebar oftast inte några speciella privilegier.

På grund av att piraterna bröt mot så många lagar och samhällsnormer utropades de av kyrkan och de regeringar som hade kolonier till det största hotet mot civilisationen. De som tillfångatogs av armén blev oftast dömda till döden.

MED VARDAGEN SOM BAS

Kan latinamerikansk befrielseteologi användas i svenska miljonprogram? Patrik Gronostaj delar med sig av sina erfarenheter från Brasilien och Hammarkullen.

Jag minns en dag då jag promenerade hemåt med en av Hammarkullens unga raptalanger. Han var kritisk till mitt snack om hur vi kunde påverka området genom att organisera oss. Jag argumenterade med att Hammarkullen hade en stark identitet och att det enda som fattades var att man använde den kraften för att förändra den gemensamma situationen. Han tittade uppgivet på mig och sa att det som saknas är tillit. Man litar inte på varandra och då går det inte att kämpa tillsammans.

För mig var det en hård lektion att även i Hammarkullen, där jag kände den starkaste gemenskapen, som visade sig varje gång jag gick till jobbet eller handlade mat, även där saknades mycket för att nå en kollektiv kamp. Den kamp som krävs för att skapa det samhälle som ser till allas behov och inte de privata begären.

När jag flyttade till Hammarkullen i januari år 2004 hamnade jag mitt i kampen för en nedläggningshotad vårdcentral. Kampen tog sin struktur genom återupplivandet av ett nätverk som legat nere i åtta år. Många av dem som deltog i nätverket Hammarkullen Reser Motstånd, HARM, hade sedan länge bott i området och de flesta hade varit med i den första generationen av kamper som stormat i mitten av 90-talet.

Dessa personer hade stora sociala nätverk i området och många hade förtroende för dem. HARM hade sin bas bland folk som var ”vänster” och främst var de vuxna latinamerikaner och svenskar. Det fanns en gemenskap att utgå ifrån, men den var väldigt begränsad i ett område där det finns många etniska grupper som lever ganska isolerat från varandra.

Egentligen var jag inte särskilt intresserad av kampen runt vårdcentralen. Men jag insåg att det var ett bra tillfälle att få kontakter och lära känna folk. När jag kom på det första HARM-mötet tänkte jag att jag som nyinflyttad inte borde ta någon plats för att inte störa den naturliga processen. Jag försökte hålla mig vid sidan av och lyssna, men de andras nyfikenhet på mina synpunkter och deras uppskattning av det lilla jag bidrog med gjorde att jag ville engagera mig mer. När jag första gången kom till nätverket kände jag ingen och trodde att jag skulle bli sedd som en gringo, men de andras sätt att behandla mig gjorde att jag kände mig hemma.

Två aktivister från Rättvisepartiet Socialisterna, RS, var också nyinflyttade i området, och de drev mobiliseringen framåt. De hade en klar strategi för vad som skulle göras och satsade mycket tid på nätverket. Att de sedan förstörde hela nätverket genom sin dogmatiska praktik med syftet att genomföra sin partipolitiska agenda var ingen slump, men de bidrog samtidigt med några intressanta exempel på organisering. De sökte aktivt kontakt med folk. En RS-aktivist med tidningar och en protestlista i handen var en vanlig syn vid spårvagnshållplatsen. De knackade till och med dörr, vilket mest förknippas med Jehovas vittnen i vårt land. Engagemanget de visade i det utåtriktade arbete var imponerande. Men många i området blev allt mer skeptiska och ställde sig utanför nätverket när RS med taktlöshet och manipulation för-

sökte ta kontroll över kampen som därmed förlorades redan innan vårdcentralen stängdes.

BASORGANISERINGEN I BRASILIEN

Under 60-talet organiserade många sociala rörelser aktivt stora delar av Brasiliens befolkning och kämpade för ekonomisk omfördelning och för arbetares rättigheter i städerna och på landsbygden. Som svar på denna mobilisering genomförde några generaler med stöd av USA:s regering år 1964 en militärkupp. Från att ha kunnat organisera sig öppet blev många aktivister tvungna att gå under jorden. Ett av de få ställen där mobiliseringen kunde fortsätta utan att stoppas av militären var i kyrkans basgrupper. Grupperna hade sin grund i en marxistisk tendens inom den katolska kyrkan kallad befrielseteologi. De organiserade alfabetiseringskurser och utbildning inom hälsa, ekologisk odling och mat, samt organiserade kooperativ i fattiga områden. Alfabetiseringen ansågs grundläggande både på grund av dess medvetandegörande potential, men även i hoppet om att kunna påverka genom val till parlamentet då analfabeter inte hade rösträtt enligt konstitutionen.

Ett av de mer kända namnen i sammanhanget är Paulo Freire. År 1968 skrev han boken Pedagogik för förtryckta, då i exil i Chile. Den tog främst upp erfarenheter från alfabetiseringsarbete, men var en stark uppgörelse med pedagogik i allmänhet. Boken blev en

bibel för basorganiseringen och används ännu flitigt. År 1992 kom Freires bok *Pedagogy of Hope*, som är en återblick på och utveckling av Pedagogik för förtryckta.

Freires metod byggde på att det grundläggande i studiecirkelarna inte var att lära sig läsa ordet, utan att läsa världen. Studiecirkelarna utgick från ord som var viktiga i deltagarnas vardag. Ett tematiskt område på landsbygden kunde vara odling, i en förort kunde det vara arbetslöshet och så vidare. Att lära sig läsa och skriva ord och diskutera dem visade sig snabbt vara ett effektivt sätt att både alfabetisera och att väcka ett kritiskt engagemang i grupperna. Paulo Freire försökte upphäva delningen mellan elev och lärare genom att lägga stor vikt vid att organisatörerna aktivt skulle studera deltagarnas liv och höra deras historier, och därmed själva vara elever.

I slutet av 70-talet blev befrielseteologin hårt bekämpad av konservativa krafter inom kyrkan, men många grupper hade då redan hunnit bygga strukturer utanför kyrkan. De sociala rörelserna växte i opposition till diktaturen, med fokus på legalisering av ockuperad mark i städer och på landet, facklig organisering på arbetsplatser och mer generella kampanjer mot höjda matpriser.

Mycket av basorganiseringens kraft försvann under 80-talet. Efter militärdiktaturens gradvisa fall och den nya konstitutionens godkännande så satte aktivister på den nya möjligheten att ta plats i statliga myndigheter, in-

stitutioner, parlament och den fackliga byråkratin.

Till en början stod de flesta inom vänstern enade bakom arbetarpartiet Partido dos Trabalhadores. År 2002 blev partiets ledare Lula da Silva vald till president efter att ha allierat sig med några liberala partier. Under den första mandatperioden skingrades många illusioner om vilka löften regeringen kunde infria och autonom basorganisering är nu återigen aktuell.

VAD, VAR OCH VEM

Ordet basorganisering är min översättning av det portugisiska *trabalho de base*, som betyder basarbete. Det är en sammanslagning av folkbildning och gräsrotsorganisering, alltså teori och praktik. Basorganisering är att skapa ett kritiskt perspektiv och att uppfinna de verktyg som behövs för att kollektivt förändra samhället. Praktiken av en revolutionär kamp börjar inom oss i beslutet att kämpa för vissa värderingar. Men några få ensamma aktivister är inget hot mot elitens ordning, det är lätt att köpa dem, isolera dem eller på andra sätt få dem att tystna. Därför är ett av målen med basorganiseringen att multiplicera antalet aktivister och sammanhang där kampen förs. Vikten av att fler ska ta upp kampen kräver att man inte utelämnar något sammanhang där organisering kan vara möjlig. Det kan vara på arbetsplatser, universitet, bostadsområden, i kulturella eller religiösa sammanhang eller i samband med fritidsaktiviteter.

För att kunna bidra på ett positivt sätt till organiseringen krävs det att vi gör upp med mycket av den kultur och den position som vi fått i relationerna runt omkring oss. Freire skrev om nödvändigheten för privilegierade som vill ställa sig på revolutionens sida att först genomgå ett ideologiskt och praktiskt självmord som klass. Han menade att de som dominerat andra, ur både överklass och medelklass, måste döda begäret inom sig att härska över andra. Även den som är dominerad måste göra upp med den härskare som den har inom sig, alltså vanan av att låta någon annan ha makten över ens liv. Med en mer komplex analys utifrån patriarkatet, ålder, etnicitet och så vidare, så kan vi dra slutsatsen att vi alla måste genomgå Freires självmord. Detta självmord är

"Den som är dominerad måste göra upp med härskaren inom sig."

dock något som skall tolkas positivt då det visar på potentialen som alla har att bidra med till revolutionen.

I sökandet efter den sanna ideologin eller den förtryckta gruppen med störst revolutionär potential glömmar vänsteraktivister lätt att alla människor är viktiga. Organiseringen måste ha sin bas i våra egna liv och samhällen och därifrån kämpa för att kollektivt förändra och förverkliga våra behov, önskningar och drömmar.

Basorganiseringen har olika former som kombineras för bästa resultat. Den

informella organiseringen pågår varje dag, det kan vara i personliga samtal, på en fotbollsmatch eller på ett bibliotek. Det är helt enkelt när vi i våra dagliga relationer utbyter tankar om verkligheten och kampen. Informell basorganisering tar även formen av möten utan någon speciell dagordning, där alla kan uttrycka sina tankar om olika frågor. Den formella organiseringen sker genom aktioner, kurser, studiecirklar och möten där deltagarna har möjlighet att reflektera och utvecklas.

HÄR BÖRJAR VI

Vi måste söka de gemenskaper som finns eller är funktionella att skapa. Organiseringen kan begränsas till en viss grupp, till exempel städare på ett sjukhus eller boende på en viss gata i förorten. Det går inte att jobba med basorganisering om man försöker arbeta med allt och alla samtidigt. När man väljer grupp får man först se till de gemenskaper som man själv tillhör och vilka som är mest strategiska. Strategin måste utformas så att organiseringen kan sprida sig och påverka fler människor.

Basorganiseringen går att starta själv, men det är stor fördel om man är två eller fler. De som ger sig in i äventyret måste ha vilja, tid och resurser. Gruppen måste bestå av personer som har ett större motiv än personlig vinning och som vet hur man behandlar andra människor väl.

Nästa steg är att systematisera kunskapen man har om den plats och de

människor man bestämt sig för att jobba med. Ett av de viktigaste verktygen för förståelse är samlevnad, att arbeta, bo och på olika sätt delta i livet. Att läsa och prata med folk, till exempel någon som arbetat eller bott länge på en plats ger också viktig information. Genom att analysera denna information kan man få viktig förståelse för den nuvarande situationen.

Gruppen behöver ständigt aktivt undersöka vad som händer och varför. Då den mesta informationen vi får om vad som händer i världen filtreras och tolkas av borgerlig massmedia är basorganiseringen effektiv då den inte är beroende av massmedia för att få information eller för att nå fram med budskap till de berörda, organiseringen är där målgruppen är, vilket möjliggör en direkt dialog.

När man väl har denna kunskap kan man sätta igång med mer praktiska aktiviteter, men allt beror på vilken utgångspunkt man har. Det är viktigt att hela tiden bygga upp ett starkare socialt sammanhang och ett kontaktnät, så faktiska aktiviteter bara är en del av organiseringen. Det viktigaste är till en början att skapa mötesplatser.

Kontinuerliga utvärderingar är grundläggande för att kunna lära sig vad som gått rätt och hur man kan undvika att göra om samma fel. Det är också viktigt att försöka hitta sätt att mäta vilka framgångar olika metoder lett till. Detta gör att man utvecklas med tiden samt får möjligheten att ständigt reflektera över om man uppnår sina mål.

Det är viktigt att organiseringen tillför något till våra liv, inte bara är en belastning. Det betyder inte att man kan undkomma att i perioder satsa väldigt mycket tid eller kraft på organiseringen. Men målet är att organiseringen ska berika våra liv både nu och i framtiden.

STIGEN FRAMÅT

Paulo Freire skrev att vi skapar vår väg gående, vilket betyder att vi hela tiden måste utveckla vår taktik och strategi. Det är viktigt att vi utgår från gruppens behov, från det lilla till det stora, steg för steg. Det är svårt att organisera många för en revolution som bara är abstrakt, men enklare att få folk att organisera sig för att göra upp med konkreta problem eller tillgodose behov. Vi behöver se och värdera alla bidrag och framsteg. Även kortsiktiga aktiviteter bör kopplas till långsiktiga satsningar och då handlar det om flera år.

Vi måste grundligt tänka igenom vad det är vi behöver förändra och vad som är en framgång. Det som kortsiktigt kan verka vara en motgång eller meningslöst kan på lång sikt vara ett viktigt steg. Vi har ofta en kapitalistisk, akademisk och patriarkal analys av kampen, där målen är att konsumera, kategorisera och vinna mekaniska framsteg. Vi fastnar i ett tänkande där kronor och procent är viktiga, istället för att se att kapitalismen är en form av relation mellan människor, djur, produkter och natur.

Samtidigt måste vi göra oss av med fantasin om "revolutionen med stort

R", att det i efterdyningarna av en stor revolt automatiskt kommer ett paradys. Basorganiseringen utgår från att strukturella förändringar och våra dagliga relationer hänger ihop och utvecklas tillsammans. Det är omöjligt att bygga ett rättvist samhälle utan en gemensam förståelse av vad som är rättvisa. Basorganiseringen är en kamp mot eliten, men också ett ständigt behov av att om skapa våra relationer på basnivån. Resultatet blir annars att vi söker befriare i samma form som de vi förkastat och att vi bygger upp de strukturer vi raserat.

Basorganiseringen byggs på den dagliga samlevnaden där kulturen skapas. Freire skrev att ingen kan befria någon annan, och att det inte går att be-

"Ibland krävs det mer mod att ta kontakt med sina grannar än att konfrontera beväpnade nazister."

fria sig själv, utan att vi befriar oss tillsammans. Detta just för att dominansen sitter i kulturen, alltså i relationerna mellan oss.

Om man vill bygga ett nytt samhälle med jämlika relationer så finns det inga genvägar. Det gäller att skapa den kulturen och de förutsättningarna dag för dag. Basorganiseringen ger erfarenheten av denna sorts samlevnad och blir på så sätt en livets skola. Att lyssna och prata, föreslå och förhandla, vinna och förlora, debattera och besluta, att bestämma och lyda tillsammans, att ta ansvar och att kräva att andra gör det.

Allt detta är vår kamp för befrielse och ger oss möjligheten att vara arkitekterna av våra kollektiva drömmar.

ORGANISATÖRENS ROLL

En viktig del i försöken att organisera är att lyssna och synliggöra problem för andra. Målet är inte att bli ledare för en grupp, utan att vägleda och lära sig av gruppen. Tillsammans skapar man vägen som man ska ta i kampen, det går därför inte att komma med en färdig ideologi eller strategi, utan det kräver nyfikenhet, en öppenhet för nytänkande och kompromisser.

En av principerna i basorganiseringen är det som zapatisterna kallar "att leda genom att lyda".

Detta låter motsägelsefullt om man har bilden av ledaren som den som bestämmer, medan att lyda är att låta sig bli styrd. Men det viktiga är att ledarna, i

detta fall organisatörerna som vill engagera sig, låter sig styras av den kollektiva viljan. Det handlar inte om att alltid hålla med om vad andra tycker, utan snarare att förstå och ha en ödmjuk och respektfull hållning. För att inte känna sig som ett redskap i kollektivets händer är det viktigt att ärligt stå för det man tror på och att lära sig att förklara vad man tycker och varför. Det är inte martyrskap som gör någon till en bra ledare, utan snarare den lojalitet som vänner praktiserar när de dag för dag kritiserar och stödjer varandra på vägen mot att förverkliga sina drömmar.

I kamp som bygger på samlevnad är allt man gör viktigt, det finns ingen separation i livet mellan kampen och vardagslivet. Det blir därför väldigt motsägelsefullt om organisationen spyrt ut pessimism och människoförakt, men samtidigt pratar om det vackra samhället vi människor kan skapa. Aktivisten som pratar om kommunism, det totala delandet, men vars snålhet genomsyrar varje personligt beslut. Det som krävs är inte den änglalika renheten, utan helt enkelt det mänskliga i att fela och erkänna det, men att ständigt försöka lära sig och vara öppen för att förändras. Det krävs att hitta sätt att hantera processer så att kritik och självkritik blir kollektivets verktyg.

Ibland krävs det mer mod att ta kontakt med sina grannar, att tala med sin medpassagerare på tunnelbanan än att konfrontera beväpnade nazister. Rädslan handlar här inte om att bli fysiskt skadad, utan riskerna med att utmana sociala normer som individualiserat våra liv. I ett samhälle där det har blivit onaturligt att prata med varandra kan man blicka långt bort mot horisonten för att finna den tid då folk verkligen kämpade tillsammans. Ledaren är den som vågar bryta dessa normer, den som tar första steget till att bygga gemenskapen.

Det krävs mod för att lyssna, utan att döma. Att utmana sina egna tankar i stället för att försöka sprida sin sanning är att skapa ett klimat där dialog är möjlig. För att kunna bygga ett gemensamt samhälle måste vi finna sätt att föra dialoger som inte går ut på att skapa vin-

nare och förlorare, utan med målet att hitta gemensamma vägar framåt.

Organisationen har målet att avskaffa sin egen roll, så att alla tar initiativ och deltar aktivt. Men det kräver att deltagarna stegvis lär sig ta hand om de uppgifter som finns, från de enkla till de mer komplicerade. Organisationens ska se till att alla får de uppgifter som passar dem bäst och som de kan klara av.

TILLBAKA TILL FÖRORTEN

Basorganisering i svenska miljonprogram har en hel del specifika utgångspunkter. Det finns många olika sociala nätverk, ofta splittrade och baserade på etnicitet, kön, religion, språk och ålder. Dessa nätverk är begränsade i sig, men det är viktigt att försöka få kontakter i så många som möjligt av dem. Alla kontakter är bra, inte för att man ska samarbeta med alla, men för att det är viktigt att veta var man har andra, och att förstå dem.

För att bedriva ett lyckosamt lokalt arbete i ett miljonprogram krävs att man känner till bland annat vilka länder folk kommer från och varför, vilka språk folk talar, hur stor in- och utflyttning det är i området. Hur stor arbetslösheten är i olika grupper, vilka gemensamma utrymmen som finns, hur olika bostadsbolag behandlar de boende, motsättningar mellan olika grupper och så vidare.

Det brukar alltid vara ont om lokaler, men i vissa förorter finns gemensamma utrymmen som Folkets Hus, kulturhus eller liknande. Ofta kan

man hitta någon förening att samarbeta med, eller försöka använda de offentliga platser som fylls med folk på sommaren. Att folk kommer från olika länder gör att det finns väldigt många olika erfarenheter, men det betyder också att det kan vara svårt för folk att förstå och att relatera till varandra.

När man organiserar i förorten så ska man ha ett långsiktigt perspektiv. Ibland kan det flamma upp specifika kamper som i mitt exempel från Hammarkullen. Men ofta kan stor in- och utflyttning göra det svårt att skapa en kontinuerlig bred organisering. Då kan det strategiskt vara mer intressant att satsa hårt på den pedagogiska delen och mindre på aktioner. Aktionerna kommer automatiskt när organiseringen är stark, men att göra mindre aktioner leder inte direkt till större mobilisering.

Caritas frivilligcentral i Göteborgsförorten Hjällbo har gjort intressanta basorganiserings-försök. Caritas är den katolska kyrkans världsomspännande biståndsorgan och frivilligcentralen stödjer sig på befrielseteologin och har Paulo Freire som en ledstjärna. De försöker använda sig av hans tankar i svenskundervisning, SFI, och de har även gjort undersökningar i området om vad de boende har för problem, önskningar och behov. För att sedan försöka engagera fler i området samt utveckla sin egen teori och praktik. Undersökningarna byggdes på arbetsböcker som gjordes utifrån intervjuer och svar på enkäter som lämnats till alla boende i området.

En sak som alltid är problematisk i miljonprogrammen är att det är lätt att bli utdefinierad. Att Caritas är katolskt kan få många att inte söka sig dit på grund av religiösa skäl. Samma sak kommer varje organisation att möta som går ut starkt med en ideologisk ståndpunkt i stället för en praktisk. Det är därför bra att till en början söka minsta gemensamma nämnare än att ta konflikt mot allt och alla.

Kulturella evenemang är ofta lättare för folk att identifiera sig med än analyserande texter, det kan därför vara lättare att ordna filmvisningar med debatt än att skriva en tidning. Det viktigaste till en början är att skapa förtroende och gemenskap för att sedan skapa dialoger som kan ändra normerna och formerna som vi lever i. Att hjälpa en tant med hennes matkassar är inte ett fult trick på vägen dit, utan snarare ett exempel på direkt aktion.

Patrik Gronostaj

PAPPERSLÖSA KLIVER FRAM

Papperslösa arbetare har börjat organisera sig i stor skala i Stockholm. Till sin hjälp har de tagit upp en hundra år gammal syndikalistisk kampmetod – ett register över arbetsköparna. Denna text har publicerats i Syndikalisten i november 2007.

Registret är benämningen på en kampmetod som utvecklades och användes av SAC mellan år 1913 och slutet av 50-talet. Genom Registret skulle arbetarna utöka sitt inflytande över produktionen för att så småningom ta den ifrån kapitalisternas händer. Detta gjordes genom att dels kämpa för bättre löner och arbetsvillkor och dels att gradvis ta ifrån arbetsköparen rätten att leda och fördela arbetet samt att anställa och avskeda arbetare. Registret är till för att kartlägga och kontrollera arbetet och arbetsköparna. Vi tar ett konkret exempel om hur det är tänkt att fungera i praktiken:

1) En arbetsköpare vill ha ett arbete utfört.

2) Arbetsköparen vänder sig till närmaste registerkontor (vanligtvis LS, en lokal samorganisation av SAC).

3) Registret mäter upp hur mycket

jobb det innebär att utföra arbetet i fråga, vilket översätts till ett antal timmar arbete för ett antal arbetare.

4) Registrets lokala ansvariga ringar det centrala Registret för att se hur mycket maximalt har hittills krävts för liknande arbete.

5) Registrets lokala ansvariga lägger till mätningens omkostnader och eventuellt lite mer till prisofferten och informerar arbetsköparen: "så här mycket kostar vår arbetskraft." "Du kan acceptera det, lämna jobbet ogjort eller göra det själv, men vi kommer inte att tillåta att någon annan gör jobbet för ett lägre pris."

6) Om arbetsköparen går med på det, väljer LS vilka arbetare som ska få jobbet eller åta sig uppdraget. För det använder man kriterier som LS bör ha kommit överens a priori efter solidariska och rättvisa principer. I det histo-

riska registret gick man efter hur lång tid man varit utan jobb och hur många barn man hade att försörja men först i kön var de arbetare som var svartlistade

"Att blanda in polis eller migrationsverket i den fackliga striden ska vara dyrt för arbetsköparen."

av staten eller arbetsköparna samt de som hade familjemedlemmar som var fängslade eller mördade av klassfienderna.

7) Om arbetsköparen inte går med på det och anställer andra till lägre löner blockeras och saboteras arbetet och arbetsköparen med alla tillgängliga medel tills den förmås att acceptera vårt pris, nu utökad med de omkostnader som själva striden orsakat.

8) Att blanda in polis eller migrationsverket i den fackliga striden ska vara dyrt för arbetsköparen.

9) Alla priser överenskommes med nettobelopp. Det är arbetsköparens ansvar att betala preliminärskatt och arbetsgivaravgifter.

Så här skrev man när grunderna lades för Registret inom SAC år 1920:

"Registret utgör det första grundläggande initiativet till den arbetarkontroll, genom vilken arbetarna skola bli i tillfälle att under självansvar och ständigt vidgad självverksamhet, skapa sig de moraliska och organisatoriska förutsättningar att själva övertaga ledningen över produktionen och varuutbytet"

Som ett verktyg att dels kämpa för

bättre löner och arbetsvillkor och dels skapa arbetarnas egen förmedling av arbetare, var Registret extremt effektivt.

Vid 40-talets början hade till exempel skogsarbetare i Norrland som var LS-medlemmar och använde registermetoden

lägre arbetslöshet, bättre arbetsvillkor och nästan dubbelt så höga löner än de som var anslutna till LO-förbundet Skogs- och flottning och som tecknade kollektivt avtal.

Men en kombination av repression och samarbete mellan socialdemokratiska regeringar, LO-förbunden och kapitalet lyckades man dock besegra Registersystemet i efterkrigstidens Sverige. För att reaktionen skulle lyckas och Registret skulle utkonkurreras krävdes det dock tre förutsättningar:

- A) Andelen syndikalistiska arbetare sjönk medan LO snart kunde mer eller mindre tvångsansluta större delen av arbetarklassen.
- B) Valfärden ökade kraftigt under denna period och de gula facken kunde låtsas att detta var resultat av den "svenska modellen" på arbetsmarknaden.
- C) SAC mjuknade och var inte längre berett att ta till de stridsmetoder som krävdes för att hindra arbetare i LO att arbeta till lägre avtalspris.
- D) Andelen anläggningsarbetare och andra arbetare som arbetade via entreprenadföretag korta tider med osäkra kontrakt minskade kraftigt.

Registersystemet är inte på något vis en exklusivt svensk företeelse. Ännu idag finns det fackföreningar som tillämpar liknade principer i sin kamp. Förutom de sektioner i till exempel Argentina som har tagit över produktionen helt (som till exempel Zanonarbetarna) tillämpar tunnelbanearbetarna i Buenos Aires liknade principer när de tvingar fram sina löner och arbetsvillkor samtidigt som de bildar en arbetsbörs som har för uppgift att fördela arbete till arbetslösa.

Även i Mexiko har man i vissa områden lyckats ta kontroll över arbetstillsättning. Där har Oaxacas regionala federation inom lärarfacket visat vägen för att kräva bättre löner och arbetsvillkor, samtidigt som man kräver en bättre situation för sina elever. På det viset har lärarfacket blivit den motor som genom att driva aktiv klasskamp lyckats vrida

hela delstaten i revolutionär riktning.

Men hur är förutsättningarna att återigen lansera registret som en kampmetod i nutidens Sverige? Mycket goda tycker jag. Inom byggbranschen, städbranschen, hotell och restaurang och avseende bemanningsföretagen finns det möjlighet att, inom vissa områden ansluta många arbetare till LS. När vi snart i Västerorts och Skärholmens LS organiserar cirka 50 procent av de spansktalande papperslösa arbetarna i Stockholm, har vi nästan alltid att göra med en viss typ av arbetsköpare: personer av latinamerikanskt ursprung som anställer papperslösa nyanlända arbetare helt eller delvis svart.

Det rör sig om underentreprenörer inom bygg-, städ- och hotell- och restaurangbranschen som profiterar på sina kunskaper i båda systemen och på den nöd och utsatthet som dessa pap-

FAKTA

Papperslös är ett uttryck för personer som saknar uppehållstillstånd och arbetstillstånd. SAC inkluderar även dem som endast har tillfälliga arbetstillstånd. Det handlar om flera olika grupper. Personer som sökt asyl och som väntar på besked, personer som fått avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd, personer som har tillfälligt arbetstillstånd, så kallade säsongarbetare. Och personer som vistas i ett land utan att ha sökt tillstånd.

Den som är papperslös lever ofta under svåra förhållanden. Utan personnummer har hon eller han ingen rätt att teckna försäkring, får ingen pension och har inte heller någon rätt till subventionerad sjukvård. Om den som är papperslös upptäcks av myndigheterna kan följderna bli böter och till och med utvisning. Detta gör att många papperslösa arbetare har små möjligheter att protestera mot orättvisor och utnyttjas därför av arbetsköpare genom långa arbetsdagar med låg lön och ibland under slavliknande former. SAC är hittills det enda fackförbund som organiserar papperslösa arbetare.

Enligt LO förbundet Fastighets rapport "Rättvis ingång till arbete", finns det 30000–50000 papperslösa i Sverige.

Gula fack är en benämning på fackföreningar utan politisk ideologi som i praktiken samarbetar med arbetsköparen.

perslösa asylsökande ofta befinner sig i.

De egentliga arbetsköparna, hotel-
len, restaurangerna, kommuner och
fastighetsägare har hittills kunnat göm-
ma sig bakom kontraktet med underen-
treprenören eller bemanningsföretaget
och hävda att det var inte de som var
”arbetsgivaren”. Vårt begrepp, arbets-
köpare, lämnar dock inget utrymme
för andra tolkningar. Restaurangen be-
höver någon som diskar och köper våra
medlemmars arbete som förmedlas av
något skumt beman-
ningsföretag eller un-
derentreprenör i städ-
och diskbranschen.
Självklart kräver vi då
att underentreprenö-
ren betalar våra regis-
terlöner (netto minst

75, 85 eller 100 kr per timme beroende
på arbetstider) och när de vägrar går vi
direkt mot arbetsplatsens ägare och be-
skriver vad som kan hända om de inte
förmår underentreprenören att göra rätt
för sig eller sparkar underentreprenören
och anställer direkt.

Inom det som vi har valt att kalla
”Den Stora Restaurangstriden” är vi
involverade i förhandlingar, varsel om
stridsåtgärder och stridsåtgärder avse-
ende 22 restauranger i Stockholmstrak-
ten. Det rör sig om ett 50-tal arbetare,
de flesta latinamerikaner och de flesta
papperslösa. Tolv av dessa restauranger
befinner sig i närheten av Stureplan i
Stockholms mest centrala delar. Efter
ett antal varsel och fyra blockader har vi
nu ett läge där tre av dessa restauranger

har sparkat underentreprenören och an-
ställt själva till våra registerpriser.

Fem av dessa restauranger (inklu-
derat de två som blockerades) har för-
mått sin underentreprenör att gå med på
samtliga våra villkor och betala skade-
stånd. I ett fall har restaurangen själv
förbundit sig att betala skadestånd för
att de kallat på polis i samband med
en blockad. I två fall befinner vi oss i
förhandlingar medan i två andra fall,
Berns och Josefina, befinner vi oss på
kollisionskurs.

”Om restauranger är känsliga för blockader är situationen ännu bättre för oss när det gäller hotell.”

Om restaurang-
er är känsliga för
blockader är situa-
tionen ännu bättre
för oss när det gäller
hotell. Vi har med-
lemmar som arbetar

på många av de stora hotellen i centrala
Stockholm. Underentreprenörerna och
hotellägarna har hittills alltid gått med
på våra krav innan vi har behövt sätta
blockaden i verket.

Förutsättningarna har helt enkelt
förändrats avseende de faktorer som
under 50- och 60-talet ledde till regis-
tersystemets fall.

A) Andelen arbetare organiserade i
LS ökar snabbt i de sektorer som kän-
netecknas av osäkra anställningar och
irreguljära arbetsförhållanden samti-
digt som LO väljer att inte ansluta dessa
arbetare.

B) Valfärden avvecklas snabbt och
de gula facken kan inte längre försvara
den ”svenska modellen”.

C) Många LS av SAC har återigen

valt direkt aktion och en mer konfrontativ kamp på arbetsplatserna i stället för samförståndiga samtal med arbetsköparna.

D) Andelen arbetare som har osäkra arbeten, arbetare åt underentreprenörer eller bemanningsbolag har ökat markant.

Min förhoppning inför framtiden är att Registret inte längre ska vara enbart en företeelse som omfattar papperslösa

latinamerikaner i Stockholm utan stora delar av arbetarklassen. Och att det återigen blivit en av arbetarna välkänd och av arbetsköparna ökad konkurrent till kollektivavtalet.

Ruben Tastas Duque

Texten är något förkortad.

KONSENSUS

Besluten ska fattas av dem som berörs av dem. Detta påstående hörs ofta i anarkistiska sammanhang. Men hur ska det gå till? En metod för att utöva direkt demokrati heter konsensus. Det innebär inte att alla ska tycka likadant. Utan att det går att enas om ett beslut som alla kan acceptera.

Under 1960-talet började feminister runt om i västvärlden organisera sig i grupper utan ledare. Tanken var att skapa en platt struktur, utan de hierarkier som präglade manssamhället. Men det var inte så lätt. När rörelsen höll stormöten talade i princip aldrig fler än sju kvinnor, oavsett hur många som var närvarande. Trots att feministerna organiserade sig platt och ville bekämpa det omgivande patriarkala samhället så uppstod snabbt hierarkier i de egna grupperna.

År 1970 kritiserade den amerikanska feministen Jo Freeman sin egen rörelse i texten "Strukturlöshetens tyranni". Freeman menar att avsaknaden av formella strukturer ger upphov till informella ledare och elitgrupper som utövar makt i det fördolda, ofta omedvetet. Det betyder att ett fåtal personer som av olika anledningar får hög status

i gruppen ökar sitt inflytande medan de övriga deltagarnas röster väger lättare. Freeman slutar sin numera klassiska text med några förslag på hur man kan arbeta för att öka demokratin i gruppen. Ett av dessa förslag är att formalisera strukturer och roller och låta dessa rotera bland alla personer i gruppen.

Denna kritik blev avgörande för hur amerikanska feministgrupper under de kommande åren arbetade fram den mötesteknik som kallas konsensus. Säkerligen var de också inspirerade av de nordamerikanska indianer som sedan urminnes tider använt liknande metoder. Och av den kristna Kväkar-rörelsen, som också tagit intryck av indianerna. Olika former av konsensus existerar sedan länge på de flesta håll i världen, förutom i västeuropa, som bygger sin parlamentarism på arvet från det antika Grekland. Aten,

”demokratins vagga”, var ett samhälle som var extremt tävlingsinriktat och elitistiskt. Dess majoritetsdemokrati med omröstningar hade enligt Aristoteles sitt ursprung i det militära livet. Det krävs ju också en vapenmakt för att kunna tvinga minoriteten att följa majoritetens beslut.

Ordet konsensus betyder att komma överens, att kompromissa tills alla kan enas om något. Denna metod för att fatta beslut används numera av diverse aktivistgrupper i västvärlden. Särskilt gäller har den hos revolutionära feminister, anarkister och fredsaktivister. Föreningen ”Från svärd till plogbillar” är kanske den grupp som i störst utsträckning använt sig av metoden i Sverige.

De grundläggande dragen i denna revolutionerande metod för ökat deltagande och direkt demokrati kommer att beskrivas här nedan.

ROLLERNA Roterar

Som Jo Freeman konstaterar uppstår det alltid ledare i alla grupper. Att leda en grupp är inget negativt, men problemen uppstår när samma person leder mötet gång efter gång. Makten koncentreras till en eller ett fåtal personer och de övriga känner sig lätt överkörda. I traditionell mötesteknik där en ordförande, chef eller annan ledare har stor makt och stort ansvar blir pressen hård på denna person, som ofta får utstå kritik. Följden blir att bara de tuffaste och mest självsäkra människor orkar ta på sig rollen att leda en grupp. Ofta uppstår också ett fenomen

som av psykologer har kallats ”rituella mord på ledare”. Det innebär att någon eller några som aspirerar på makten baktalar, mobbar, eller på annat sätt ser till att få ledaren på fall. Bara för att själva ta över makten i gruppen. Denna typ av maktstrider är ett patriarkalt sätt att stötta ledare, som sker hela tiden världen över när en diktator eller president ersätter en annan. Denna typ av ”fadersmord” leder bara till att nya ledare uppstår. Mycket energi går åt till striden om makten, medan massorna lever kvar i maktlöshet.

I konsensusmetoden har man för att undvika dessa fenomen i stället delat upp ansvar och makt mellan flera olika roller. Det är viktigt att rollerna hela tiden roterar. Målet är att alla deltagare ska få möjlighet att leda och vara delaktiga. Fördelas ansvaret avdramatiseras situationen och det blir lättare att säga sin åsikt och att ge och ta kritik. Det blir inte lika läskigt att vara den som håller i mötet.

Inom konsensus har man ingen ordförande utan en **mötesunderlättare**, vars roll är att förbereda dagordningen, hålla i mötet och fördela ordet. För att mötesunderlätaren ska kunna koncentrera sig på detta fördelas andra uppgifter till flera personer.

Tidsunderlätaren har ansvar för att mötet börjar och slutar på utsatt tid. Denna person ser också till att gruppen innan mötet börjar bestämmer sig för hur mycket tid den vill lägga på varje punkt på dagordningen och att detta tidschema hålls.

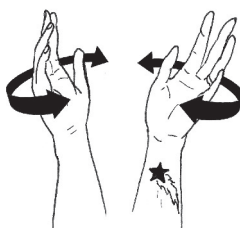
Sekreteraren skriver protokoll precis som under konventionella möten.

Stämningsunderlättaren har ansvar för att se till att andan är god under mötet. Denna uppgift kan bestå i att se till att det blir paus när det behövs, att vädra i rummet, eller att föreslå en lek för att lätta upp stämningen så att deltagarna orkar med resten av mötet.

Förtrycksobservatören har som uppgift att iaktta om någon blir illa behandlad under mötet. Denna person utgår bland annat från de fem härskarteknikerna: osynliggörande, förlöjligande, undanhållande av information, dubbelbestraffning, påförande av skuld och skam. Ingen ska behöva bli avbruten, skrattad åt, utsatt för sexistiska eller rasistiska kommentarer, eller på annat sätt inte bli respekterad under mötet. Då är det förtrycksobservatörens uppgift att säga ifrån. Denna roll kan också innefatta att hålla koll på ögonkontakten under mötet. Vem som tittar på vem avslöjar vilka som har hög status i gruppen och blir lyssnade på. Blickar är mer betydelsefulla än man kan tro.

Det kan också vara användbart att ha en **koordinerare** i gruppen, som ser till att alla gör det de tagit på sig att göra.

Självklart kommer det också att finnas olika typer av informella roller i gruppen. Alla förhåller vi oss olika när vi interagerar i en grupp. Därför kan det vara bra att bli medveten om vilken roll man själv brukar inta. Är du den som pratar mycket, eller den som inte säger vad du tänker? Då kan du ar-

Håller med

Blockera

Förtydligande
(Clarification)

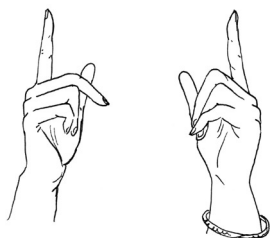

Teknisk fråga

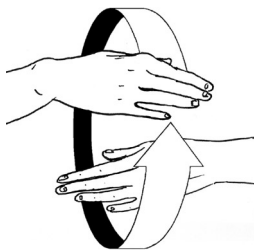
beta på att ta ett steg tillbaka alternativt försöka höja din röst, för att bidra till jämlikheten i gruppen. Allas erfarenheter och tankar är värda lika mycket och behöver komma fram för att ett bra beslut ska kunna fattas. Är man medveten

om att man försöker styra gruppen kan man arbeta på att ta ett steg tillbaka. Men är man omedveten om sin maktutövning kan detta resultera i att man manipulerar de andra och det är inte särskilt önskvärt, eftersom öppenhet är en förutsättning för demokrati.

Ett möte kan ha olika karaktär. Syftet kan vara att fatta beslut, att diskutera, dela information, utbilda sig eller umgås. Ofta har mötet flera av dessa funktioner samtidigt. Om man är medveten om detta är det lättare att uppfylla de olika syftena.

Direkt replik

Gå vidare

RUNDAN

Det är inte bara rollerna som är formaliserade i konsensus. Under åren har även strukturen på själva diskussionen formaliserats, för att maximera demokrati och effektivitet.

Rundan är själva grunden för konsensus. Det innebär att alla som är med på mötet får yttra sig i tur och ordning, utan att bli avbrutna av någon annan. Ofta sitter deltagarna i en ring och ordet går runt mellan personerna. Nordamerikanska indianer har traditionellt använt en talarpinne för att ytterligare understryka vem som har ordet. Den som talar håller i pinnen, eller vilket föremål som helst, tills hon talat till punkt och lämnar då pinnen vidare till nästa person. Fördelen med rundor är att alla får yttra sig innan samma person talar igen. Det innebär att talartiden sprids mer demokratiskt, och att de som pratar långsammare eller vill tänka efter kan göra det utan att riskera att bli avbrutna. De övriga lyssnar också bättre om de vet att de kommer att få ordet när det är deras tur.

Många anarkistgrupper praktiserar kanske lite slarvigt konsensus på sina möten. I alla fall i jämförelse med plogbillsrörelsen. Men ett inslag som anarkister bidragit med är mårundan. Anarkister börjar ofta sina möten med en mårunda, då alla säger kort hur de mår för dagen. Tanken med detta är inte att utöva gruppterapi, utan bara att informera, så att deltagarna ska känna till hur alla mår för att ha större förståelse för varandra under mötet.

AKTIVT LYSSNANDE

Det vanligaste problemet på möten är att människor inte lyssnar på varandra. Att lyssna eller inte lyssna upprätthåller maktrelationer. Till exempel är det vanligt att kvinnor lyssnar på män, medan män inte lyssnar på kvinnor.

Alltså är det grundläggande för demokratin att öva sig på att lyssna aktivt. Subcomandante Marcos från zapatistarmén har kallat det "revolutionär tystnad".

Att lyssna är ett val. Aktivt lyssnande innebär att man verkligen koncentrerar sig på att lyssna på den som talar, tittar på personen ifråga och försöker bemöta alla talande med samma respekt. Utan att skaka på huvudet, göra miner, sucka eller försöka avbryta.

Det kan vara bra att skriva ner det man själv vill säga på ett papper. Då undviker man att sitta och tänka på sina egna argument och lyssnar i stället på den som har ordet. Det kan också vara bra att ha tysta pauser under mötet så att alla hinner tänka efter. Då ökar koncentrationen och stressen minskar.

Förutom att mötet blir effektivare och konflikterna färre med hjälp av aktivt lyssnande, är det ett mänskligt behov att då och då bli lyssnad på tills man talat till punkt.

AKVARIEFORM

Rundor kan varieras med fri diskussion, då mötesunderlättaren fördelar ordet efter en talarlista som de som vill skriver upp sig på genom att räkna upp handen.

Men, som 70-talets feministgrupper märkte, är det svårt att ha en jämlik diskussion i en stor grupp. I konsensus gör man i stället så att man delar upp sig i smågrupper på mellan två till fem personer som diskuterar för sig själva under en viss avgränsad tid. Detta effektiviserar också mötet, eftersom fler bra idéer kan kläckas samtidigt. Demokrati och effektivitet behöver alltså inte stå i motsats till varandra.

Smågrupperna rapporterar sedan till den stora gruppen genom att en person återberättar vad den lilla gruppen kommit fram till. Detta kallas **akvarieform** och används flitigt vid tillfällen då stora grupper av människor möts för att ta beslut eller bara för att diskutera.

En nackdel med konsensus i större grupper är att det kan vara lite krångligt att gå från den stora gruppen till den lilla och tillbaka igen flera gånger. Det tar längre tid än traditionella mötesformer. Men konsensus handlar också om att lära sig att bete sig demokratiskt, och när människor börjar göra det blir mötena mycket smidigare.

ATT GÅ TILL BESLUT

Det kan vara bra att börja ett möte med en **förslagsrunda** där alla får presentera sina förslag. Detta för att förhindra att en person lägger fram ett förslag som sedan blir tongivande för diskussionen under hela mötet. Det kan kallas för "initiativets makt" och kan vara ett dolt sätt att manipulera deltagarna och förskjuta hela diskussionen åt ett visst håll.

När det är dags att ta beslut frågar mötesunderlätaren om mötet är beslutsfärdigt, vilket betyder att alla har den information som de behöver för att fatta beslut. Om någon inte känner sig beslutsfärdig går man ut i smågrupper igen för att diskutera.

Ett viktigt begrepp inom konsensus är **kunskapsutjämning**. Det innebär att alla delar med sig av information och kunskaper till varandra. Kunskap är makt, och den ska också delas jämlikt så gott det går. Kunskapsutjämning innebär också att allas erfarenheter är viktiga att ta tillvara. Feminister brukar säga att alla kvinnor är experter på patriarkatet.

Mötesunderlätaren försöker sammanfatta diskussionerna och lägger sedan fram ett förslag. Sedan går man en runda där alla får säga ja eller nej till beslutet. När ett beslut är fattat är det bra att bestämma vem eller vilka som ska genomföra beslutet och när det ska vara genomfört. Annars finns risken att allt det kloka mötet kommit fram till rinner ut i sanden.

En del grupper använder handtecken (se illustration) under beslutsrundan. Eller för att påkalla mötesunderlätarens uppmärksamhet utan att avbryta den som talar. Om man till exempel vill ha en snabb replik så kan man få gå före i talarlistan. Men många grupper klara sig också bra utan handtecken.

ATT BLOCKA ETT BESLUT

Det finns flera olika grader av ”nej” som den som misstycker bör ta ställning till.

Man kan till exempel acceptera beslutet men reservera sig om man har en avvikande åsikt, men inte tycker att frågan är viktig nog att ta strid för. Då förs den avvikande åsikten till protokollet. Man kan också lägga in ett veto, eller som man ofta säger bland anarkister: blocka beslutet. I konsensus stoppas beslutet om en person blockerar. Den som blockerar får då förklara varför, motivera sig. Sen måste ytterligare diskussion ske för att hitta ett förslag som alla kan acceptera. Vissa grupper använder sig av gruppveto, det vill säga att det krävs två eller tre personer för att blocka ett beslut. Detta för att hindra att en ensam person sätter sig på tvären bara för att sabotera. Eller som skedde på 70-talet, att personer från mer hierarkiskt styrda vänstergrupper bestämmer sig för att infiltrera och splittra en platt organiserad grupp. Många grupper har också bestämt sig för att gå över till majoritetsbeslut om man inte lyckats komma till ett beslut efter en viss tid. Ofta handlar det då om majoriteter på mellan 80-90 procent.

INDIVIDEN OCH GRUPPEN

Innan man blockerar ett beslut är det viktigt att rannsaka sig själv. Gör jag detta för gruppens bästa? Tycker jag verkligen att förslaget är helt fel, eller säger jag bara nej av prestigeskäl, för att jag vill hävda mig emot gruppen? Den här typen av gruppsykologiska frågor är viktiga att reflektera över, eftersom de påverkar beslutsprocessen. Det gör de

även i grupper med traditionell, hierarkisk, mötesstruktur. Men där tas inte hänsyn till dessa ”mjuka frågor”. Makt-spelet tar då ofta stor plats under ytan, vilket inverkar negativt på arbetet.

Det traditionella västerländska sättet att besluta är med majoritet. Ordföranden lägger då fram två konkurrerande förslag och det som majoriteten röstar på vinner. Resultatet blir ofta att minoriteten, förlorarna, känner sig nedslagna, ledsna eller överkörda. Minoriteten brukar inte vara särskilt inspirerad att genomföra beslutet. Lyckas man däremot ta ett beslut genom konsensus, som alla kan acceptera, är chansen större att alla känner sig delaktiga, värdefulla och motiverade att genomföra beslutet.

Slutligen kan det vara viktigt att utvärdera mötet med en avslutningsrunda så att gruppen drar lärdom av det som gått bra och dåligt till nästa möte. Och att underlåtarna får synpunkter och kritik på hur de genomfört sina uppgifter.

KONFLIKTER

Det finns nog lika många åsikter som det finns människor. Vi behöver inte tycka lika för att ändå kunna komma överens om vissa saker. Men konflikter uppstår hela tiden, även om det inte sägs högt. Konsensus är inte ett sätt att eliminera konflikter. Tvärtom synliggörs konflikterna och lyfts upp till en uttalad nivå. Då blir det också lättare att lösa dem.

Motsättningar och konflikter grundar sig oftare i deltagarnas attityder

mot varandra än i deras olika åsikter i sakfrågan. Uppstår en allvarlig konflikt mellan två personer i en grupp kan den lösas genom att en oberoende medlare utses. Medlaren hjälper de båda att på tu man hand förstå varandra bättre och lösa konflikten.

Visar det sig att det finns två falanger med olika åsikter i en avgörande fråga så kan alltid gruppen delas i två. Det behöver inte betyda ett misslyckande att dela en grupp, och inte heller att en individ lämnar en grupp som hon inte känner sig hemma i. Det är dock viktigt att gruppen ser till att inte bli exkluderande. Ofta uppstår en egen kultur i gruppen med starka normer som gör att nya personer som inte passar in hoppar av gång på gång. Är en grupp för homogen i sin sammansättning kan man börja anta att det finns en osund exkluderande kultur i gruppen.

VARFÖR KONSENSUS?

Nackdelarna med hierarkiska mötesstrukturer har ägnats en del utrymme ovan. Men även den typ av nätverksstrukturer som uppkommit som reaktioner på hierarkiska system har sina nackdelar. Nätverk utan formella strukturer har alltid varit ett sätt för dem som har makt i en grupp eller i samhället att behålla den. Formaliserade strukturer däremot skapar öppenhet och ger alla, även nytillkomna deltagare, möjlighet att få inflytande.

För att kunna enas om ett beslut behöver människor kommunicera.

Smågruppsdiskussioner, pauslekar och aktivt lyssnande är några av de verktyg som syftar till att skapa kontakt och förståelse mellan människor.

Med hjälp av konsensusmetoden övar sig deltagarna också på att säga sin åsikt och på att ge och ta kritik genom de formaliserade rollerna. Har man väl börjat ifrågasätta blir det lättare att säga emot nästa gång om man inte håller med om någonting. Att människor vågar vara öppna med sina åsikter minskar rädslan och aggressiviteten i gruppen.

Denna hänsyn till mellanmännsliga relationer tas inte i traditionella mötesformer.

Konsensusmetoden är därför inte bara en effektiv mötesteknik, utan även en process som syftar till att tillfredsställa mänskliga behov som trygghet, upplevelse av rättvisa och att vara sedd och delaktig. I förlängningen är poängen att människor ska utvecklas till självständiga individer med möjlighet att pröva sin fulla potential.

Sonia Hedstrand

PROFESSIONALITET ÄR ATT FÖREDRA

Inom dagens utomparlamentariska rörelse kan det vara svårt att dra en klar gräns mellan vad som är ett kompisgäng och vad som är en arbetsgrupp. Eddie Summanen reflekterar över kombinationen av vänskap och politik.

Inte sällan ser man politiska arbetsgrupper där medlemmarna redan sedan tidigare är nära vänner eller involverade i en kärleksrelation. Skälen till att många grupper ofta kommit till ur redan existerande relationer är givetvis flera. Oftast är det enklast att starta upp någonting med människor som man redan har nära och självklart finns det många fördelar med att jobba politiskt med sina vänner. Att jobba med vänner innebär en enorm trygghet, man vet redan att man kan lita på varandra och beroende på gruppens syfte och karaktär är det stundtals grundläggande. Det kan dessutom vara skönt att känna att man gör något konkret av all den tid man ändå spenderar tillsammans och alla de diskussioner man likväl har.

Men när man väljer att arbeta med sina vänner uppstår snabbt vissa pro-

blem som är viktiga att reflektera över. Man riskerar att dra in privata konflikter i gruppen. Mötena går lätt över till samtal om privata saker. Man slarvar lättare med de uppgifter man åtagit sig. Det allra största problemet är kanske att andra i gruppen som inte är en lika självklar del av kompisgemenskapen känner sig uteslutna. Det kanske finns tysta överenskommelser i kompisgruppen kring vissa frågor, som det då kan vara svårt att sätta sig emot. Eller att beslut fattats informellt redan innan mötet, eftersom de som är vänner redan har diskuterat och enats om vad de tycker.

Grupper som till största delen bygger på vänskaps- och kärleksrelationer är dessutom mycket sårbara. Vad händer om man blir osams eller gör slut? Somliga arbetsgrupper är tidsbegränsade, men att försöka bygga en varak-

tig rörelse på privata relationer är oftast inte pålitligt.

De luddiga gränserna mellan privata och politiska "kamrater" gynnar sällan en själv. Många människor tycker att det är skönt att få koppla bort arbetet på sin fritid och att bara ha opretentiöst häng med sina vänner och det måste respekteras. Kanske vill man inte prata politiska strategier mitt i natten utan kanske vill man bara få dricka sin öl och vara glad.

Hur går vi då vidare härifrån? Först av allt måste man bestämma vilken sorts arbetsgrupp man ska ha. Består gruppen av ett stort kompisgäng plus två till? Hur ska det i så fall hanteras? Finns det ambitioner om att starta upp ett nätverk eller vill man ha en sluten grupp där medlemmarna väljs in? Det viktiga är att vara ärlig med intentionerna. Hävda inte att en grupp är öppen för alla om medlemmarna i gruppen egentligen bara vill jobba med sina närmaste vänner.

Självklart ska man kunna arbeta tillsammans med sina vänner. Men det är viktigt att skilja på privatliv och politik – även om det personliga fortfarande är politiskt! Arrangemang och uppgifter är ofta roliga, men det kan ändå vara fruktbart att betrakta det politiska arbetet som just ett arbete. Professionalitet som ledord kan underlätta avsevärt.

Tydliga mötesstrukturer med dagordning, rundor och roterande ansvar i kombination med ett öppet diskussionsklimat där man ifrågasätter snarare än tystar ner gruppens privata re-

lationer är en väg att gå. Det gäller att undvika interna skämt och liknande. Reflektera också över agerandet innan och efter mötena. Att enbart krama ett antal utvalda som hälsning precis innan ett möte påverkar stämningen på hela mötet. Det visar vilka som har ett speciellt band och vilka som inte har det. Att några medlemmar i gruppen går ut och dricker öl efter ett möte kan även det vara ett problem om man i dessa sammanhang för diskussionen ett steg längre än man gjorde på mötet.

En sällan diskuterad fördel med att jobba med personer som man inte är kompis med är att det blir lättare att stå ut med personer man har svårt för. Det är en enorm skillnad på att sitta på ett effektivt möte i två timmar med en person som man irriterar sig på, än om man tänker att "nu måste vi dricka öl efter mötet och börja fika på regelbunden basis bara för att vi är med i samma grupp".

På feministfestivaler eller andra forum är en möjlig lösning att man har personer med uppgift att mingla runt och vara uppmärksamma på nya eller ensamma besökare. Det kan faktiskt räcka med ett "hej" eller få en flyer till ett annat evenemang. Blir man sedd känner man sig genast mycket mer delaktig. Att var öppen och välkomnande mot nya människor är även viktigt för att det politiska arbetet ska kunna fortgå och utvecklas.

Eddie Summanen

PARISKOMMUNEN 1871

Sommaren år 1871 förklarade Frankrike krig mot Preussen, som vid denna tid var den ledande av de tyska staterna. Preussen tog emellertid snabbt övertaget och till hösten stod Paris under belägring. Krig, svält och ökade klassklyftor gjorde att många arbetare radikaliserades. Anarkister och andra propagerade hårt mot kriget och för att Paris skulle få självstyre och bli en egen vald "kommun".

I början av år 1871 hade Paris invånare redan gjort flera försök att själva ta makten över staden. Revolutionärerna hade fått stöd av det hårt prövade Nationalgardet, och den 24 februari förband sig 114 av dess bataljoner att endast lyda den revolutionära Centralkommitté som bildats. När tyskarna trängde in på Paris gator två veckor senare lyckades revolutionärerna ta kontroll över vapen och befria fångar. Under de kommande dagarna anslöt sig fler och fler soldater, och folket tog makten över Paris och drev regeringstrupperna därifrån.

Själva Pariskommunen grundades den 18 mars år 1871. Alla Kommunens viktiga poster tillsattes genom val och var återkallbara. Man började också införa likalön för alla medlemmar. Fabrikerna ställdes under arbetarnas kontroll, och man beslagtogs kyrkornas ägodelar. Arbetarna började själva försöka driva de av tjänstemännen hastigt övergivna samhällsfunktionerna som post, belysning och hälsovård. Drygt två månader senare hade regeringstrupperna samlat sig igen. Efter en veckas hårda barrikadstrider, som kostade tiotusentals människor livet, föll Pariskommunen i slutet av maj. Tusentals parisare avrättades, fängslades och förvisades. År 1880 utlystes dock en nästan allmän amnesti för deltagare i Kommunen, och många av de förvisade återvände. En av de mest kända var Louise Michel; anarkist, feminist, lärare och författare, som resten av sitt liv fortsatte att resa Frankrike och Europa runt och agitera för anarkismen.

EN KOMPLICERAD KÄRLEKSHISTORIA

Det anarkistiska inflytandet inom fackförbundet SAC har gått i vågor. Men vad har det egentligen inneburit? Anarkisten Martin Nilsson berättar om sitt liv med syndikalismen.

Anarkismen som ideologi är knappast lättdefinierad och har ett antal svår-förenliga uttolkare. Det som emellertid förenat anarkister genom alla tider och så även i Sverige är en kritik av makt som sådan och en strävan efter mesta möjliga frihet för varje individ. Men mänsklighetens befrielse är inget litet mål och många är de som gett upp och mer förfallit till befrielse av sig själva. Andra har valt en pragmatismens väg och kompromissat bort själva essensen av det de en gång stod för. Och så har vi den grupp som slagit in på mer kollektiva lösningar, där man sökt samarbete med andra men samtidigt försökt behålla sin identitet och sina ideal. Det är främst bland de senare vi hittar anarkisterna inom SAC, Sveriges Arbetares Centralorganisation. Men attityden bland anarkister inom SAC har varierat från dem som velat se en ekonomisk

kamporganisation mot löneslaveriet – en kamp där alla lönearbetare är välkomna – och dem som velat se en mer rättrogn revolutionär rörelse.

Fast bara så enkelt är det inte heller. En mer filosofisk och i och för sig intellektuellt skärpt men tandlös och – om man så vill – närmast borgerlig anarkism av tysk modell stod länge stark inom delar av SAC:s ledning. Och så har vi dem som velat se en helt anarkistisk facklig organisation.

Men låt oss ta det från början.

Detta är kanske inte tiden och platsen att åter en gång gå igenom både anarkismens och syndikalismens historia. Några skissartade nedslag kan dock vara på sin plats. Det närmaste man kan komma en anarkistisk rörelse i Sverige vid det förra sekelskiftet var den så kallade ungsocialistiska rörelsen (vars föregångare startade år 1892 under namnet

Socialistiska Barnklubben...) och det var här som den då nya franska syndikalismen först fördes på tal, nämligen i ungsocialistiska tidningen Brand år 1903. Parallellt med att tongivande ungsocialister talade sig allt varmare för syndikalismen växte liknande idéer fram på sina håll inom fackföreningsrörelsen. Träfack i Skåne tog initiativ till en kommitté, Lundakommittén, som fick till uppgift att utarbeta formerna för en ny facklig centralorganisation byggd på lokala samorganisationer, LS, och så medlemsstyrd och demokratisk som möjligt. Den nya organisationen skulle också ha ett tydligt klasskampsperspektiv, men hålla partiträtorna utanför den ekonomiska kampen.

Åren 1907–1909 utkämpades långa, bittra och mycket hårda strider på svenska arbetsplatser, inte minst i hamnarna och bland stenhuggarna. Trycket var hårt på LO-ledningen att gå ut i den storstrejk som också blev fallet år 1909. Men strejken styrdes inte av arbetarna själva och förbittringen mot LO-ledningen var stor efter nederlaget. Exempelvis lämnade hälften av medlemmarna i Grovarbetsförbundet Landsorganisationen. Behovet av en ny, mindre centraliserad, organisation formulerades allt mer tydligt och midsommarhelgen år 1910 grundades SAC. Det hade redan startats en lokal samorganisation då, nämligen i Helsingborg. Men synpunkten att man borde starta med att bygga LS och först därefter paraplyorganisationen SAC fick föga gehör. Man ville kickstarta rörelsen när jordmänen ansågs god.

SAC fick dock ingen flygande start och de första årens medlemsnumerär vittnar om en trög tillströmning. Organisationen hinner fylla tio år innan explosionen kommer. 1920- och 1930-talen får man nog lov att säga är den syndikalistiska guldåldern i Sverige. (Detta trots att det under just den tiden fanns en konkurrerande syndikalistisk centralorganisation i Sverige, Syndikalistiska Arbetarefederationen, – i vilken förut nämnda Helsingborgs LS ingick – under oomstridd ledning av svensk-amerikanen PJ Welinder. Och trots att SAC:s dåvarande ledning febrilt arbetade för att ansluta organisationen till LO! Det sistnämnda förslaget krossades av ledamöterna vid SAC:s kongress år 1929. Alla, utom ombuden från Kiruna som lade ner sina röster, röstade mot.) Som organiserad syndikalist sedan 1970-talet borde jag till meningen före parentesen självfallet fogat ordet ”hittills”. Men det gjorde jag alltså inte. Mer om det nedan.

Den franska syndikalismen som stod modell för SAC grundades på den så kallade Amiens-resolutionen, antagen vid Confédération Générale du Travail (Allmänna arbetsförbundet), CGT:s kongress i samma stad i Frankrike år 1906. Den var ett uttryck för att man ville hålla de olika vänstergruppernas och -partiernas inflytande utanför den fackliga rörelsen: alla som var lönearbetare skulle vara välkomna att tillsammans tillvarata sina klassintressen. Religion och partipolitik skulle hållas utanför. Som resolutionen uttrycker det:

"CGT samlar utanför varje politisk skola alla de arbetare som är medvetna om den kamp som måste föras för lönesystemets och arbetsgivarväldets avskaffande."

Denna inställning är grundläggande för SAC även i dag, men ambitionen att på detta vis utgöra en klassorganisation har inte varit enkel att kombinera med ett alltmer uttalat politiskt utanförskap och krympande medlemsnumerär. Lägg också märke till att flera av de ledande CGT:arna också var anarkister.

Den spanska syndikalismen hade en storhetstid som inföll parallellt med syndikalismens landvinningar i Sverige – låt vara på ett storleksmässigt helt annat plan (spanska CNT, Confederación Nacional del Trabajo, hade som mest enligt egna uppgifter bortåt två miljoner medlemmar!). Här talade man dock om anarko-syndikalism – en variant på franska CGT:s *syndicalisme revolutionnaire* men med ett mer uttalat anarkistiskt inslag. (På skalan stod italienarna och i ännu högre utsträckning argentinska FORA, Federación Obrera Regional Argentina, längre ut och byggde en uttalad anarkokommunistisk facklig konfederation). Termen anarkosyndikalism har inte använts så mycket i Sverige även om den svart-röda fanan kom att lånas in från Spanien. Förklaringen till det är dels att ordet syndikalism var ett låneord (det var det ju varken i Frankrike eller i Spanien, men en till svenskan direktöversatt "fackföreningsism" skulle låtit lite mjäktigt...) och kunde fyllas med ett eget innehåll. Dels är termen anarko-

syndikalism inte alldeles enkel. Den spanska modellen att ha ett slags ideologisk polis (FAI) som med våld och hot sade sig värna den anarkistiska överhögheten (i kölvattnet av denna ideologiska urartning bedrev grupper under anarkistisk flagg även mord på homosexuella, präster och prostituerade män – se exempelvis George Woodcocks bok "Anarkismen") sågs med misstänksamhet av bland andra svenska SAC. Med all rätt. Den typen av företrädare för en politisk riktning inom syndikalismen är ett grundskott mot hela den syndikalistiska idén som den uttrycks i exempelvis Amiensresolutionen ovan. Den vanställer dessutom anarkismen till något tvärt emot en rörelse för frihet. Men denna inneboende konflikt har anarkismen brottats med alltsedan anarkoterroristernas "handlingens propaganda" i till exempel Frankrike på 1890-talet. Det är förstås enkelt att sitta i efterhand och fördöma handlingar som föddes under omständigheter så annorlunda våra egna – handlingar som ofta var hämndaktioner för torterade kamrater. Men tidningen Brands vurm för Rote Armé Fraktion under 1970-talet stämmer till eftertanke, liksom även sentida våldsromantik från så kallade autonoma rörelser.

Men termen anarkosyndikalism brukar ändå dammas av och tas fram ur sin kartong när anarkister inom SAC vill radikalisera organisationen och jaga lite liv i de delar man misstänker håller på att byråkratiseras. Det finns här också en gammal träta från tiden efter

Andra världskriget, då SAC var den enda syndikalistiska organisationen kvar i livet med en facklig verksamhet. Fascister och nazister hade på sitt sätt och bolsjeviker och socialdemokrater på sitt, gjort sitt bästa för att slå sönder de syndikalistiska

(och anarkistiska) organisationerna. Detta tryck, tillsammans med trycket från klassfiendens organisationer, hade gått hårt åt den syndikalistiska rörelsen och

redan under Andra världskriget låg den i spillror. Den stolta syndikalistiska internationalen IAA, Internationalen Arbeiterassoziation, (som vid sin konstituerande kongress i Berlin, 25 december 1922–2 januari 1923, faktiskt var världens största fackliga international och självt såg sig som arvtagare till Första Internationalen 1864–1872) fick efter år 1938 härbärgeras i några byrålädor hos SAC:s sekreterare John Andersson. De högljudda spillrorna från havererade, av nazismen och fascismen sönderslagna och av kommunisterna övertagna syndikalistiska organisationer i Europa slöt sig samman i mer sektliknande grupperingar. Dessa grupper tog som ett av sina största mål i livet att spotta på den passiviserade och reformistiska verksamhet SAC ansågs stå för. Termen ”polarsyndikalism” användes ibland för att beskriva den kalla och livlösa svenska syndikalismen. Den anarkistiske historikern Max Nettlau beskriver

de svenska syndikalisterna som ”alltför allvarliga” och ifrågasätter om de över huvud taget är frihetliga.

Anarkosyndikalism kom därmed att betyda ”något som i alla fall är tuffare än det förbannat tråliga gamla SAC”

”Anarkosyndikalism kom därmed att betyda ’något som i alla fall är tuffare än det förbannat tråliga gamla SAC’ – osäkert dock på vilket vis. ”

– osäkert dock på vilket vis. Vid denna tid var det mer Syndikalisternas Förbund (en propagandagrupp inom SAC för klassisk revolutionär syndikalism) som blev grindvakt mot byråkratin och inte anarkister. Syndikalisternas Förbund såg just i det anarkistiska inflytandet ett skäl till att SAC höll på att tappa sitt klassperspektiv. (Med anarkism avsåg man här inflytandet på till exempel tidningen Arbetaren och Helmut Rüdiger från den tyska mer individualanarkistiska traditionen.) Syndikalisternas Förbund utvecklade sig dock snart till ett slags rättshaverister och tynade långsamt bort – vilt sparkandes, men ändå.

Då jag i slutet av 1970-talet och början av 1980-talet var med om att starta och driva en tidskrift vi kom att kalla just anarkosyndikalistisk så kan man kanske vilja ha en förklaring till vad vi menade med anarkosyndikalism då? Ja, vad vi så småningom kom på att vi hela

tiden hade menat... var helt enkelt att vi betraktade oss själva *både* som anarkister och syndikalister. Anarkister skulle ta del i den syndikalistiska arbetarrörelsens fackliga kamp, men bara som aktiva medlemmar bland andra. Som anarkister kunde vi sedan propagera för sådana frågor som vi ansåg väl så vik-

"Vi skulle ju slåss för löneslaveriets avskaffande och inte för några spänn till i plånboken!"

tiga men som vi menade stod utanför den klasskamp SAC var satt att bedriva. Feminismen, eller med andra ord kvinnans rätt till jämbördighet med mannen, var dock en sådan "annan fråga" vi menade gott kunde bedrivas även inom SAC. Detta speglade den "dubbla roll" SAC har: dels att utgöra ett kampmedel i dag, dels att inom sig självt praktisera de ideal organisationen eftersträvar för hela samhället. Vi såg med avsmak på den roll kvinnorna från början tilldelats inom SAC och tyckte att det väl var självklart att SAC måste slåss för kvinnans frigörelse och mot patriarkatet. Liksom det var att bekämpa rasism och främlingsfientlighet. Men andra frågor som kunde gälla religion, vegetarianism, sex, droger, djurrätt, esperanto, städers optimala storlek eller vad det nu var, såg vi inget värde i att SAC också skulle omfatta – till det kunde vi bygga andra organisationer eller verka inom andra existerande. Att vi sedan snabbt

gjorde våld på vår egen inställning genom att propagera för att SAC skulle vara "facket mot kärnkraft" ska jag kanske inte nämna... Fast det var inte så lätt ska sägas – SAC bär också på hela traditionen från de gamla ungsocialisterna som var uttalat antikyrkliga och antimilitaristiska bland mycket annat.

Inom det SAC där jag blev medlem (och som var tre gånger så stort som i dag) så var det många som pratade om motsättningar inom organisationen mellan dem som ville arbeta fackligt å ena sidan och de som var "politiska". De flesta var ju passiva och ingen visste vad denna majoritet ville, men till exempel under skogsstrejken år 1975 hade SAC-medlemmarna i skogen visat framfötterna. Och när det gällde sådana stridstillfällen så var de flesta överens. Men anarkisterna inom SAC såg med största misstänksamhet på SAC-ombudsmännen och det så kallade "fackliga arbetet" som man menade ofta stod i vägen för mer grundläggande förändringar. Vi skulle ju slåss för löneslaveriets avskaffande och inte för några spänn till i plånboken! Det fanns också en teori i svang då om hur arbetarklassen "mutades" att inte ta sitt historiska ansvar och göra processen kort med kapitalismen.

I dag är läget ett annat. Man kan också säga att det var just de "ideologiskt medvetna" som satte fart på syndikatsverksamheten inom olika LS. (I den syndikalistiska terminologin är syndikat sammanslutningar av enskilda personer och sektioner på arbetsplatser

inom en och samma bransch. De lokala samorganisationerna samlar lönearbetare verksamma på en ort. Detta är en dubbel organisationsform man ärvt från Frankrike där de så kallade "arbetarbörserna" gick in i CGT). Och det visade sig att det var just de som var ideologiskt motiverade som också blev de bästa i många ganska vardagliga förhandlingssituationer. Sammanmältningen av de fackliga och ideologiska spåren är i dag närmast total inom SAC. På gott och ont, men mest gott.

Dagsläget för SAC och andra mer eller mindre uttalat syndikalistiska fack som vaknat i Europa är lite svajigt. Dels finns det gammalt groll mellan arvtagare till syndikalismen från den första halvan av 1900-talet, men detta är i dag – mig veterligt – inget stort bekymmer. Självständiga fack som bryter sig ur eller startar nytt kommer och går och har sällan det ideologiska kitt som behövs för att hålla samman i långa loppet, men det är ändå här jag menar att syndikalismens eventuella framtid finns. Det är bland medlemsstyrda, radikala fack med båda fötterna på jorden och som sett hur den fackliga aktivismen nått vägs ände inom den existerande landsorganisationen, en ny syndikalism kommer att födas. Och förmodligen kommer den inte alls att kallas så – men det spelar ju ingen roll.

SAC kan fortfarande inte hantera avvägningen mellan klass- och ideologisk organisation. Och att bygga ett framtida samhälle helt och hållet på vad lönearbetarna anser är det bästa är

heller knappast en vettig idé. Redan de gamla gillesocialisterna hade på 1920-talet en modell där lönearbetarnas/producenternas makt skulle balanseras av konsumenternas/brukarnas makt. Syndikalister har hånskrattat åt sådant då "varje lönearbetare är konsument ju!" Så då finns det liksom inget behov av någon maktindelning. Kampen för lönearbetarnas övertagande av produktionsmedlen är det enda som behövs – resten kan man fixa sedan...

Tänker man emellertid en millimeter längre så inser man snabbt att alla konsument inte är producenter. Barn? Ska de ha något att säga till om? Ska personalen på äldreboendet kunna bestämma vad som helst om exempelvis sina arbetstider utan att de boende har något inflytande? Bör man som konsument ha inflytande över djurhållning eller vilka bekämpningsmedel som tillåts? I de här frågorna menar jag att SAC är ytterst korttänkt och oviljigt att utvecklas. Inte heller förefaller organisationen vara mogen att överge den gamla industriretoriken trots att den så uppenbart i stora stycken är överspelad. Att organisationen dessutom har krympt ihop och lokalt ohöljt kan odla rent sekteristiska drag gör mig inte mindre bekymrad. Och jag känner många aktiva och ideologiskt vakna personer som nu valt att lämna SAC då man upplever att klimatet förändrats. Jag förstår dem.

Men jag kommer inte själv att gå ur. I alla fall kommer jag aldrig att kunna gå in i en annan facklig organisation

där jag vet att jag som vanlig medlem inte räknas, där övre instans har veto över de lägre instansernas och som helt saknar alla ambitioner att någonsin förändra samhället. Det skulle jag inte kunna försvara. Särskilt inte som anarkist. Då är valet av SAC alltid bättre. Det är de mer direktdemokratiska organisationsformerna som hör framtiden till – även inom facket. Det är det gamla industrisamhällets odemokratiska kolosser som har spelat ut sin roll. SAC:s roll är viktig då den visar på ett annat, demokratiskt sätt att organisera sig fackligt. Och oavsett vilka kompletteringar man kan vilja göra så är den fackliga kampen, kampen om produktionen och dess innehåll och distribution, det vill säga kampen om ekonomin, själva stormens öga i all strä-

van efter samhällsförändring. Här har SAC fortfarande en liten roll att spela – av betydligt större betydelse än olika partiers.

Är det så att vi kan förändra samhället i riktning mot en demokrati där människor faktiskt kan påverka beslut som angår dem. Detta även när besluten gäller det mest grundläggande: ekonomin och hushållningen med planetens resurser – då spelar det likaså ingen roll att jag tror att bokstavs-kombinationen SAC har försvunnit. Morgondagen följer sällan gårdagens schema. För att låna ett citat av den holländske anarkisten (och före detta pastorn) Domela Nieuwenhuis: ”Jag är framför allt anarkist och först därefter syndikalist...”

Martin Nilsson

Martin Nilsson var i mitten av 1970-talet med och startade Revolutionära Anarkisters Organisation och gav ut tidningen Svarta Faran.

Arbetade 1979-1983 med den anarkosyndikalistiska debattidskriften Praxis –Skandinavien.

Medlem i Stockholms LS (med olika förtroendeuppdrag) sedan 1970-talet. Fortfarande medlem och för närvarande i LS-styrelsen.

Satt i SAC:s arbetsutskott 1983-1986. Var SAC:s generalsekreterare 1986-1987. Var redaktör för medlemstidningen SAC-Kontakt 1987-1990. Tidningen Arbetarens chefredaktör 1990-1998.

Arbetar för närvarande som koordinator vid den gröna idéverkstaden Cogito.

MAKHNOVISTERNA

I början av ryska revolutionen jagade ukrainska bönder och arbetare bort eller dödade godsägare och tsarens tjänstemän. Under februarirevolutionen år 1917 släpptes den ukrainske bonden och anarkisten Nestor Makhno ur Moskväs fängelse. Han återvände till Ukraina och blev där ledare för en av gerillagrupperna, som snart kallade sig makhnovister.

Makhnorörelsen kämpade mot den tyska ockupationsmakten, den ryska vita armén och de egna nationalisterna och vann många strider. Rekryteringen till rörelsen skedde på frivillig basis. När armén kom till en by eller stad klagade den för invånarna att dess syfte var att säkra arbetarnas och böndernas självstyre. Land och fabriker övertogs och ägarna drevs bort i ett försök att göra sig av med stat och kapitalism. Istället inrättades byråd. Makhnos roll gick från militär ledare till anarkistisk organisatör. Åren 1918 till 1919 försökte makhnovisterna skapa ett anarkistiskt samhälle som administrerades av arbetarråd. Ekonomin byggde på fritt utbyte mellan stad och landsbygd, enligt en modell föreslagen av den ryske anarkisten Kropotkin. Så organiserades större delen av Ukraina efter anarkistisk modell.

Efter att Makhnos armé besegrat den vita armén i Ukraina vände sig år 1920 Röda armén mot makhnovisterna. Lenin ville inte ha små självständiga anarkistiska samhällen, han ville gripa makten i landet. Vapnen som rörelsen tidigare fått från bolsjevikerna drogs in. År 1920 besegrade Röda armén makhnovisterna, avrättade dem eller skickade dem till läger i Sibirien. Nestor Makhno lyckades fly. I exil skriver han tillsammans med andra anarkister i den så kallade Dielo Trouda-gruppen år 1921 "De frihetliga kommunisternas organisationsplattform".

ANARKISTER I VÄRLDEN

Det finns anarkister i så gott som hela världen. Alla organiserar sig olika. Här är några röster från Ryssland, Israel, Sydafrika och Swaziland.

Intervjuerna gjordes under år 2006.

Sydafrika är ett av de afrikanska länder söder om Sahara med livligast anarkiströrelse. Michael Schmidt satt tidigare i det internationella sekretariatet för den anarkistfederation som täcker Sydafrika och Swaziland.

Vilka anarkistgrupper är verksamma där du bor?

Den främsta anarkistorganisationen i södra Afrika är Zabalaza Anarchist Communist Federation, ZACF, verksam i Sydafrika och Swaziland. "Zabalaza" betyder "kamp" på zulu och xhosa. Förutom ZACF har det funnits några mer kortlivade anarkistkollektiv, som oftast bestått av anarkopunkare. Det viktigaste kollektivet som finns kvar i dag är anarkafeministiska My House.

Berätta om organisationernas historia.

Kärnan i ZACF har varit aktiva anarkister sedan de var med i underjordiska anarkistgrupper i början av 1990-talet, när apartheid var inne på sina sista år men ANC ännu inte hade kommit till makten. Då fanns en anarkistfederation i Durban och Anarchist Resistance Movement i Johannesburg. Förutom några få studentgrupper på 1960-talet och syndikalistisk organisering 1917-1919 var detta de två första anarkistorganisationerna här, och från dem utvecklades två olika linjer: en med affinitetsgrupper som ofta bestod av anarkopunkare, och en syndikalistisk, som ledde till bildandet av Workers' Solidarity Federation, den första anarkistfederationen som täckte hela Sydafrika. WSF lades ner som en följd av ideologiska stridigheter, men de största medlemsgrupperna fortsatte sin verksamhet och grundade ZACF 2003.

Berätta om den organisationsform ni valt att använda er av.

Eftersom vi är en rörelse i syd, har vi hämtat mycket inspiration från våra systerorganisationer i Latinamerika. ZACF strukturerades som en federation av kollektiv (Anarchist Black Cross, Zabalaza Books, Bikisha Media Collective, Black Action Group, Shesha Action Group för att nämna några). Dessa kollektiv länkades samman av en kommunikationsavdelning, Sekretariatet, som innehöll kassör, internationella och regionala sekretariat, och delegater från de olika kollektiven. I dag har vi dock omstrukturerat ZACF till att i stället vara en federation av regioner, som Swaziland och Gauteng. ZACF samarbetar också med anarkistgrupper i Zimbabwe (Uhuru Network), Kenya (Wiyathi Collective), Nigeria (Awareness League) och Marocko (CLER).

De organisationer som existerade under apartheid var tvungna att vara hemliga, men ZACF är en öppen och synlig grupp.

Hur fattar ni beslut?

Gemensamma beslut fattas på den årliga kongressen som är öppen för alla medlemmar. Så långt som möjligt använder vi oss av konsensus. Det är viktigt att försäkra sig om att vi alla håller fast vid samma linje i politiska och praktiska frågor. Vid oenighet använder vi majoritetsröstning. Minoriteten får därefter fortsätta att argumentera för sina åsikter internt, men ska utåt ställa upp på den allmänna linjen.

Ungefär hur många medlemmar har ni?

Afrika är en mycket farlig kontinent att vara aktiv anarkist på. Av säkerhetsskäl ger vi inte ut medlemsantal. Men vi är få jämfört med våra systerorganisationer i Latinamerika, Europa eller Nordamerika. I södra Afrika kan man säga att vi är färre än trotskisterna, men fler än de autonoma.

Medlemssammansättningen speglar södra Afrikas karakteristiska ras- och klassuppdelning. Ungefär hälften är vit medel- och arbetarklass. Den andra hälften är svart och består av lika delar medelklass, arbetarklass och underklass. Med underklass menar vi arbetslösa och andra som står utanför välfärdssystemet. Bland oss har vi både akademiker och folk som slåss mot en så grundläggande sak som hunger.

Vilka är era viktigaste frågor?

I politiska termer är vår viktigaste fråga att besegra de auktoritära tankesätten hos arbetar- och underklass. Det är bara dessa klasser, avvanda från statens, kapitalets och den borgerliga politikens giftiga mjölk, som kan föra frihetskampen framåt i vår del av världen. Detta synsätt speglas i allt vi gör, särskilt våra "Red and Black Forum"-workshops som vi bjuds in att hålla i fattiga samhällen i industriområdena. ZACF publicerar även en anarkistisk teoretisk tidskrift, och det finns en systertidning som ges ut av en samling grupper grundad av CNT, de franska syndikalisterna.

Nära förbundet med klassfrågan

finns kampen mot sexism och rasism (däri ingår kamp mot fientlighet mot arbetskraftsinvandrare). Dessa frågor är livsviktiga för att ena de förtryckta klasserna mot deras gemensamma fiende.

I praktiken handlar det mycket om att radikaliserar och stödja de sociala rörelser som uppkommit under 2000-talet. Det gör vi genom att delta i demonstrationer, ge ekonomisk hjälp, stödja fångar. Vi måste visa upp praktisk anarkism, praktiska kampmetoder. Detsamma måste anarkister i den norra delen av världen göra, komma ut ur "anarkistghettot" och elfenbenstornen för att vara med i massorganiseringen av de förtryckta klasserna!

Möter ni mycket problem (interna eller från samhället runt omkring)?

Nästan varenda ZACF-medlem har någon gång blivit arresterad och satt i häkte, både i Sydafrika och Swaziland. Anklagelserna har varit allt från olagliga samlingar till våldshandlingar. Ännu har inga åtal lett till fällande dom, men vi är medvetna om att vi står under intensiv bevakning. Aktivister i andra sociala rörelser har satts i fängelse, torterats eller hotats med deportering. Därför har den öppna stödgruppen Anti-Repression Network startats som stöd för fångar och deras familjer.

Kobi Snitz är aktiv i israeliska Anarkister mot muren. Namnet syftar på den mur som Israel byggt genom Västbanken, officiellt för att bättre skydda israeliskt territorium mot palestinska attacker. Murbygget har väckt mycket kritik världen över, inte minst för att muren på vissa ställen dragits tvärs igenom palestinska byar.

Vilka anarkistgrupper är verksamma där du bor?

Det kan finnas andra anarkistgrupper i Israel, men inga jag känner till. I så fall är de nog små och sysslar till exempel med att skriva.

Berätta om er organisations historia.

Vi grundades år 2003 som en aktionsgrupp. Vi har gjort direkta aktioner, som att riva delar av muren och blockera gator. Vi sluter också upp och stödjer palestinska demonstrationer mot muren.

Vilken organisationsform har ni valt att använda er av?

Vi är en aktionsgrupp, men en öppen grupp. Vi gör en poäng av att inte agera hemligt. Säkerhetspolisen har ändå koll på oss. Om vi skulle gå under jorden tror vi att polistrakasserierna skulle öka. Dessutom blir en underjordisk grupp mindre politisk, eftersom den inte kan få med sig ett stort antal människor.

Hur fattar ni beslut?

Vi har möten med varierande mellan-

rum, och där försöker vi fatta viktiga beslut genom konsensus. Ibland använder vi majoritetsröstning.

Ungefär hur många är ni?

Vi är några dussin aktiva. Många är medlemmar ett tag och försvinner sedan, det är bara en handfull kvar som var med vid starten för fyra år sedan. Vid större demonstrationer drar vi några hundra sympatisörer.

Förutom muren, vilka är era viktigaste frågor?

Förutom Israels mur på Västbanken försöker vi också kämpa mot Israels militära ingripanden i de ockuperade delarna av Libanon. Till exempel blockerade vi ingången till en flygbas under bombningarna av Libanon 2006.

Hur mycket motstånd möter ni?

Förutom att vi blir attackerade på demonstrationer så har folk blivit arresterade hundratals gånger, och hittills har 63 åtal väckts mot oss. 13 aktivister har blivit dömda. Flera av oss har blivit kallade till "diskussioner" med säkerhetspolisen där de låtit oss veta att de har ögonen på oss och att de kommer stoppa våra aktiviteter.

I de tidigare Sovjetstaterna finns en hel del anarkister. Ofta har de upplevt hårt förtryck under både kommunism och kapitalism. En anonym anarkist från Moskvadelen av Autonom aktion berättar om organisationen, och hälsar till svenska läsare att de som förespråkar en enad vänster där Stalin och Gulag får ingå förtjänar stryk.

Vilka anarkistgrupper är verksamma i ert område? Berätta något om er och deras historia.

Vi samarbetar med exempelvis Anarchist Black Cross. Men det finns en tradition av att anarkister aktiverar sig i stora icke-anarkistiska organisationer här i före detta Sovjetunionen. Det har att göra med vår historia. Under 1980-talets perestrojka blomstrade anarkiströrelsen, då den var nära förbunden med resten av demokratrörelsen. Det som fungerade under 1980-talet visade sig dock inte fungera under 1990-talet. Dessutom fanns det mycket interna stridigheter i den rörelsen.

Anarkiströrelsen här var inne i en djup kris vintern 1999–2000. Anarkisterna gjorde inte mycket, samtidigt som ett nytt krig i Tjetjenien just hade brutit ut. Då bestämde sig några moskvaanarkister för att något behövde göras.

Deras arbete ledde fram till att Autonom aktion formellt grundades i januari 2002.

Hur är ni organiserade?

Teoretiskt sett grundades AA helt fel – uppifrån och ner i stället för tvärtom.

Övergripande strukturer diskuterades innan det ens fanns några lokala grupper. Men i det läget var detta bättre än ingenting.

Mycket var annorlunda i Ryssland 2000–2002, till exempel hade väldigt få tillgång till internet. För en människa i en liten stad utan anarkistgrupper var det nästan omöjligt att komma i kontakt med andra anarkister (det var mycket svårt till och med i Moskva). Det skulle vara av stor betydelse för isolerade anarkister att kunna agera som en del av något större. AA ville skapa synlighet, och en utgångspunkt för den försvagade och splittrade anarkiströrelsen i före detta Sovjetunionen. AA organiserar både enskilda individer och kollektiv. Medlemmar kan accepteras även om ingen har träffat dem (särskilt om de bor i väldigt otillgängliga trakter), så länge de ställer upp på vårt manifest och våra regler.

I dag när många fler har internet är kanske organisationen på sätt och vis inte lika viktig. Men jag anser ändå att strukturerade organisationer med gemensamma mål och projekt, där arbetet bygger på tillit och överenskommelser, fortfarande är viktiga. Än så länge har dock AA inte lyckats genomföra kampanjer där mer än hälften av grupperna deltagit aktivt. Många grupper hör man sällan av, och det är frustrerande, men jag hoppas att det förbättras och att det kommer ställas mer krav på medlemmar så småningom.

Anarkister här har en tendens att hellre fokusera på individualism, livsstil

och tillfälliga projekt än långtgående kollektiv kamp. Vi är kritiska till detta, men måste också anpassa oss till det. Vi organiserar i dagsläget långt ifrån alla anarkister eller frihetliga kommunister. Hur vi ska interagera och samarbeta är fortfarande under utveckling, vi är ännu i början av organiseringen.

Hur fattas beslut?

Vi har en ganska avancerad struktur för beslutsfattning, eftersom vi vill ha ett flexibelt system som passar många olika situationer. Nackdelen är så klart att reglerna kan bli så komplicerade att många medlemmar inte orkar sätta sig in i dem.

Det finns fem olika sätt att fatta kollektiva beslut. Alla beslut ska fattas med konsensus, men vid stormöten har vi röstning med 2/3-majoritet som sista utväg. (Annars kan det hända att en eller några få medlemmar bromsar hela beslutet, och det är inte mer anarkistiskt än röstning. Vi vill dock utveckla vårt användande av och vana vid konsensusmodellen, så att vi slipper röstning så mycket som möjligt.)

De tre första sätten rör viktiga beslut på federationsnivå.

a) Stormöten, som måste ske i verkligheten, inte på internet. Däremot kan medlemmar rösta via mandat eller e-post.

b) Konsensus mellan grupper. Ett beslut kan tas när som helst så länge alla grupper gett sitt medgivande. Finns det oenighet inom grupperna hanterar de detta själva. Individer som inte ingår i

grupper räknas inte med i dessa beslut. Denna beslutsmetod har vi ännu inte använt oss av i praktiken.

c) Omröstning. Röster skickas på olika sätt inom en viss tidsrymd. Denna metod har vi inte heller använt än, den är tänkt för en situation där ett gemensamt beslut måste fattas innan nästa stormöte men det finns oenighet mellan vissa grupper.

Sedan finns det två sätt till, där besluten som fattas inte är lika definitiva, utan snarare rekommendationer.

d) En konferens, som liknar ett stormöte men inte har lika strikta regler för hur många som måste delta för att beslutet ska räknas. Till exempel kan ett stormöte ha gett en konferens mandat att besluta hur mycket pengar som ska spenderas i ett visst syfte.

e) Det samordnande rådet. En grupp som mellan möten och omröstningar fattar beslut via e-postlistor. Rådet har mycket begränsad makt, består bara av individuella medlemmar, och fattar främst ekonomiska beslut där ramarna redan är satta av en högre instans.

Tyvärr har dock det samordnande rådet ännu inte fungerat så bra, det har varit svårt att få alla att delta i diskussionerna. Det rådet främst har gjort är att sprida vår interna bulletin och organisera stormöten.

Det finns en del problem med att ha både individer och kollektiv som medlemmar. Vi har löst det så att alla, oavsett om man ingår i en grupp eller ej, har en röst vid möten och omröstningar. Däremot har individerna mindre in-

flytande i vissa frågor, som i fall beslut ska fattas via konsensus mellan grupper. Vi hoppas dessutom att de medlemmar som är med individuellt med tiden ska ansluta sig till existerande grupper, eller hitta kamrater i sitt område och starta en ny grupp.

Hur många medlemmar har ni?

Omkring hundra. Det är sagt att AA ska vara en organisation för alla frihetliga, antiauktoritära kommunister, eftersom vi vill ha en enad front. Men den överväldigande majoriteten i dag kallar sig anarkister. Av någon anledning har inte många av de få antiauktoritära marxister som finns anslutit sig. Kanske beror det på att vi av många ses som en ungdomsorganisation (trots att vi har ganska många medlemmar som är över 30 år).

Vi är också i teorin en internationell organisation, även om jag personligen anser att det skulle bli väldigt svårt om stora grupper av icke ryskspråkiga personer gick med, eftersom översättning skulle kräva mycket tid och byråkrati. I dag har vi grupper i Ryssland och Vitryssland, och enskilda medlemmar i Litauen, Moldavien och Ukraina. Vi hade tidigare grupper i Armenien, men repressionen var hård och många anarkister därifrån lever nu i exil.

Vilka är era viktigaste frågor?

—Som sagt har AA inte lyckats koordinera några större gemensamma kampanjer än. Undantaget skulle vara ”desertördagen”, antimilitaristiska ak-

tioner som hållits runt den 23 februari, som är datumet för det patriotiska firandet av "faderlandets försvarare".

Det mest långlivade projektet är annars "antijob". Det började som en svartlistning av vissa arbetsgivare i Moskva, men som har utvecklats till många mindre kampanjer i arbetsrättsfrågor och dessutom spritt sig runt om i landet. Vi har också engagerat oss starkt i miljöfrågor, självklart i antifascism och även i fängsträttsfrågor tillsammans med Anarchist Black Cross. Detta håller på att bli en ännu viktigare fråga eftersom ganska många anarkister fått problem med rättsväsendet på sista tiden. Men alla de här kampanjerna är samarbeten, AA står inte bakom dem ensamma. Det som på många sätt håller ihop organisationen är våra mediprojekt, som tidningen Avtonom och olika hemsidor.

Möter ni mycket problem (interna eller från samhället runt omkring)?

Det senaste året har vi mött mycket motstånd från nazister (vi har tyvärr blivit välkända bland dem, men inte bland folk i allmänhet). Detta har lett till att organisationen och beslutsfattandet har tvingats bli mer slutna än tidigare.

Annars varierar repressionen mycket från område till område. Gruppen i Armenien blev som sagt tvingad i exil. Den svåraste situationen i dag är nog den i Vitryssland, där det är vanligt med avstängningar från universiteten

och med 10-15 dagars fängelse för vilka offentliga aktioner som helst. På vissa ställen i Ryssland är situationen nästan lika svår som i Vitryssland, till exempel i Bashkiriaområdet och tidigare i Krasnodar. Som tur är har ingen av oss ännu blivit mördad, men 16 år gamla Gosha Volkov som blev mördad av okända i november 2004 stod väldigt nära oss.

Situationen för politiska aktivister i Ryssland blir svårare och svårare. Men den mest extrema repressionen i både Vitryssland riktar sig än så länge mot andra grupper än anarkisterna.

Amalthea Sandahl

Sedan denna intervju gjordes har det som vår kamrat befarade inträffat. Flera antifascister har dödats i Ryssland. Bland annat misshandlades Ilya Borodaenko, medlem i Autonom aktion, den 21 juli år 2007 till döds av nynazister som attackerade ett antikärnkraftsläger i Sibirien. Flera andra skadades allvarligt.

JORDEN ÄR PLATT

Peoples Global Action är ett internationellt nätverk som i drygt tio år utmanat både traditionella organisationsformer och västvärldens makt över södra halvklotet. Vissa segrar har vunnits, men nu står nätverket inför nya utmaningar.

På nyårsdagen år 1994 överraskade Zapatisterna världen med att inta sex städer i den fattiga Chiapasprovinsen i sydöstra Mexiko. Den mexikanska rörelsen gav en signal att det var dags att göra motstånd mot frimarknadskapitalismens globala segertåg. Upproret var en direkt reaktion på Mexikos inträde i NAFTA, ett frihandelsavtal med USA och Kanada.

Zapatisterna slogs snabbt tillbaka av den mexikanska armén och återvände till sitt kärnområde i Lacandondjungeln. Men genom skicklig kommunikation med omvärlden nådde deras budskap ut på bred front. Deras nya sätt att organisera sig, där den civila direktdemokratiska organiseringen i byarna utgjorde basen och kontrollerade den väpnade delen av rörelsen, skilde ut dem från de flesta andra gerillarörelser och gjorde att de snabbt fick ett stort internationellt stöd.

År 1996, samtidigt som en våg av frimarknadsreformer och privatiseringar svepte över världen, arrangerade zapatisterna i Mexiko en global sammankomst mot vad man sammanfattade som nyliberalismen. Mötet inspirerade till ökat internationellt samarbete, och nya kontakter knöts mellan rörelser som på olika sätt motsatte sig den nyliberala utvecklingen. Detta ledde i sin förlängning till bildandet av Peoples Global Action, PGA.

PGA är ett globalt nätverk som samlas kring en enkel men radikalt systemkritisk och antiauktoritär plattform. Nätverket består av bonderörelser, ursprungsbefolkningsrörelser, fackförbund, miljöorganisationer och aktivistcirkclar. Det bildades formellt år 1998 på en konferens i Genève där folk-rörelser från hela världen samlats för att samordna protester i samband med

World Trade Organizations möte som skulle äga rum där senare samma år.

Sedan dess har ytterligare två globala PGA-konferenser och ett stort antal regionala hållits i olika delar av världen. Syftet var från början att samordna motstånd mot framförallt WTO och globala finansinstitutioner som IMF och Världsbanken.

Regionala nätverk inom PGA finns framförallt i Asien, Latinamerika, Nordamerika, Oceanien och Europa. Från Afrika har visst deltagande förekommit, men inget mer omfattande nätverk har byggts upp där. Plattformen har arbetats fram genom diskussioner på lokal och regional nivå och dess formuleringar har fastställts på de globala konferenserna. Men även om man har en gemensam plattform skiljer sig nätverket åt mellan kontinenterna i fråga om typen av rörelser som ingår. I Asien och Latinamerika dominerar bonderörelser och ursprungsbefolk-

ningsrörelser. I Europa, där stora sociala rörelser som fackförbunden blivit mer etablerade i samhället, rör det sig huvudsakligen om mindre aktivistcirklar såsom miljögrupper, kärnvapenmotståndare och den i delar av Europa mycket livfulla husockupantrörelsen.

Sedan starten år 1998 har PGA organiserat ett antal globala aktionsdagar för att sätta fokus på den moderna kapitalismens katastrofala effekter på människor och miljö, och för att visa på självorganisering och solidaritet som en väg till hållbar utveckling. Den 18 juni år 1999 var en av de mest framgångsrika och innefattade tiotusentals människor som tog över de centrala finanskvartaren i London och stoppade handeln där under stora delar av dagen. Samtidigt blockerade en folkmassa i Port Harcourt i Nigeria ett stort Shell-kontor i protest mot den omfattande förstörelse oljebolagen orsakade i Nigerdeltat. Hundratusentals bönder

PGA:S PLATTFORM

- Ett tydligt förkastande av alla former av kapitalism, imperialism och feodalism; alla handelsavtal, institutioner och regeringar som driver på en destruktiv globalisering.
- Vi förkastar alla former och system för dominans och diskriminering inklusive, men inte begränsat till, patriarkat, rasism och religiös fundamentalism av alla läror. Vi hyllar principen om alla människors fulla värdighet.
- En konfrontativ attityd, eftersom vi inte tror att lobbying väsentligt kan påverka sådana partiska och odemokratiska organisationer där det transnationella kapitalet är den enda verkliga agendasättaren.
- En maning till direkt aktion och civil olydnad, stöd till sociala rörelserns kamp och förordande kampformer som innebär maximal respekt för liv och förtryckta folks rättigheter. Uppbyggnad av lokala alternativ till kapitalismen.
- En organisationsfilosofi byggd på decentralisering och autonomi.

i Indien samlades till omfattande protester. Liknande händelser ägde rum på många andra håll i världen. De samordnade protesterna och de omfattande mobiliseringar som skedde i samband med WTO:s och andra finansinstitutioners möten förde upp de globala rättvisefrågorna på agendan. I samma veva bildades World Social Forum som hade sin första sammankomst i Porto Alegre, Brasilien i januari år 2001.

En annan viktig kraft har varit de bonderörelser i Indien och andra delar av Asien som inledde kraftfulla protester med krav på att jordbruket skulle undantas från WTO. Bönder i tredje världen såg hela sin försörjning hotad när jordbruksprodukter från USA och EU översvämde deras marknader. Dessa produkter riskerade att slå ut den lokala småskaliga produktionen, då de ofta var billigare på grund av att de fick statliga bidrag (subventioner) från sina hemländer. Man vände sig

också emot det ökade inflytandet från stora transnationella företag inom jordbrukssektorn, där allt fler småbönder blev beroende av patenterade grödor. Förenklat kan man säga att storföretag i i-länderna tog patent på exempelvis ett sädesslag som odlats lokalt i sekler, för att sedan kräva avgifter av bönderna när dessa fortsatte odla sädesslaget. Detta ledde oundvikligen till att många småbönder i Asien fastnade i skuldfällor.

WTO betraktades av de indiska bonderörelserna endast som ett organ för storföretagens intressen. Bonderörelserna har en del av sina rötter i en marxistisk idétradition, men förde också in mycket nytt ekologiskt tänkande. Deras metoder och strategier byggde vidare på Indiens starka tradition av ick-eväldsmotstånd. År 1999 organiserade PGA en karavan genom Europa bestående mestadels av indiska bönder samt några mindre delegationer från andra delar av världen. Syftet var att på ett

VÄRLDSBANKEN, IMF, WTO

Världsbanken är en överstatlig organisation vars uppgift är att "finansierat bistå och ge råd åt länder". I praktiken har Världsbanken satt många länder i enorma skulder, och kraven för fortsatta lån har varit privatiseringar, minskade offentliga utgifter och sämre arbetsrätt. En internationell utredning var både organisationer, regeringar och Världsbanken själv ingick slog år 2002 fast att dessa krav lett till en ökning av klassklyftor, sociala kostnader och arbetslöshet i många länder.

IMF utläses International Monetary Fund, Internationella valutafonden. IMF är överstatligt, nära knutet till Världsbanken och ska bland annat "övervaka nationell, regional och global ekonomisk och finansiell utveckling". Den största skillnaden mellan Världsbanken och IMF är att Världsbanken riktar sig utslutande till fattiga länder, medan IMF har till uppgift att bevara den finansiella stabiliteten i hela världen.

WTO, World Trade Organization eller Världshandelsorganisationen på svenska, har ca 150 stater som medlemmar. WTO sluter avtal som reglerar handel med varor och tjänster över landsgränser samt regler för upphovsrättsskydd och patent.

mycket konkret sätt visa västländerna hur deras levnadssätt påverkade folk i andra delar av världen. Under trettio dagar besökte karavanen trettio europeiska städer, höll möten med lokala organisationer och deltog i protester.

I dag har världsläget förändrats. Fattiga länder har gått samman och försvarat sina intressen på ett nytt vis. Indien, vars regering blivit medveten om bonderörelsernas kraft, har varit drivande i denna nya linje och vägrat att öppna sina marknader så länge inte USA och EU kraftigt sänker sina jordbrukssubventioner. USA och EU har inte gått med på detta och särskilt USA:s regering och kongress tycks anse att inget avtal alls är bättre än ett dåligt avtal.

Även Världsbanken och IMF börjar tappa mark i takt med att flera länder som länge haft skulder till dem valt att slutbetala sina lån, vilket delvis möjliggjorts av kraftigt höjda olje- och råvarupriser. De strukturanpassningsprogram WB och IMF tidigare kunnat tvinga på skuldyngda regeringar har många gånger visat sig få katastrofala konsekvenser. Medvetenheten om detta har gjort att många länder vill frigöra sig ur deras grepp. Flera av de nya vänsterregeringarna i Latinamerika har drivit de här frågorna hårt och starkt bidragit till dessa institutioners försvagning.

Det är nu över sex år sedan PGA höll en global konferens senast. Den ägde rum i Cochabamba, Bolivia, bara några dagar efter terrorattackerna mot World Trade Center den 11 september år 2001. Efter detta har folkrörelser-

nas situation i världen förändrats och mycket energi har lagts på protester mot kriget i Afghanistan och Irak. Samtidigt har en annan av de frågor rörelsen arbetat med - klimatförändringen - fått en ny genomslagskraft i den allmänna debatten.

Aktiviteten inom PGA har varierat mellan kontinenterna. Den mycket livfulla asiatiska delen har under de senaste två åren verkat för att få till stånd en ny global konferens, men det har visat sig svårt att få de olika regionala nätverken att lägga energi på detta. Kommunikation pågår ständigt över Internet, men i övrigt tycks den mesta verksamheten bedrivas på lokal och regional nivå.

Henrik Ohlsson

Intervju med Olivier de Marcellus

I samband med PGA:s europeiska möte i Dijon i september år 2006 redogjorde Olivier de Marcellus, en av dem som var med under grundandet av nätverket, för den nuvarande situationen.

– De fattiga länderna, till skillnad från under 1990-talet, vägrar nu att vika sig för de rika ländernas krav. Tidigare skulle de ha varit pressade att gå med på dessa krav - att öppna sina marknader och privatisera viktiga sektorer av ekonomin - utan att ha särskilt mycket att sätta emot. Nu har de gått samman med gemensamma krav. Indiens regering har varit drivande i denna process.

– I Seattle lyckades vi stoppa en förhandling, nu ser det ut som om hela WTO-systemet kan vara borträknat för överskådlig framtid. Det måste betraktas som en viktig seger där den globala rättviserörelsen haft stor betydelse.

Vad blir nästa steg?

– I Latinamerika sprider sig en ny typ av revolutionär rörelse. De traditionella organisationerna ersätts av nya organisationsformer som ursprungsbefolkningsrörelser, samman slutningar i bostadsområden och regionala folkförsamlingar, för vilka zapatisterna varit en viktig inspirationskälla. Faktiskt är det så att under flera år har ett växande antal aktivister i i-länderna slutat med "summit hopping" (att fara runt på toppmöten, reds anm.) för att istället koncentrera sig på långsiktigt praktiskt arbete med starkare sociala rötter och kopplingar.

Vilka frågor måste den globala rättviserörelsen nu ta tag i?

– De fossila bränslena, den energidrog som i så väldig omfattning accelererat produktionsökningen under de senaste två seklen, är på väg att ta slut - och det finns ingen annan

resurs som kan ersätta dem. Samtidigt orsakar användningen av dessa bränslen klimatförändringar som kommer att leda till ofattbara problem världen över. Världen är på väg in i en energimässig, miljömässig och ekonomisk kris som kommer att innebära slutet för den livsstil vi i dag har i västvärlden.

– Den styrande klassen är redan i full färd med att skapa ett samhälle för att bevara sina privilegier. Klassklyftorna ökar kraftigt överallt, även i västvärlden. Adjö till pensioner, sociala rättigheter och så vidare. Vi ser regeringar som manipulerar fram ett permanent krigstillstånd, främlingsfientlighet och olika former av fundamentalism. Det görs till och med katastrofala försök att göra pengar på de växande energi- och miljöproblemen genom genmodifierade grödor, ett nytt uppsving för kärnkraften, enorma biobränsleplantager som ersätter de tropiska skogarna och det småskaliga jordbruket.

– Den avgörande frågan gäller om det blir vi eller den styrande klassen som bestämmer utvecklingen av det samhälle som eventuellt överlever denna miljökollaps.

Henrik Ohlsson

DEMOKRATI FÖR OSS

Jordägaren är borta, invånarna arbetar kollektivt för byns bästa och alla är med och fattar besluten som rör dem. Byn, Uratari i Peru, är mer än en liten idyll i en bergstrakt långt borta. Den är ett faktiskt försök till direkt demokrati.

Ett skrällande högtalarsystem i byns centrum. En kvinna som uppbådar alla sina röstresurser från toppen av en kulle. Budskapen ekar ut över Uratari och de berörda samlas snabbt, oavsett om sammankallelsen gäller val till det styrande rådet eller Kvinnokommitténs årsmöte. Informationssystemet är en viktig del av Urataris demokrati.

Dokumentärfilmen *Uratari – detta är demokrati för oss* spelades in på plats av filmaren Cesar Galindo och forskaren Maria-Therese Gustafsson år 2005. De upptäckte fenomenet Uratari några år tidigare under en resa i Peru. Filmen är på många sätt en dokumentation av det vardagliga livet, både arbete och fritid. En utomstående berättares förklarande röst saknas, det är byborna själva som berättar sin historia. Om hur det tidigare rådde ständig brist på arbete och pengar. Om hur de arbetade tolv

timmar om dagen, bärgade skörden utan att få någonting själva (i bästa fall kunde man ibland stjäla med sig en majscolv hem). De fick varken mat eller kläder så det räckte. Byns ledare misshandlades och sattes i fängelse av jordägaren. Inga myndigheter lyssnade på byborna.

Peru har genomgått flera försök till jordreformer för att komma tillrätta med den ojämna fördelningen av resurser och den utbredda fattigdomen. En av de första statliga jordreformerna under slutet av 1960-talet ledde till att Uratari blev av med sin jordägare. Detta, och en positivt inställd borgmästare i området, lade grunden för flera byars demokratisering. Men just i Uratari utvecklade och fördjupade byborna demokratin mer än andra. Nya politiska idéer korsades med den urgamla inkatraditionen att arbeta kollektivt.

Sedan början av 1990-talet fungerar Uratari direktdemokratiskt.

Materiellt är invånarna rika jämfört med tiden innan demokratin. Och de säger att de räknar med att processen både ska fördjupas och sprida sig ännu mer. En man säger att målet är att män, kvinnor och barn alla ska vara lika delaktiga.

”Kvinnorna är inte längre rädda. Vi kan göra vilket arbete som helst, sådant som bara männen kunde göra förr. Vi har organiserat oss för våra rättigheter. Nu är vi med på alla möten, och männen lyssnar på oss”, säger en av kvinnorna i filmen.

Urataris kvinnokommitté ordnar bland annat kurser och seminarier. I filmen får vi vara med om kommitténs årsmöte. Efter att en kvinna ropat ut mötet från en kulle, samlas kvinnorna och diskuterar verksamheten och väljer en ny kassör.

Uratarikvinnornas situation har förändrats radikalt de senaste decennierna, men de har en bit kvar. Det är ännu få kvinnor som ställer upp i valen till det styrande rådet. ”En del män tror fortfarande att kvinnorna inte kan lika mycket, trots att det i verkligheten ofta är de som är mest aktiva och tar mest ansvar”, berättar en man.

Det styrande rådet, som bland annat ansvarar för att organisera byns arbetslag, röstas fram en gång om året. Även detta skildras i filmen. Två män som vill bli invalda får först tala om varför de skulle vara lämpade att ingå i rådet, och därefter röstar byborna. Vem man

röstar på hålls hemligt. 185 personer deltar, vilket är nästan alla vuxna invånare, och kön ringlar lång utanför vallokalen som inrättats i byns centrum.

Missar man valet har man dock inte missat sin chans att påverka. I byn diskuteras det ständigt, och det är resultatet av dessa diskussioner som leder fram till gemensamma beslut. Det kan gälla sophantering, byns egen skola (där man är noga med att lära ut demokrati) eller hur man ska hantera de bybor som inte deltagit tillräckligt i det kollektiva arbetet.

Varje måndag arbetar alla gemensamt i Uratari, för byns räkning. Det som genereras under de kollektiva måndagarna går till en byfond där man sparar inför framtida motgångar. Allt arbete och alla skulder finns nedtecknade. Skulderna behöver inte betalas i pengar, utom genom exempelvis nytt arbete eller genom att bjuda på mat. I filmen får vi se hur man gemensamt, genom diskussioner på byns centrala torg, kommer fram till att några med skulder får uppskov med att betala. En man vars fru varit sjuk får en del av skulden avskriven.

Galindos och Gustafssons syfte var ursprungligen att göra en informationsfilm som byborna kunde resa runt och visa som inspiration för andra byar i trakten. Men filmen har också spridits i västvärlden, genom filmfestivaler, teve och bibliotek i till exempel USA och Frankrike.

Att finansiera visningar av filmen i närliggande byar visade sig till en bör-

jan svårt. Nyligen tog dock en alternativ biograf i landet på sig att distribuera filmen billigt. Förhoppningsvis får den därmed spridning till andra byar liknande Uratari.

I slutet av filmen ställs en och samma fråga till en handfull Urataribor: Vad anser ni att demokrati är? Svaren blir: att alla får delta på lika villkor. Att organisera arbetet själva. Att vilja arbeta tillsammans, för det gemensamma. Att visa ömsesidig respekt och inte bråka

om struntsaker. Att vara lyhörda och respektfulla. Det är demokrati för oss.

Svaren som ges låter till viss del som något människor på gatan i Sverige skulle kunna säga. Skillnaden är att i Uratari omsätts orden i praktiken.

Amalthea Sandahl

LIVET BAKOM BARRIKADERNA

Den spanska revolutionen pågick under brinnande inbördeskrig. Under några år på 1930-talet förverkligade anarkisterna sin vision om ett rättvist samhälle.

Spanien har en lång anarkistisk tradition. De första försöken att formulera anarkistisk teori var dock ganska få och individcentrerade. Det var i och med att Giuseppe Fanelli, en nära vän till den kände anarkisten Michail Bakunin, år 1868 anlände till Spanien som anarkismen började spridas där på allvar. Fanellis uppdrag var att upprätta en spansk sektion av den nya Internationalen. Trots språksvårigheter lyckades Fanelli få med sig såväl unga arbetare som radikala republikaner i skapandet av sektionen. De senare droppade med tiden av, och anarkismen förankrades framförallt bland arbetare och bönder.

Flitigt propagerande, studiecirklar, egna skolor och tidningar gjorde att anarkismen spred sig och hundratals anarkistiska grupper startades. Troligtvis berodde anarkismens framgångar i Spanien också på att det var ett fattigt

land vars invånare kände ett starkt behov av att förändra sin situation.

ORGANISERINGEN BÖRJAR

I slutet av 1800-talet talade anarkisterna runt om i Europa om "handlingens propaganda". Med det menades att man genom olika attentat skulle hämnas de kamrater som mördats vid våldsamma strejker och samtidigt provocera fram en revolution. Detta praktiserades även av de spanska anarkisterna.

Resultatet blev massarresteringar och godtyckliga avrättningar av anarkister och andra revolutionära arbetare och bönder. I stället för att ena arbetarna delades arbetarrörelsen upp i två läger, där majoriteten ville prioritera kampen för förbättringar i vardagen och på arbetsplatsen framför revolutionen. Även anarkiströrelsen splittrades upp i reformistiska och revolutionära

riktningar. Men generellt var anarkisterna misstänksamma mot större organisationer, och de som valde att gå med i fackförbund var få.

I början av 1900-talet ändrade många anarkister uppfattning. Bland arbetarna var behovet att organisera sig stort. I samma veva introducerades en ny facklig kampmetod från Frankrike: syndikalismen. Dess avståndstagande från partipolitik och tro på lokalt självbestämmande och direkt aktion tilltalade anarkisterna. År 1910 grundades så den syndikalistiska fackföreningen CNT, Confederación Nacional del Trabajo. Socialistpartiet hade också en fackförening, UGT, Unión General de Trabajadores. Dessa två fackföreningar, CNT och UGT, var vid denna tid de största i Spanien.

I början var stämningen mellan dem god, och under en period talades det om att slå ihop dem. Det faktum att UGT trodde på partipolitik, medan CNT var för direkt aktion, bidrog dock till att sammanlagningen aldrig blev av. När CNT på 1920-talet tackade nej till samarbete med Sovjetunionen, och gav diktaturen skarp kritik, skapades också en djup spricka mellan CNT och Sovjetunionen.

Åren runt 1920 skärptes klassmotsättningarna i Spanien. Arbetsgivare och polis lejde lönnmördare, pistoleros, för att mörda aktiva CNT-medlemmar. Bombattentat iscensattes av myndigheterna för att återigen fylla fängelserna med revolutionära arbetare och bönder. Militanta grupper ur CNT organiserade

sig för att hämnas på dem som man ansåg bar ansvaret.

Trots att majoriteten av CNT-medlemmarna hade en frihetlig grundsyn ansåg en del anarkister att det inte var tillräckligt. År 1927 grundades Iberiska Anarkistfederationen, FAI. Syftet, förutom att vara ett forum för anarkister, var att bejaka och skydda de frihetliga principer som CNT en gång grundats på. Från ett möte i januari år 1936 rapporteras det att FAI hade cirka 250 anarkistgrupper runt om i landet.

FAI:s rapport täckte de grupper som var organiserade efter deras plattform. Men det fanns fler anarkistgrupper, bland annat en anarkistiskt ungdomsorganisation vid namn Juventudes Libertarias, Frihetlig Ungdom.

EN OROLIG TID

Den spanska republiken var ung, och hade på kort tid svängt mellan höger- och vänsterregeringar och ren diktatur. Detta påverkade givetvis CNT och övriga fackförbund som ibland var lagliga och ibland fick gå under jord. Läget i Europa på 1930-talet var spänt. Nazistpartiet hade gripit makten i Tyskland och fascisterna i Italien. Dessa gjorde vad de kunde för att hålla nere sin revolutionära arbetarklass.

I Spanien vann en enad höger valet år 1933. Fascistiska ungdomsförbund bildades och attackerade, med polisens goda minne, fackförbundens lokaler. Det förekom även öppna eldstrider mellan militanta arbetare och fascister. Så kallade gula fackförbund (se faktaruta

sidan 34) grundades och agerade strejk-brytare. Till dessa fackförbund anslöt sig den del av arbetarklassen som var djupt religiös och konservativ.

Inför valet år 1936 hade den parlamentariska vänstern enats i en folkfront. Den bestod främst av reformistiska socialister, samt några mer radikala element. Men inte desto mindre föraktade Folkfronten anarkisterna och CNT.

STATSKUPP!

En stor del av den extrema högern hade vid det här laget övergett tron på parlamentarismen. De planerade att genomföra en statskupp om vänstern skulle vinna valet. De som planerade statskuppen bestod främst av generaler från spanska armén, men också av män från överklassen, affärsmän och politiker. Ideologiskt var de allt från renodlade fascister, nationalister och monarkister till konservativa kristna och kapitalister. Deras gemensamma nämnare var missnöjet med republiken och en rädsla för att arbetarna skulle göra revolution. En av nyckelfigurerna var general Francisco Franco (1892-1973), en nationalist som var känd för sin grymhet.

Så vann vänstern valet. Extremhögerns reagerade med en statskupp mot regeringen, som sattes i verket den 19 juli år 1936. Men fascisterna hade inte räknat med det motstånd som skulle följa.

Anarkister hade via kamrater som jobbade hos fascister, till exempel som hembiträden, fått information om

det planerade fascistupproret i förväg. CNT och FAI organiserade försvarsgrupper inom de olika syndikaten, och bad regeringen om vapen – men fick inga. Regeringen var rädd för att beväpna de revolutionära grupperna, och tog inte hotet från fascisterna på speciellt stort allvar. Så anarkisterna attackerade militärkaserner och skaffade sig lite vapen på det sättet. Arbetarna tog vad som fanns till hands och gick ut och mötte fascisterna på gatorna.

Fascistupproret slogs på sina ställen ner under mer eller mindre blodiga strider. I de områden där fascisterna segrade började de genast mörda sina politiska motståndare. Många arbetare och bönder flydde då till de områden där vänsterrevolutionärerna segrat. På många håll, framförallt i Katalonien, var anarkisterna i stor majoritet. Här hade också den regionala regeringen för Katalonien varit mindre passiv inför fascisthotet än den nationella regeringen med säte i Madrid. Segern på gatorna var dock främst anarkisternas förtjänst. Och nu tog de chansen att omsätta sina ideal i praktiken. Medan inbördeskriget rasade runt om i landet började friliga samhällen byggas upp.

KOLLEKTIVISM I STÄDERNA

I många fall fann sig arbetare utan chefer och fabriksledare då dessa antingen flytt eller gått över till fascisternas sida. De var nu tvungna att klara produktionen och få samhället att fungera smidigt utan chefer och andra högre ämbetsmän.

I Barcelona, som var anarkisternas starkaste fäste, hade dessa utropat revolution efter en blodig strid mot fascisterna. Det första man gjorde var att se över tillgång och fördelning av mat samt vård av sjuka och gamla. Genom CNT:s olika livsmedels-, sjukvårds-, hotell- och restaurangsyndikat organiserades exempelvis ett livsmedelsutskott som skötte bespising till arbetare och inbördeskrigets milissoldater. CNT och FAI (som nu vuxit än närmare varandra och kallades CNT-FAI) utnyttjade inte sitt stora övertag som organisation i Katalonien. I stället valde man att samarbeta med andra antifascistiska organisationer och lät dem delta i kommittéer och utskott som CNT-FAI organiserade. Initiativen till dessa kom direkt från arbetarna själva och inte ovanifrån.

Vad innebar det då att man kollektiverade exempelvis en fabrik, eller ett företag? På de olika övertagna arbetsplatserna följdes i stort sett samma mönster: Representanter för varje arbetsuppgift, från städare till konduktörer, valdes av sina arbetskamrater. När det var ont om tid valdes företagets fackklubb, som tidigare hade haft till uppgift att studera hur företaget fungerade, till representanter. Dessa stod till svars inför det högsta bestämmande organet, asamblean, vilket innefattade alla anställda på en arbetsplats. Det fanns ibland också en ifrån regeringen tillsatt representant, mest för syns skull.

RATIONALISERINGAR OCH FÖRBÄTTRINGAR

CNT förbättrade arbetssäkerheten och arbetsmiljön på de flesta arbetsplatser, samt höjde lönerna, gav sjukpension och semesterersättning. Detta finansierades med de pengar som tidigare gått till chefers och företagsstyrelsers höga löner. De chefer och styrelsemedlemmar som inte anslöt sig till fascisterna gick med på att bli vanliga arbetare, med samma villkor och löner som dessa.

Där det var möjligt sänkte man ofta arbetstiden till 40 timmar i veckan, även om CNT av princip höll på 36-timmarsvecka. Men då tusentals arbetare begett sig till fronterna för att slåss mot fascisternas behövde man arbeta mer.

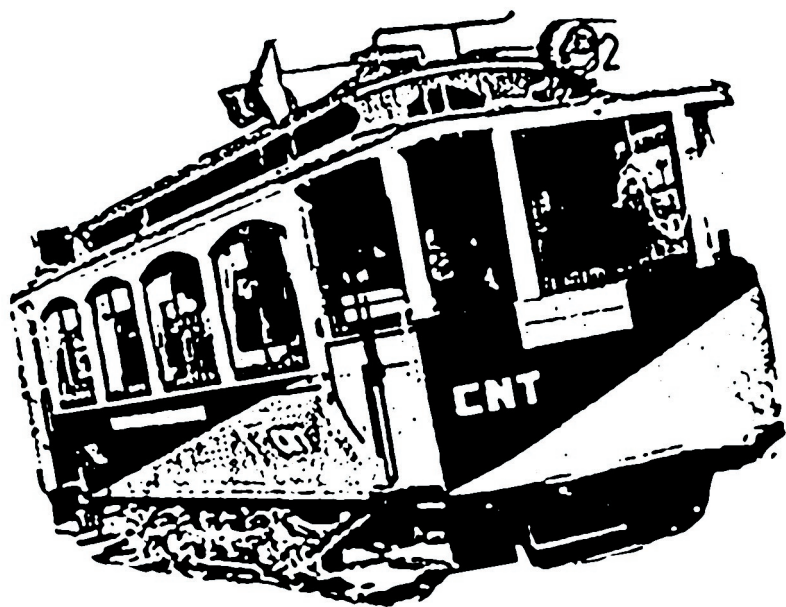
För att minska kostnaderna togs alla mellanhänder och grossister bort och grossistföretagen kollektiverades. Livsmedelsutskottet var den enda inhandlaren som försåg detaljhandlarna med varor. Dessa var i sin tur tvungna att redovisa sina lager. De anställda var med och kontrollerade så att inget fusk förekom. Dessutom genomfördes stora rationaliseringar. Man stängde ner fabriker och liknande som var ineffektiva eller ohygieniska, för att koncentrera produktionen på de mest lämpade fabriker som gav lika mycket som innan. Exempel är mejerierna, som i Barcelona rationaliserades ner från 49 stycken till 9. Dessa kunde fortfarande försörja staden med mejeriprodukter.

Ett problem som bagarna trots detta

stötte på var att man inte hade tillräckligt med brödsäd. Den fanns i regionen Extremadura som nu var i fascisternas våld. Med hjälp av ökad export kunde man till slut finansiera importen av dessa varor. Liknande problem stötte även textilarbetarna på. De utgjorde nästan 40 procent av arbetarna i Katalonien. Ull och lin fanns också främst i Extremadura, men även med tillgång till detta hade behovet inte täckts, då man tidigare importerat dessa varor från utlandet. Ett annat problem var att man i samband med revolutionen fick svårt att exportera de varor som producerades. Varor kunde exempelvis beslagtas i andra länders tullar av fabrikenas forna ägare. Detta resulterade i att man fick gå för halv kapacitet eller

helt stänga ner produktionen. Det blev en extra utmaning för CNT som tagit på sig att försörja sina arbetslösa medlemmar. När den officiella regeringen med säte i Madrid senare i kriget organiserade en folkarmé, underlättades textilarbetet. Bland annat forskades det fram textilier av nya material, som hampa. En bransch som tvärtom gynnades av kriget var bil- och teknikindustrin, då deras kunskap behövdes och uppskattades. Man lade om produktionen för att kunna förse miliserna med vapen, granater och pansarklädda lastbilar.

Kollektivtrafiken var en av de första allmänna tjänster som togs över av arbetare. Förutom CNT deltog även UGT i denna process. De båda fackför-

eningarna började återigen samarbeta. Företaget som hade hand om kollektivfabriken hette Tranvías, Metro y Autobuses och bestod av tre grenar. CNT och UGT valde att organisera dessa delar var för sig, men fortfarande samordnade. Trots lönehöjningar på 40 till 100 procent för de med lägst lön, och 10 till 20 procent för dem med högre lön, lyckades man pressa ner resekostnaderna rejält. Samt ge barn och arbets- och krigsskadade frikort. Redan några dagar efter fascistupproret var övertagandet av kollektivtrafiken klart och allt flöt på som vanligt. Spårvagnar, taxibilar och bussar var nu målade i CNT:s färger, svart och rött.

Andra delar i staden som genomgick kollektivisering var tele- och kommunikationsnätverken och vatten-, gas- och elverken. I den sistnämnda verksamheten ges exempel på något som genom-

"Spårvagnar, taxibilar och bussar var nu målade i CNT:s färger, svart och rött."

sytrade denna nya samhällsorganisering - revolutionär disciplin. Med detta menas att man lyder inte för lydandets skull, utan för att man själv inser det rimliga i påbudet. Då fascistupproret ägde rum pågick en strejk inom vatten-, gas- och elverken. Den 26 juli skickades ett informationsblad om arbetarövertagandet av verken ut, samt en kallelse vilken sa att alla som inte deltog i kriget

i någon av arbetarmiliserna, eller på annat sätt var förhindrad att ta sig till sitt arbete nästa dag i vanlig tid, skulle göra det. Så skedde också.

PÅ LANDSBYGDEN

Av tradition var anarkismen på landsbygden autonomt orienterad. Bönder och jordlösa som utnyttjats hårt av mäktiga jordägare för minimal ersättning ville bli självförsörjande. När fascisthotet i en by var avklarat kallade CNT till ett stormöte där man propagerade för kollektiviseringens alla fördelar. Sedan fick invånarna ett dygns betänketid. Dagen efter fick man anmäla sig till kollektivet och bli kollektivist, eller stå utanför som individualist. Det förstnämnda innebar att man gav alla sina pengar, verktyg och produktionsmedel till kollektivet. Det högst personliga fick man givetvis behålla, och man garanterades även en bit trädgårdsland att odla, fjäderfä och en hushållsgris.

Som individualist ställde man sig utanför detta och blev i stället tilldelad så pass mycket mark och kreatur som familjen kunde odla. Dock inte så mycket att det skulle krävas arbetskraft utifrån, eftersom löneslaveriet skulle avskaffas. I byarna fanns ofta en förordning där det klargjordes att vid bevisat sabotage från individualisters sida skulle de anklagade straffas som kontrarevolutionärer så som den revolutionära folkdomstolen i byn ansåg rimligt.

Rationalisering skedde även på

landsbygden, både inom jordbruket och på de småindustrier som de lokala hantverkarna skötte. Innan revolutionen hade stora odlingsbara markytor stått orörda då de ägdes av rika herrar. Dessa ytor utnyttjades nu och på sina håll ökade de uppodlade ytorna med upp till 50 procent. Samarbetet som kollektiviseringen innebar gav frukt i form av smarta lösningar. I byn Mas de las Matas var en lösning att när den naturligt bevattnade markytan var uppodlad, odlade man upp de marker som getterna innan betat på, getterna i sin tur flyttades upp högre i bergen där de kunde beta. Intäkterna som kollektiviseringen gav investerade man i modernare jordbruksredskap och maskiner. I de byar där det var möjligt industrialiserades jordbruket.

AUTONOMI OCH SAMARBETE

Arbetet fördelades på frivilligt sammansatta arbetslag som demokratiskt valde varsin representant till den revolutionära kommittén i byn. Dessa hade till en början möte varje kväll för att planera morgondagens arbete. När sedan allt flöt på blev dessa möten färre. Medlemmarna i kommittén arbetade halvt om halvt med jordbruket och det administrativa arbetet. Det förekom dock i större byar, eller små samhällen, att någon person blev tvungen att jobba med detta på heltid. Detta innebar inga privilegier, och om kollektivet förlo- rade förtroendet för sin representant kunde denne avsättas direkt.

Arbetsmoralen var hög. De beslut

man tagit gemensamt respekterades djupt. Bönderna var fast beslutna att visa omvärlden att man kunde klara sig bättre utan jordägare. Det hårda arbetet hade innan varit livsavgörande, och på många ställen var det en norm. Trots rationalisering var fattigdomen fortsatt stor i en del byar. I andra byar där jorden av naturen var lätt att bruka, blev resultatet av de nya maskinerna att man kunde arbeta lite mindre. Man fick möjligheter att skapa små välfärds- samhällen.

Trots byarnas autonomi förekom samarbete. Vatten var en gemensam livsavgörande faktor för jordbruket. Man organiserade en vattendomstol som skulle se till att det dyrbara vatt- net fördelades någorlunda rättvis mel- lan byarna. Tvister uppkom ofta, men CNT-FAI menade att med tiden skulle detta egoistiska beteende försvinna. Man hjälpte också varandra med ar- betet. Om en by blev klar tidigare än grannbyn, gick man över dit och hjälpte till med det sista.

Byarna delades in i storkommuner, *comercas*. I Aragonien bildade 600 byar tolv sådana. När CNT senare ville or- ganisera dessa federationer på en regio- nal nivå började invånarna i byarna bli oroliga för att det skulle leda till byrå- krati. Men vid en kongress i början av år 1937 drevs förslaget igenom, och en regional kommitté valdes. Det förenk- lade ekonomin, då *las comercas* innan hade handlat med Katalonien och Va- lencia, utan någon koll på de andra by- arnas behov. Nu kunde man sköta detta

mer rationellt och hjälpa varandra. De rikare byarna hjälpte de fattiga.

I större byar och mindre samhällen fanns det ofta en småindustri och handel med hantverkare av olika slag. Detta rationaliserades också. I byn Alcorisa med 4000 invånare hade man en skräddarverkstad, ett snickeri, en kollektiv smedja, ett åkeri, en modernt inredd frisörsalong och så vidare, istället för flera konkurrerande. Boende sågs som en allmän tjänst och murarfacket reparerade hus gratis.

ÅT VAR OCH EN EFTER BEHOV?

Tillvägagångssätten för att avskaffa löneslaveriet hade diskuterats i anarkistiska tidskrifter långt innan revolutionen. Många olika alternativ testades, som produktionsböcker och kuponger. Produktionsboken var ett litet häfte där det man var berättigad till stod inskrivet i förhållande till hur mycket man jobbat. Dessa varor hämtade man ut i den kollektiva buktiken, som det fanns flera av i större samhällen. Dock tilldelades kvinnorna mindre än männen. I efterhand har detta diskuterats, och tolkningen har framförts att det var hemarbetande kvinnor som fick mindre i lön, medan kvinnor som jobbade med samma arbete som männen fick samma lön som de. Barn fick också en viss tilldelning, som sjönk desto fler barn det fanns. Man ansåg att levnads-kostnaderna per person var lägre om familjen var stor. Sjuka och gamla fick också en bok. Kuponger testades i byn

Esplus med 1100 invånare. Kupongerna delades ut en gång i veckan och cirkulerade i handeln tills nästa utdelning en vecka senare.

Somliga byar försökte införa total kommunism på en gång – ”av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov.” En sådan by var nämnda Alcorisa. En administrerande kommitté organiserades dit kollektivisterna vände sig för att be om det man behövde, och blev anvisade var man skulle gå för att få ut sina varor. Då kriget gjorde tillgångarna små blev man senare tvungen att ransonera varorna. Det blev också svårt att förse alla efter olika önskningar, så man införde ett slags mynt som gällde inköp av kläder, skor, kaffe, köksutrustning och tobak. Varje person garanterades också en viss ranson, bland annat 100 gram kött och 40 gram torkade bönor om dagen. Detta menade många anarkister var för stelt och hämmande. Idén att ge varorna poäng testades då. En man fick 450 poäng, en gift kvinna 362, barn (och ogifta!) 167 poäng. Sedan fick man utifrån sina poäng fördela det på de varor man behagade, exempelvis 100 gram kött för 5 poäng eller 500 gram bröd för 4 poäng. Systemet användes också till konsumtion av kläder, skor och hushållsartiklar.

LIVET EFTER ARBETET

Trots all energi det hårda arbetet tog, värderades det sociala livet högt och mycket energi lades på att främja det. Det var gratis att gå på bio och kafé (med begränsad tilldelning). Gratis

skolor, lånebibliotek och sjukvård inrättades, ofta i övertagna villor, kloster och kyrkobyggnader. I nästan varje by inrättades ett kulturcentrum där man efter arbetet gick för att spela teater, umgås och roa sig. Klasskillnaderna var borta och ersattes av broderlig och systerlig gemenskap. Félix Carrasquer som levde i Alcorisa berättar i sin bok *Herre i sitt eget hus* att detta skapade en enorm glädje och att man "gick sjungandes till sitt arbete och kom sjungande tillbaka, och om kvällarna vare det ständig glädjefest i byarna och på gatorna, ja överallt".

Men det fanns också en spänning mellan dem som stod utanför kollektivet och dem som ingick i det. Närvaron av beväpnade milismän och -kvinnor och en misstänksamhet emot individualisterna bidrog till detta. Men det fanns faktiskt också anarkister som valde att inte ingå i kollektivet. Tyvärr är det dåligt med dokumentation av deras levnadsvillkor.

KRIGETS UPPLÖSNING

Vid stadskuppen år 1936 hade fascisterna haft Hitlers Tyskland och Mussolinis Italien som bundsförvanter. De övriga europeiska länderna däremot skrev under ett avtal där de förband sig att inte blanda sig i kriget i Spanien. Detta gjorde det svårt för republiken att skaffa vapen att försvara sig mot fascisterna med.

Redan under kriget gick den republikanska Folkfronten, som aldrig gillat anarkisterna, till attack mot kollekti-

ven. De stöddes av Sovjet och fick snart ökat politisk inflytande. Stora delar av medelklassen gick med i det tidigare näst intill obetydliga kommunistpartiet PSCU, som nu nästan svämmade över av nya medlemmar. Folkfronten var noga med att redan innan Sovjets stöd underminera anarkisternas vapen-innehav genom att ge dem sämre och för få vapen. Man vågade inte riskera att anarkisterna skulle bli militärt överlägsna, då de redan var det numerärt.

Varför Sovjet som styrde PSCU agerade såhär kan enklast förklaras med att Stalin var orolig för en attack från Tyskland och ville försäkra sig om västvärldens stöd. Detta stöd krävde att Sovjet nu började anpassa sin ekonomiska politik efter kapitalismen. Vidare var anarkisterna på väg att för alltid bevisa att den auktoritära marxism som Sovjets diktatur stödde sig på var onödig. De sovjetiska vapen som kom till Spanien hamnade alltså inte vid fronterna, där det nu började gå sämre. I stället hamnade de hos de kommunistiska förband som med terror, hot om våld och arresteringar av de revolutionära kommittéerna gjorde att en del skrämdes bort från kollektiven. Men dessa kollektiv valde nya kommittéer och fortsatte sin verksamhet fram till krigets slut.

Den 1 april år 1939 stod fascisterna som segrare och de vänsterrevolutionärer som inte hann fly över till Frankrike föll offer för fascismen. Bara i Barcelona avrättades cirka 500 motståndare varje dag de första veckorna efter krigets slut.

VAD HÄNDE SEN?

Nu följde en 40 år lång diktatur under general Francisco Franco. Under denna period gjordes dagliga räder hos personer som man misstänkte hade några dokument eller böcker som vittnade om anarkismens dagar i Spanien. Innehav straffades med hårda och långa fängelsestraff, ibland också med döden.

Men den spanska anarkismen lyckades fascisterna aldrig förint. CNT-FAI fortsatte under diktaturen att verka under jord och i exil. Flertalet av de militanter som överlevde kriget och var med om revolutionen har så länge de orkat åkt runt i världen för att berätta om den nertystade spanska revolutionen.

Under 1960- och 1970-talen tog denna kvarlevande anti-auktoritära tendens form av stora generalstrejker. Det hela nådde en topp den 1 januari år 1975. I staden Vitoria hade nästan alla arbetare och deras familjer strejkat

i över två månader, och tog då över staden. Vid ett möte i stadens största kyrka den 8 mars, när man vill samla hela arbetarklassen, gick polisen in och miss-handlade människor. Efter order om att skjuta för att döda dog fem arbetare, och 120 skadas svårt.

Senare samma år dog general Franco. Spanien har sedan dess fungerat som en monarki ledd av en regeringschef. CNT är i dag lagligt, om än med mycket färre medlemmar än under 1920- och 30-talen. Den anarkistiska traditionen är ännu stark i vissa delar av landet. Det finns fortfarande byar som är anarkistiskt organiserade. En av dem är Ruesta, dit svenska SAC brukar anordna studieresor för sina medlemmar varje år.

Gustavo Bengtsson

MEXIKOS ZAPATISTER

Den 1 januari år 1994 tog urinvånarna i delstaten Chiapas i södra Mexiko till vapen och drev lokalregeringen, som styrdes av ättlingar till européer, på flykten.

De kallar sig zapatister, efter den mexikanska bondeledaren Emiliano Zapata, som ledde ett väpnat uppror mot regimen år 1910. Men den ideologiska inspirationen kommer från den egna ursprungskulturen och från marxism och anarkism.

De områden som kontrolleras av zapatisterna styrs helt decentraliserat. Makten utgår från byn, där varje person, inklusive barnen, har en röst. Byarna organiserar sig i fem större regioner med varsitt socialt center, caracol (spanska för snäcka), där man träffas, tar större beslut och har fester. Under dessa distrikt lyder i sin tur zoner och sist det samordnade forumet kallat CCRI.

Den väpnade grenen, EZLN, Zapatistarmén för nationell frigörelse, är direkt underställd den civila delen. Zapatisterna brottas mycket med den mexikanska machokultur som genomsyrar samhället och har bland annat instiftat "revolutionära kvinnolagar" som ska skydda kvinnors rättigheter. Flera av de högsta befälen i EZLN är kvinnor.

Zapatisterna i Chiapas har lyckats organisera ett stort område med många invånare på ett demokratiskt sätt. De har skapat ett eget samhälle med skolor, sjukhus, kooperativa arbetsplatser och egna domstolar. De fortsätter att utveckla sin revolutionära praktik och är därför en stor inspirationskälla för den globala motståndsrörelsen.

REDAN DE GAMLA ANARKISTERNA...

År 1907 hölls en internationell anarkistkongress i Amsterdam med deltagare från 14 länder. Man skulle diskutera bildandet av en ny anarkistisk international. Men redan på denna tid, då anarkismen var mer spridd och populär runt om i världen, så trätade de om hur de skulle organisera sig.

Försöken att organisera anarkister över landsgränserna var många runt förra sekelskiftet. När Marx anhängare uteslöt anarkisterna ur Första internationalen vid Haagkongressen år 1872 bildade de en egen, anarkistisk international. År 1881 höll den "Svarta Internationalen" en kongress i London. Men försöket misslyckades.

Mellan åren 1889 till 1896 försökte anarkisterna delta i den Andra Internationalen, men kastades återigen ut av kommunisterna vid London-kongressen år 1896. Då började återigen arbetet med att bygga en anarkistisk international, som kulminerade med den stora Amsterdam-kongressen som pågick i flera dagar år 1907.

Fransmannen Amédée Dunois inledde kongressen tisdagen den 27 augusti med ett längre tal. Enligt protokollet börjar han så här:

"Det är inte så länge sedan de flesta anarkister var mot varje form av organisering. På den tiden skulle planerna vi har framför oss ha dragit på sig oräkneliga invändningar från deras sida, och upphovsmännen skulle ha blivit misstänkta för dolda, bakåtsträvande motiv och auktoritära avsikter. På den tiden var anarkisterna isolerade både från varandra och, ännu mer, från arbetarklassen. De verkade ha förlorat allt sinne för social känslighet. Genom att ständigt tala om individens förnyelse framstod anarkismen för många som en version av gammal borgerlig individualism. Individuellt agerande, 'individuellt initiativtagande', ansågs vara fullt tillräckligt. Vilket innebar att ingen brydde sig om att studera ekonomi och förhållanden i produktion och handel. Det gick så långt att vissa av oss förnekade att klasskampen var viktig, och

menade att konflikterna i samhället egentligen bara var åsiktskonflikter.”

Dunois berättade sedan om hur anarkismen, som han ansåg spelat en viss politisk roll de senaste tjugofem åren, ändå isolerat sig och ofta förlorat verkligheten ur sikte. Ideologin hade tidvis ”kört fast på individualismens torra strand” och förkastat all kollektiv organisering. Dunois menade att anarkismen till sin natur inte är individualistisk, utan i huvudsak federalistisk, och strävar efter att sluta förbund. ”Dessutom kan vi inte se hur anarkistisk organisering skulle kunna

hindra sina medlemmars individuella utveckling. Ingen skulle kunna tvingas vara med eller hindras från att lämna efter att ha varit med.”

Kritik från syndikalistiska fackföreningar var, i motsats till individualisternas kritik, värd att diskuteras mer djupgående, fortsatte Dunois. Denna kritik handlade främst om att alla anarkister borde ansluta sig till de stora arbetarorganisationerna och sluta organisera sig i små, men anarkistiska, ”sektor”, som sällan utökade sitt medlemsantal.

Dunois argumenterade för att anarkisterna måste ha kvar sina egna aktiviteter vid sidan av facken. ”Den sociala revolutionen kan bara genomföras av massorna. Men varje revolution är av

nödvändighet förenad med handlingar som, så att säga på grund av sin tekniska karaktär, kan utföras enbart av några få, av proletarietets djärvaste, kunnigaste lilla del.” Samtidigt fastslog han att ”arbetarnas frigörelse antingen kommer att genomföras av arbetarna själva eller inte bli av alls, och vi erbjuder gladeligen arbetarrörelsen företrädare i vår kamp. Vi anarkister, som ser oss

själva som den mest avancerade, mest risktagande, även den friaste delen av detta proletariat, vi som ständigt marscherar vid proletarietets sida, skall vara med och slåss

i samma strider som proletarietet och umgås med det.”

Dunois ansåg dock att synen på organisering, liksom den franska anarkismen i allmänhet, just då höll på att förändras. En revolutionär arbetarrörelse växte i Frankrike, och ”all anarkistisk organisering träffar troligen på den, eller ingår till och med i den.”

Han menade också att anarkismen nu sågs mindre som en filosofi och mer som en revolutionär teori, ett konkret program för social förändring.

Avslutningsvis sade Dunois att den viktigaste uppgiften just nu var att sprida propaganda. För detta krävdes organisering.

”I Frankrike är anarkisterna väldigt talrika. Redan på teoretiska grunder är

”Vad vi saknar är en anarkiströrelse som placerar alla hittills ensamma kämpande krafter på en gemensam plattform.”

de dock mycket splittrade; i praktiken är det ännu värre. Var och en agerar när och hur han vill. Hur ansefliga de än må vara, blir individuella prestationer diffusa och visar sig ofta vara fullständigt bortkastade. ... Vad vi saknar är en anarkiströrelse som placerar alla hittills ensamma kämpande krafter på en gemensam plattform."

Därefter gavs ordet till en person som nämns vid namn som H. Croiset från Amsterdam, som representerade den mer individualistiska inställningen.

"Vi är anarkister i den meningen att vi strävar efter sociala villkor som säkerställer individens fullständiga frihet, så att alla kan leva sina liv fullt ut. Alltså villkor under vilka det är individens rätt att leva sitt liv utan några som helst inskränkningar – sitt eget liv och inte, som i dag, livet som andra vill att han ska leva.

Mitt motto är: jag, jag, jag... och sen det övriga!"

Croiset förklarade att samverkan mellan individer är den sista utvägen när individerna själva inte lyckas nå sina mål. Samverkan och organisering begränsar alltid individens frihet på något sätt. Därför måste anarkismen vara emot alla former av fastlåst organisering.

"På grund av sina meningslösa ambitioner att bli praktiska, har anarkister slutit fred med organiseringen. Det är en hal sluttnings rörelse sig på. Förre eller senare kommer det att resultera i att de sluter fred med auktoriteterna själ-

va, precis som socialdemokraterna har gjort! Anarkistiska idéer måste behålla sin forna renhet före benägenheten att bli mer praktiska."

Diskussionen fortsatte därefter utan att några nya argument egentligen kom upp. Flera deltagare, bland andra Emma Goldman, uttryckte inställningen att anarkism alltid består av både individualism och kommunism, och att det handlade om att finna en balans däremellan. Goldman förklarade att hon höll med om organisering bara på ett villkor: "att den grundas på absolut respekt för varje individuellt initiativ, att den varken kan förhindra initiativets genomförande eller dess utveckling. Anarkins huvudprincip är individuell autonomi. En anarkistisk International kommer att vara anarkistisk enbart om den underkastar sig denna princip fullständigt."

Det påpekades också att man måste minnas att arbetarklassen tar större intryck av handling än av ord, hur fina orden än är. Det som behövdes var direkt aktion och generalstrejk.

Efter ett tag bröt Errico Malatesta in och sade att det fick vara slut på just ord. Oenigheten handlade egentligen bara om olika tolkningar.

"När det gäller frågans själva stötesten, är jag övertygad om att alla är överens. Alla anarkister, oavsett vilken riktning de tillhör, är på något sätt individualister. Det omvända är däremot långt ifrån sant: alla individualister är inte – om de bara vore det! – anarkister."

Det finns individualister som kräver rätt till full utveckling för sig själva och alla andra, och de som bara kräver det för sig själva: "Hela Rysslands tsarfamilj tillhör den senare kategorin av indivi-

"Det som befriar individen är inte ensamhet utan samarbete".

dualister. Vi tillhör den första."

Det som befriar individen, fortsatte Malatesta, är inte ensamhet utan samarbete.

"För att verkligt nyttigt arbete ska kunna utföras, är samverkan oundgänglig, i dag mer än någonsin. Naturligtvis måste sammanslutningen ge individerna den består av fullständigt självbestämmande, och federationen bör respektera samma autonomi i sina grupper.

Bevare oss från tron att brist på organisering garanterar frihet. Alla bevis talar ett annat språk. För att ta ett exempel: det finns franska anarkisttidningar som håller sina spalter stängda för alla vilkas idéer, stilar eller bara personligheter har haft otur att ådra sig missnöjet av sittande redaktörer. Följden blir att dessa redaktörer utrustas med en makt som sätter gränser för kamraternas åsiktsfrihet och frihet att uttrycka sig. Saker och ting skulle vara annorlunda om dessa tidningar tillhörde grupper i stället för att vara personliga ägodelar av den ene eller den andre individen. Då skulle varje åsikt kunna tävla fritt mot varje annan åsikt.

Det pratas mycket om auktoritet och auktoritetstro. Men här måste vi vara tydliga. Mot auktoritet som den förkroppsligas av staten, som inte har något annat syfte än att bevara det eko-

nomiska slaveriet i samhället, revolterar vi med all vår kraft, och kommer aldrig

att upphöra med det. Men det finns en rent moralisk auktoritet som härstammar från erfarenhet, intelligens eller talang. Hur mycket vi än må vara anarkister, finns det inte en enda bland oss som inte skulle respektera den sortens auktoritet.

Det är fel att kalla 'organisatorerna', federalisterna, för auktoritära. Och det är inte mindre fel att se 'anti-organisatorerna', individualisterna, som avsiktligt dömande sig själva till isolering. Jag tror, som sagt, att kabblet mellan individualister och organisatörer bara handlar om språkliga spetsfundigheter; de skulle falla platt vid noggrann granskning.

"Bevare oss från tron att brist på organisering garanterar frihet."

Vad kan vi då se i praktisk verklighet? Att 'individualisterna' ibland är bättre organiserade än 'organisatorerna', på grund av att de senare alltför ofta begränsar sig till att predika, utan att praktisera sina predikningar.

Sedan förekommer det också att man finner en mycket mer utpräglad auktoritetstro i grupperingar som hög-

ljutt proklamerar 'individens absoluta frihet', än bland de som bara för att de har ett kontor och tar beslut anses vara auktoritära.

Med andra ord: Organisatörer eller anti-organisatörer – alla organiserar. Enbart sådana som inte gör någonting alls, eller näst intill, kan existera i avskildhet och vara nöjda med det.”

”Enbart sådana som inte gör någonting alls, eller näst intill, kan existera i avskildhet och vara nöjda med det.”

Malatesta avslutade sedan med orden:

”Så låt oss försäkra oss om att den Anarkistiska Internationalen blir av till slut. Om vi ska befinna oss i positionen att snabbt kunna vända oss till alla våra kamrater för att kämpa mot reaktionen när tiden är inne, måste vi ha vår International.”

Trots detta inlägg fortsatte diskussionen om definition av individ och kollektiv och hur dessa bör eller inte bör organiseras under nästa dag, kongressens andra. Dunois tog åter till orda och förklarade att han hade ”försökt ta ner diskussionen från de vaga abstraktionernas himmel till fasta marken av konkreta, exakta, ödmjukt relativa idéer. Croiset lyfte den däremot tillbaka till himlarna, till metafysiska höjder jag vägrar att följa med upp till. Mötesbeslutet jag yrkar på att kongressen tar handlar inte om spekulativa idéer kring

individens berättigande till ohindrad utveckling. Det utgår från helt praktiska överväganden angående existerande behov att organisera och samordna vår propaganda och våra kampansträngningar.”

En annan deltagare bad om kortare och mer välgrundade tal, och menade att ingen ny argumentation tillkommit.

Goldman uppgav att hon ville rösta ja till en motion som skrivits av Dunois, förutsatt att hon fick göra ett tillägg som

”uttryckligen säkerställde det individuella agerandets legitimitet”. Dunois godkände Goldmans ändring av motionen. En deltagare vid namn Vohryzek yrkade på ytterligare ett tillägg, som skulle ”specifiera den anarkistiska organisationens karaktär”. Detta tillägg undertecknades även av Malatesta.

Den nu upptrissade debatten avbröts, och röstning om de olika motionerna genomfördes. Förutom Dunois motion fanns en skriven av Pierre Ramus, som röstades ned. Dunois motion lästes upp på franska, holländska och tyska och lydde nu, med ändringar och tillägg:

”I Amsterdam den 27 augusti 1907 församlade anarkister är övertygade om att anarkismens och organiserings avsikter är långt ifrån oförenliga, som det ibland har påståtts, att de kompletterar varandra och gör varandra tydliga, eftersom anarkins själva grundsats lig-

ger hos dess skapares fria organisering: att individuellt handlande, hur viktigt det än må vara, inte kan ersätta behovet av kollektiv aktion, lika lite som kollektiv aktion kan ersätta behovet av individuella initiativ; att organisering av militanta krafter skulle sprida ny stimulans och bara kan skynda på upptagandet av federalismens och revolutionens idéer i arbetarklassen; att arbetarnas organisation, som grundar sig på lika intressen, inte utesluter en organisation grundad på likhet i strävan och avsikter. Här församlade anarkister anser att kamrater i alla länder bör lägga skapandet av anarkistgrupper och federation mellan redan existerande grupper till sin agenda.”

Vohryzeks och Malatestas tillägg löd:

”Anarkistfederationen är en förening av grupper och individer, där ingen får pracka sin vilja på eller beskära någon annans initiativ. Gentemot det existerande samhället har den som mål att förändra alla moraliska och ekonomiska villkor, i detta syfte stödjer den kamp med alla lämpliga medel.”

Dunois motion erhöll 46 röster; Vohryzeks tillägg 48. Bara en röstade mot motionen, ingen mot tillägget, som alltså fick enhälligt stöd.

En rapport i tidskriften *Pages Libres* betonade vikten av kongressens omröstning med dessa ord : ”Denna Amsterdamresolution saknar knappast betydelse; efter den kan våra socialdemokratiska motståndare inte längre peka på vårt gamla hat mot alla former av

organisering, och därmed utan vidare avfärda oss från socialismen. Anarkisternas legendariska individualism har avlivats offentligt i Amsterdam av anarkisterna själva, och ingen misstro i världen, från vissa av våra belackares sida, kan åter väcka liv i den.”

Efter Amsterdamkongressen skapades ett internationellt kontor i London där bland andra Errico Malatesta och Rudolf Rocker arbetade under en tid och bland annat gav ut en tidskrift.

Under resten av 1900-talet och fram till i dag har det gjorts många mer eller mindre lyckade försök att organisera anarkistiska internationaler. Sedan år 1968 finns International of Anarchist Federations, IAF, som har medlemsfederationer från nio olika länder, bland andra Argentina, Vitryssland, Tjeckien och Italien.

Protokollet från Amsterdam-kongressen är översatt från engelska av Rathje Vierth och bearbetat av Amalthea Sandahl. Texten kan läsas i sin helhet bland annat i Daniel Guérins ”No gods no masters” del 2.

ATT BYGGA EN FRIZON

Det finns få mötesplatser för anarkister i Stockholm. Varför är det så svårt att skapa frizoner, samlingspunkter för politisk aktivism och icke-kommersiell kultur?

En anledning kan vara att anarkister oftast inte tillhör det rikaste samhällsskiktet. Marknadshyran för en lokal av rimlig storlek i Stockholm skulle bli runt 30 000 kronor i hyra per månad. Att ockupera hus ansåg vi inte heller vara något alternativ för en långvarig lokal då den svenska polisen prioriterar att bekämpa husockupationer högt. Det är extremt svårt att behålla ett ockuperat hus i Sverige längre än några dagar.

Kulturkampanjen bildades ur den anarkistiska gruppen Kulturmassakern år 2003. Några av oss hade tidigare varit med och tillsammans med hemlösa ockuperat SVT:s gamla lokaler vid Stadion i Stockholm. De hade då stått tomma i tio år, men ändå fick vi inte överta dem. Dåvarande socialborgarrådet Margareta Olofsson lovade att Stockholms Stad skulle hjälpa oss att

hitta en lokal i stället för SVT:s byggnad, så länge vi gick ”den lagliga vägen”, vill säga.

Några av aktivisterna ville sätta hennes ord på prov: antingen skulle vi få hjälp att hitta en lokal – vilket vi naturligtvis ville ha. Eller så skulle vi inte få det. I så fall skulle det bevisa att vi inte har något alternativ till att ockupera. Därmed skulle de inte kunna använda argumentet om den ”lagliga vägen” mot oss fler gånger, när det var dags att ockupera igen. Vi skulle alltså vinna på att gå in i ett samarbete oavsett vad utgången blev.

Arbetet satte igång. Men det blev inte som vi trott – vi fick varken hjälp eller avslag från politikerna. Efter ett och ett halvt års förhandlingar om lokaler insåg vi deras taktik: att säga ”kanske” tills motparten tröttnar och ger upp är byråkratins sätt att säga nej.

Dessa år då vi blev runtslussade lärde oss en hel del om hur systemet och byråkratin fungerar i realiteten – och vi har fått mer motivation att motarbeta dem.

Men efter att ha arbetat så länge kunde vi inte bara ge upp. Att ockupera eller hyra ett hus var fortfarande inget alternativ. En utväg fanns dock

innan byggstarten sommaren 2006 utsattes vi för en stark tidspress, vilket tvingade oss att omorganisera och effektivisera arbetet.

Vi delade upp oss i olika arbetsgrupper som stödfestgrupp, byggrupp, stipendiegrupp och så vidare, och samlades för stormöten ungefär en gång per månad. Den här modellen jobbar vi

"Att ockupera eller hyra ett hus var fortfarande inget alternativ, en utväg fanns dock kvar: att bygga det."

kvar: att bygga det. Det började som en teoretisk vision, men vi insåg att om något skulle hända var vi tvungna att göra det själva. Vi gjorde ritningar och sökte bygglov. Vi började leta mark att hyra, och kom i kontakt med tjänstemännen i Vantörs stadsdelsförvaltning. De vägrade oss platsen vi ville hyra och påstod att den behövdes till annat samt att det redan fanns "tillräckligt med kultur" i stadsdelen. Så hände plötsligt något oväntat, stadsbyggnadsnämnden valde att köra över stadsdelsförvaltningen och slutligen ge oss bygglov och tillåtelse att hyra marken. Nu återstod bara att börja bygga vårt hus på den lilla bit mark i Högdalen vi tilldelats!

Under de år som Kulturkampanjen existerat har gruppen varierat i storlek och arbetet har förändrats i intensitet och karaktär. Under en period var vi bara två personer. När vi väl blev fler hade vi möten tillsammans en gång i veckan, vilket visade sig vara både ineffektivt och energikrävande. En tid

fortfarande efter. De olika grupperna har möten och arbetar på var sitt håll och redovisar sedan vad de gjort för resten av gruppen på stormötena. Systemet med arbetsgrupper gör det möjligt att ta in fler personer i gruppen, och har visat sig vara bra för arbets- och ansvarsfördelningen. Det blir helt enkelt inte möjligt för någon att ensam ta ansvar för alla arbetsområden. För personer som inte brukar ta på sig att göra saker blir det lättare att ta för sig av ansvaret när man arbetar i mindre grupper. Även under byggandet av huset delade vi upp oss i olika grupper, till exempel en grupp med huvudansvar för takstolarna och en annan för golvet.

Länge hade vi problem med att bara vissa i gruppen uttalade sig i medierna, skrev artiklar och gav intervjuer. Nu bestämmer vi på förhand vem som ska ta nästa erbjudande som dyker upp, och roterar därmed ansvaret för att undvika att få en frontperson.

Beslut som rör hela gruppen fattas

på stormötena en gång per månad enligt konsensusprincipen. Vi ser oss inte som fullärda vad gäller organiseringen, utan är under ständig utveckling.

Kanske hade gruppen inte överlevt i fyra år om vi inte aktivt arbetat med organiseringen. Det kan tyckas övermäktigt att bygga ett hus på 250 kvadratmeter och i vissa stunder tvekade vi på att vi skulle lyckas, men om vi inte ens kan bygga ett hus, hur ska vi då kunna bygga ett helt nytt samhälle?

Vi måste börja någonstans. Att Cyklopen nu är färdigbyggt är en bra början, och vi hoppas att vårt hus kommer att bli mer än en lokal. Ett hus kan vara en hel rörelses hjärta, en central punkt där människor pulserar igenom och hämtar kraft, vilket ställen som Ungdomshuset i Köpenhamn bevisat.

Vi är optimistiska inför Cyklopens framtid, eftersom Kulturkampanjen som grupp innehåller en mångfald av människor i olika åldrar, med olika erfarenheter, yrken och talanger. Vi planerar att det i huset ska finnas möjlighet att ordna teaterföreställningar, konserter och workshops, göra screentryck och

mycket mer. Huset ska vara en plats för både kultur och politik. Precis som vi vill att samhället ska vara icke-kapitalistiskt vill vi att Cyklopen ska ägas och styras kooperativt genom direkt demokrati av dem som nyttjar huset. Verksamheterna ska i så stor mån som möjligt vara oberoende av kommersiella intressen, vinstintressen och statlig påverkan. Vi har också visioner om att utveckla projektet till att bygga billiga självförsörjande bostäder, odla egen mat, driva huset med miljövänlig energi med mera.

Förhoppningsvis kan vi inspirera andra genom att visa att det inte är omöjligt att förverkliga sin idé. Ett hus är fyra väggar, ett golv och ett tak men som social och samhällelig funktion kan ett hus vara en frizon – ett utrymme för kreativitet och demokratisk kulturproduktion som annars inte finns i dagens samhälle!

Idun och Elin, Kulturkampanjen

ARBETARSTYRE I ARGENTINA

År 2001 kollapsade det marknadsekonomiska systemet i Argentina. Följderna blev massiva protester, upplopp och hungerkravaller. Det ledde också till att ett flertal fabriker och företag ockuperades eller "återtogs" av arbetarna, då ägarna lämnade landet.

I Buenos Aires upprättades **assembleas** över hela staden, en slags kvarters- eller stadsdelsråd. Principen om ömsesidig hjälp praktiserades i stor skala.

Den största fabrik som togs över av arbetarna var Zanon, där 470 arbetare tillverkar kakel och keramikprodukter. Numera heter den FaSinPat, som är en förkortning för *fabrica sin patrones*, fabriken utan chefer.

Sedan arbetarna tog över har de genomfört lika lön för alla arbetare, sjuklön och försök till en tryggad pension. Besluten fattas demokratiskt genom rådslag. Samtidigt har FaSinPat givit gratis kakel till sjukhus och finansierat byggandet av en vårdcentral i en fattig stadsdel i närheten. FaSinPat är liksom andra arbetarstyrda arbetsplatser i Argentina ständigt utsatt för hot och våld från staten och tidigare ägare. Men stödet från boende i området betyder mycket för att bevara kooperativet.

FaSinPat ingår i ett nätverk för ömsesidig hjälp mellan arbetsplatser som är övertagna eller där konflikter pågår.

KOLLEKTIVT BOENDE ELLER BEROENDE

Storfamiljer, schackpjäser och spädgrisar. Svårigheterna med att leva tillsammans är många, men det är även glädjeämnen. Thomas "Hallon" Hallbert berättar om sina många år i olika kollektiv.

Kollektivt boende är väl inte så konstigt eller annorlunda från annat så kallat vanligt boende. Om vi ser på oss som de schackpjäser vi tycks vara så befinner vi oss alla på samma bräde. Även allra minsta familj är ju redan minst två människor. Och ofta är vi fler än så. Kärnfamilj, skilsmässofamilj, blandfamilj, storfamilj, kollektivfamilj, institutionsfamilj, skolfamilj och så vidare. Om vi struntar i att se på våra blodsband, som ändå visar sig knyta ihop hela mänskligheten och mer därtill om man drar det till sin spets, så kan all verksamhet som sträcker sig utanför den personliga sfären betraktas som försök till kollektivt beteende.

Men när man just ska klippa navelsträngen med sin uppväxtfamilj, tyckte i alla fall jag att det kändes olustigt att kalla kollektivt boende för storfamilj. Och med lite livsperspektiv tycker jag

nog också att det uttrycker en klar ideologisk skillnad mellan begreppen storfamilj, som antyder att det måste finnas en storpappa, stormamma, storebror och storasyster, och kollektivt boende som kan tolkas friare och naturligtvis också omfatta motsatta ytterligheter.

GRANSKOGEN

Min första storfamilj var kollektivet Granskogen. Det var åren 1972–1973. Ett kombinat av anarkister å ena sidan, och fotografer från Christer Strömholms fotoskola på den andra, och en viss symbios däremellan, parat med hälsokost. Vi som bodde där kom från olika delar av Sverige och Danmark. Det var jag och en kompis som tog initiativet till det efter ett tips från några grannar till den tomma läkarvillan i kvarteret Granskogen i Saltsjöbaden. Var annars ska man

starta ett anarkistiskt kollektiv om inte i ett överklassigt ormbo? Ägaren hade låtit elementen frysa sönder och så gott som alla golv hade stora svarta fläckar, huset var dömt till rivning. Varför startade vi ett kollektiv? Främsta skälet var nog behovet av en bostad, och bostaden vi hittade var för stor för ensamt boende. Vi var runt 13 stycken ensamstående människor som flyttade in under sommaren 1972.

Mer eller mindre överraskade befann vi oss i ett mindre samhälle. Ganska snart utkristalliserades en Storebrorsgestalt, ja faktiskt två stycken, men eftersom de sällan var där samtidigt kan man säga att de avlöste varandra. Storebröderna försökte införa ett slags vegetariskt regemente. Men revolten kommer snabbt när man torteras med bovetegröt varje morgon. Och det där med råris och linser är faktiskt ingen myt det heller.

Det blev ingen blodig revolution, eftersom vi alla var barn uppfostrade i ett socialdemokratiskt samhälle låg den repressiva toleransen nära till hands, utan att vi ens förstod det. Strunta i övermakten så tappar dom snart sina tänder, i alla fall i en kollektiv situation. Utöver det gemensamma behovet av tak över huvudet, sparade vi på utgifterna genom att göra gemensamma storinköp. Vegetariska produkter från Lima liftade vi upp från Belgien. Ät importerat brunt ris och gör revolution. Amerikabesprutat ris från Vietnam smakade faktiskt kemi. Fest var en stor gemensam nämnare

också, och det hade vi plats till. Och som många andra kollektiv vid den här tiden och kanske i alla tider var det en rätt stadig ström av tillfälliga mer eller mindre välkomna gäster, ett slags gatans parlament som reste runt på de olika kollektiven som om det vore T-banehållplatser.

Som kollektiv betraktat var nog Granskogen rätt futtigt, det var mer som ett självförvaltad studenthärbärge. Och vi gjorde ett antal direkta aktioner som lade grund till senare aktiviteter. Kul hade vi också och det var väl kanske det som höll oss ihop trots många olikheter.

MULLVADEN

Mullvaden var ju ett speciellt kollektivt experiment eftersom det var en ockupation av rivningshotade bostäder. Ockupanterna kom från många olika håll. Men det etablerades ganska ögonblickligen en kristallisering eller ska man kanske kalla det en segregering, av invånarna. Alla bostäder var ju inte tomma utan husen var till viss del fortfarande bebodda, så man kunde ju inte bosätta sig precis var man ville, utan snarare där man kunde.

I Mullvaden hölls det stormöten en gång i veckan och i princip var det sagt att samtliga boende skulle närvara. Sen var det väl en del som kom utifrån också. Man ville ju gärna att alla skulle kunna komma till tals, men det var inte lätt med så många samlade och dessutom många mycket talföra personer. Utöver dessa massmöten hölls det två

möten per vecka i var och en av de fyra fastigheterna. Det var mer familjära möten där alla kunde komma till tals och där gjordes det upp rent praktiska ting som vaktsceman med mera som sen koordinerades med de andra husen. På dessa möten ventilerades olika nojor som huserade som löpeldar som avlöste varandra. Polisen-kommer-nojan var ju ständigt närvarande, sen var det gulsot, och skabb, och löss, och jag minns inte allt. Det var i alla fall grundlöst men det

"Polisen-kommer-nojan var ju ständigt närvarande, sen var det gulsot, och skabb, och löss."

hjälp till att hålla kommunikationen igång och lära oss att hantera kollektiva rädsor.

Vårt hus låg mitt emot den gemensamma möteslokalen i gårdshuset som också var den gemensamma matsalen. Vi hade ansvaret för det kollektiva storköket. Tack för att det fanns något praktiskt att göra! Så en lägenhet i vårt hus var Mullvadens centrala storkök. Främst var det vi som bodde i huset som lagade maten även om det kom hjälp från alla de andra husen. Dessa dagliga måltider var ju också forum för kollektiv kommunikation, men med lite friare förhållanden.

Mullvadskollektivet var inget vanligt kollektiv, det var snarare ett slags krig, här byggdes inga långsiktiga framtidsplaner, det var ett kortvarigt samhälle i samhället. Däremot knöts det

många varma band mellan många av deltagarna som fortfarande i dag inte har brustit, 30 år senare.

SKOGSNÄS

Efter ett besök på en nyårsfest på Skogsnäs 1978–79, det var svinkallt – under 35 minusgrader, så visste jag med ens att här måste jag vara. Så blev det också, det är ju inte alltid det blir som man vill.

På Skogsnäs hade vi också stormöten en gång i veckan, men vi ockuperade inte och vi ägde inte heller. Vi deltog, tog del av, förvaltade tillsammans cirka 200 hektar skogsjordbruk vid Ångermanälven. Här bodde vi på olika sätt, några bodde enskilt, några i kärnfamilj, tvillingfamiljer (typ två kärnfamiljer i kollektiv) och mindre kollektiva boenden. Men alla utgjorde ett gemensamt storkollektiv med en gemensam målsättning. Önskemålet från Skogsnäs sida var att man engagerade sig för en långsiktig kollektivinsats. Jag tror att det under alla tider existerat ett inflyttningsstopp på Skogsnäs som fungerade som en slags bromsklots mot invasion. Jag tycker fortfarande i dag att det var en sund regel som tvingade de som ville flytta in att både ifrågasätta sig själva och att väl förbereda sin motivation till varför man ville engagera sig i kollektivet.

Ett kollektivt projekt som hade sin förebild i Folkets Hus-rörelsen var byggandet av Skogsnäs Föreningshus. Det var i full fart när jag flyttade in. Alla

som bodde på Skogsnäs bidrog på ett eller annat sätt till att huset blev färdigt. Det var inte den enskilda arbetsinsatsen som var viktigast, det viktiga var att det rörde på sig och gick framåt. Alla kunde inte vara närvarande lika mycket i fråga om tid eller färdigheter. När allt var klart var det ingen som frågade sig vem som slagit i vilken spik eller hur många. Om det var någon som inte hade bidragit efter sin bästa förmåga så var det deras eget personliga problem. Ingen kollektiv domstol dömde någon, även om det kunde bli heta diskussioner på stormötena. Skogsnäs var inget särpräglad anarkistiskt kollektiv, men många som bodde där hade anarkistisk erfarenhet bakom sig redan när de flyttade in. Och emellanåt när någon småkung försökte resa sig så for den svarta fanan upp i rödaste rappet. Det var på Skogsnäs stormöten jag först kom i levande kontakt med försök till konsensusbeslutning, i princip att man inte röstar i majoritet mot

"När någon småkung försökte resa sig så for den svarta fanan upp i rödaste rappet."

en eller flera minoriteter, utan diskuterar sig fram till en lösning som alla är överens om. Detta tar naturligtvis mycket längre tid och kan inte tillämpas i andra frågor än de som verkligen påverkar samtliga deltagande. Det innebär också att de som inte berörs av frågan endast kan yttra sig i form av rådgivare. Detta är oerhört viktigt

i alla beslutssituationer. De som fattar besluten är de som berörs av besluten och de deltar också i förverkligandet av besluten. Vilket innebär att var och en som fattar beslut tillsammans också tar personligt ansvar för dem. Anarki är ingen kollektiv diktatur! Detta var nog min största lärdom på Skogsnäs. I Skogsnäs Föreningshus grundades år 1979 Skogsnäs skola. Skolan var inte bara en angelägenhet för de föräldrar som bodde på själva Skogsnäs, eller för de som själva hade barn. Alla entusiaster kunde engagera sig i detta projekt som sträckte sig utanför Skogsnäs egna gränser. Barnen är framtiden, framtiden tillhör alla.

PRIVATEKONOMISKA ÖAR

Det som fick mig att flytta från Skogsnäs första gången var en brist i filosofin när det gällde den gemensamma ekonomin. Vi betalade alla en månadsavgift till föreningen som var lika stor oavsett hur man bodde eller vilka inkomster man hade. Det var en avgift som var liten och snarast kunde kallas för symbolisk. Trots detta var det många som hängde efter

och hade svårt att betala den. Vi som var ensamstående och barnlösa hade ofta mer tid som vi kunde investera kollektivt, på bekostnad av att arbeta för vår egen inkomst. Vi hade många idéer om att skapa gemensamma arbetstillfällen, men de rann ut i sanden på grund av brist på kapital som trots allt behövde investeras. För att rycka

upp sin egen ekonomi var det flera som en eller ett par gånger om året reste bort för att jobba en kortare tid för att få in pengar, även om det inte var mycket som behövdes. Och den tid vi vistades på Skogsnäs utförde vi kollektivt arbete eller arbetade gratis som drängar och pigor hos de bättre bärgade kollektivhushållen. Visserligen fick vi både mat och trevligt umgänge, men det gamla bondesamhället kändes mycket nära. Jag och flera med mig önskade en mer kollektiverad ekonomi i stället för den rådande modellen av privatekonomiska öar inom det kollektiva territoriet. Men vi kom inte till någon konsensus i frågan och jag flyttade till slut. Pengar utgör för många en extra hud utanpå deras personliga integritet som är både svår och smärtsam att slita sig ur. Det är inte lätt att leva anarkistiskt i ett kapitalistiskt samhälle. Det liknar mest en spädgris simmande i en bassäng av mätta hajar, förr eller senare är det en haj som blir hungrig. Men om det inte är lätt så är det i gengäld så mycket roligare.

STÖMNE VERKSTÄDER

Som erfarenhet betraktat var nog Stömne Verkstäder det som mest motsvarade min uppfattning om hur långt man kan komma med anarkistiskt boende och arbete under ett kapitalistiskt samhällsförtryck.

Som enskilda medlemmar i kooperativet hyrde vi våra separata bostäder för hyror som vi fastslagit på gemensamma möten. Vi hade inget kollektivt boende

i en gemensam bostad. Alla medlemmar i kooperativet bodde inte i den gemensamma fastigheten, som bestod av ett flertal olika byggnader. Samtliga medlemmar arbetade dock inom en eller flera av kooperativets olika verksamheter. De flesta hade även andra arbeten eller aktiviteter utöver de i kooperativet. Inom kooperativet bedrevs avlönade arbeten likaväl som oavlönade frivilliga arbetsuppgifter. Och oavlönat obligatoriskt arbete, som till exempel det gemensamma arbetet med veden till varmvatten och uppvärmningen av hela fastigheten, både till bostäder och till verkstäder.

Det avlönade arbetet bestod av verksamheter som bland annat framställning av möbler i trä, och byggelement som dörrar och fönster, men även konstruktion, renovering och isolering av byggnader. Andra verksamheter var bilverkstad och smedja, silversmide, solidarisk handelsbod, tryckeri och lunchservering. Och den kulturella verksamheten Stömne Svängrum som arrangerade evenemang var tredje vecka med främst musik, men även teater, poesi, berättarkvällar och konstutställningar. Stömne Svängrum bedrevs hos kooperativet som en ideell verksamhet som engagerade drygt 50 personer utöver kooperativets medlemmar. Från de många musikevenemangen gjordes det liveinspelningar, som gavs ut som musikmixar till förmån för verksamheten. På de nu redan gammalmodiga musikkassetterna (för 15–20 år sen). Inom kooperativet hade vi ingen ge-

mensam ideologisk spikad riktlinje. Även om vi tillsammans representerade anarkister, syndikalister, frihetliga antroposofier och andra fritt tänkande personer. Vi kunde agera fritt utifrån de initiativ som vi tog oss för, enskilt eller tillsammans med andra, inom eller utom kooperativet, naturligtvis. Kooperativets kreativa som ideella verksamhet var kraftigt utåtriktad, vilket jag anser vara lika viktigt för en organiserad verksamhet som det är för oss alla att andas. Annars finns ingen annan utveckling av verksamheten än den som leder till den vanliga svenska sekteristfällan, oavsett den är social, kulturell, religiös, politisk eller kriminell.

15 ÅR I KOLLEKTIV

Under 22 års tid tillbringade jag minst 15 år i kollektivt boende. Och min slutsats är att det som bär bäst är inte själva det kollektiva boendet, utan det kollektiva arbete man delar. Kollektivt boende kan ju se ut på många olika sätt, som till exempel på Mullvaden bodde vi tio stycken ihop i en etta, det kallades för "Sleepinet". Och det är nog många okunniga som gärna vill tro att kollektivt boende är som ett stort ormböda där alla sover hopslingrade som daggmaskar dygnet runt. Men det kan ju lika gärna vara som vilket bostadsghetto som helst bara att ägandet ligger i händerna på de boende tillsammans. Jag tror att alla behöver ett mer eller mindre stort utrymme där man kan få vara sig själv, inte bara fysiskt utan på alla plan.

Som jag ser det som anarkist så är boendet sekundärt. Det är inte runt själva boendet som det är viktigt att satsa sin kollektiva energi, det är alldeles för egotrippat. Det blir som en slags symbiotiska sekter som flyter omkring som illaluktande sopor i bakvattnet på det kapitalistiska hangarfartyget. Det är viktigare att vidga horisonterna och att man får något gjort. Att man skapar något, att man växer, att man rör på sig. Det mesta som står still blir lätt unket. Vad jag menar är inte organisering som självändamål, utan som metod för att få fingrarna ur arslet. På samma sätt som när man spänner upp ett cirkustält. När tältet är uppe upphör organiseringen. Anarkistisk organisering är just detta att samla sig till en gemensam direkt action, ett gemensamt skapande, och sen går man vidare. Organisationen är i sig själv inget som måste hållas vid liv.

Det viktigaste är hur vi agerar i vårt dagliga liv, i alla de olika situationer vi ställs inför. Att inse att det är vi själva som har ansvar och att ingen annan väljer åt oss. Att gå in i en kollektiv situation innebär inte att man upphör att existera som individ eller blir befriad från sitt eget ansvar. Den direkta actionen eller det kollektiva agerandet utesluter inte det individuella initiativet eller handlingen, men kan oftast förstärka det, som länkarna i en kedja.

Thomas "Hallon" Hallbert

BÖCKER

ABC of anarchism, Alexander Berkman
Anarchism and other essays, Emma Goldman
Anarchist Organisation: The History of the FAI, Juan Gomes Casas
Anarkosyndikalism, Rudolf Rocker
Anarki till vardags, Hallon och Roland Vila
A retomada do trabalho de base, Ranulfo Peloso da Silva
Civil olydnad, Per Herngren
Det lilla kollektivhuset: en modell för praktisk tillämpning, Byggnadsrådet
En svensk anarkist berättar, Nisse Lätt
E. Malatesta, Albert Jensen
Fragments of an anarchist anthropology, David Graeber
Frihetlig kommunism i praktiken, Britta Gröndahl
Från sydöstra Mexicos underjordiska berg, Subcommandante Marcos
Governing the Commons, Ellinor Ostrom
La Commune, Louise Michel
Legacy of the Black Panther Party, George Katsiaficas
No gods no masters, Daniel Guérin
Ockupera, gör motstånd, producera, Esteban Magnani
Pedagogik för förtryckta, Paulo Freire
Pedagogy of Hope, Paulo Freire
Pirater, Marcus Rediker
Surmounting the Barricades: Women in the Paris Commune, Carolyn Eichner
The Spanish Anarchist – The Heroic Years 1868–1936, Murray Bookchin
Twenty-first century anarchism, Jon Purkis och James Bowen
Vi har rätt, Lena Barrow och Jona Elings

FILMER

Detta är demokrati för oss!, Cesar Galindo och Maria-Therese Gustafsson
It's a free world, Ken Loach
Land och frihet, Ken Loach
The Take
This is what democracy looks like, Big Noise Film
Zapatistas, Big Noise Film

HEMSIDOR

www.agp.org
www.batko.se
www.ceramicafasinpat.com
www.kulturkampanjen.se
www.motkraft.net
www.pgaconference.org
www.sac.se
www.yelah.net

PAMFLETTER OCH TEXTER

13 notes on class struggle, Sasha K
De frihetliga kommunisternas organisationsplattform, Dielo Truda-gruppen
Ge upp aktivismen
Strukturlöshetens tyranni, Jo Freeman

TIDNINGAR OCH TIDSKRIFTER

Abolishing borders from below
Anarkistisk tidskrift
Arbetaren
Brand
Direkt Aktion
Dissident
Embryo

Tack till alla er som på olika sätt hjälpt till och gjort denna bok möjlig!

Andreas, Artemis, Birgitta, Bosse, Dirk, Eddie, Elin, Hanna, Hallon, Henrik, Idun, Johan, Katrin, Lilly, Marcus, Marita, Martin, Micke, Monica, Olof, Patrik, Rathje, Rikard, Ruben

"Sörj inte. Organisera!"

Joe Hill var kampsångare och organisatör i fackföreningen Industrial Workers of the World, IWW, i USA. Dessa ord var hans sista innan han avrättades år 1915.